

7

0

Matica

broj
no.

10

listopad
october

2021.

MJESEČNA REVIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

RJEČINA – RIJEKA KROZ RIJEKU

ISSN 1330-2140

9 771330 214009

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr

Naslovnica: **LUMINARIUM**, svjetlosna
instalacija Riječanke Diane Sokolić
(foto: Diana Sokolić)

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice
HMI čitaju se diljem
svijeta, dostupne su na tri
jezika (hrvatski, engleski,
španjolski) i bilježe stalan
porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama,
uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ **BANERI** ■ **SPONZORIRANI ČLANAK** ■ **SPONZORIRANE RUBRIKE**

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matis.hr

TEMA BROJA
Rijeke u Hrvatskoj Rječina

Kolumne

15

Globalna Hrvatska

Vesna Kukavica

29

Sociološka slagalica

Nino Sorić

32

Hrvatsko riječno bilinstvo

Darko Mihelj

36

Životinjstvo

Nika Jakab

37

Jezični podsjetnik

Sanja Vulić

38

Hrvatski glazbenici

Davor Schopf

52

Klikni – Idem doma!

Vesna Kukavica

62

(S)kretanja

Šimun Šito Ćorić

- 4 Fokus: Vijesti iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH
- 6 30. obljetnica osnutka Hrvatske ratne mornarice
- 8 Filmska radionica Orašje
- 10 Forum mladih pripadnika hrvatskih manjina u Rumunjskoj
- 12 Rešetarački susret pjesnika
- 13 Donacija zajednice Hrvata iz Trsta
- 14 Tribina i znanstveni skup u Novome Mestu
- 16 Skupština Nacionalne kulturne federacije Hrvata Amerike
- 18 Intervju: Stjepan Esteban Blažević
- 20 Iseljenički mozaik
- 24 Izložba Ante Milasa u Rimu
- 25 Izložba i stručno-znanstveni skup u Dubrovniku
- 26 Povijesna razmišljanja o rijeci Rječini
- 40 Sajam slavenske kulture u Parizu
- 41 Poetska večer u Dubrovniku
- 42 Knjiga fra Marinka Vukmana
- 44 Promocija knjige Katarine Pejaković
- 46 Originalni hrvatski suveniri
- 47 Nove knjige
- 50 Promocija knjige grofa Marcosa Pejacsevicha
- 51 Vinkovački orguljaški festival
- 54 IM: Zdravko Sančević
- 56 Predstavljanje Centra za hrvatski jezik i kulturu u Kijevu
- 57 Poduzetničke inicijative u obrazovanju
- 58 Početak nastave na hrvatskom jeziku u Britanskoj Kolumbiji
- 60 Lektorat hrvatskog jezika u Budimpešti
- 64 Crorama
- 66 Vijesti iz sporta

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matih.hr Web: www.matih.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Uredio: **Željko Rupić**

Započeo 23. ciklus Hrvatskoga internetskog tečaja HIT-1

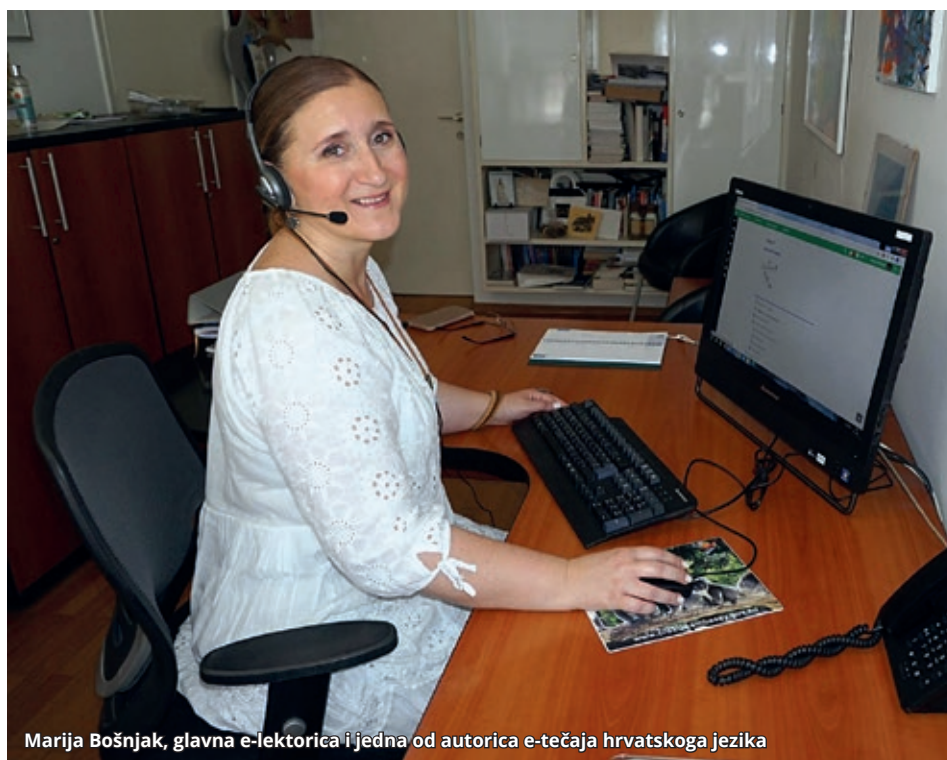
22 polaznika iz 11 zemalja

Internetski tečaj hrvatskoga jezika zajednički provode Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska matica iseljenika i Sveučilišni računski centar Srce, a pokrenut je 2008. inicijativom HMI-ja

U ponedjeljak, 13. rujna, započeo je dvadeset i treći ciklus Hrvatskoga internetskog tečaja HIT-1. Jesenski semestar po-
hađat će 22 polaznika iz 11 zemalja, od kojih je petero stipendista Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Inače, Središnji državni ured dodijelio je za akademsku godinu 2021./2022. ukupno deset stipendija za internetsko učenje hrvatskoga jezika – po pet za jesenski, odnosno proljetni semestar.

Polaznici iz Argentine, Austrije, Belgije, Brazila, Čilea, Indonezije, Irske, Kanade, Njemačke, SAD-a i Ukrajine moći će uza zanimljivi i raznovrsni sadržaj u e-sustavu komunicirati i uživo s e-lektorima. "Upravo nastava uživo namijenjena samostalnom radu polaznika ovaj tečaj čini posebnim i jedinstvenim. Tečaj se provodi putem sustava za e-učenje, ali uključuje i obvezna 24 nastavna sata s lektorom preko Interneta (Skype) kada polaznici imaju priliku razgovarati s e-lektorima, izvornim govornicima hrvatskoga", ističe glavna e-lektorica tečaja Marija Bošnjak, ujedno i jedna od autorica e-tečaja. Osim nje, s polaznicima će raditi iskusni lektori te stručnjaci za hrvatski kao ini jezik – Maša Musulin i Zrinka Kolaković.

Podsjetimo, HIT-1 koji zajednički provode Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska matica iseljenika i Sveučilišni računski centar Srce, pokrenut je 2008. inicijativom HMI-ja i uz potporu Ministarstva

Marija Bošnjak, glavna e-lektorica i jedna od autorica e-tečaja hrvatskoga jezika

znanosti i obrazovanja RH. Ovaj prvi sveučilišni internetski tečaj hrvatskoga kao inoga jezika u Hrvatskoj je, nakon opsežne pripreme i izrade, započeo s radom u ožujku 2011. Njegovu je vrijednost prepoznao i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske te od 2015. podupire tečaj u vidu semestralnih stipendija.

HIT-1 se održava dva puta godišnje (proljetni i jesenski semestar), a sastoji se od sedam nastavnih cjelina za čije ovladavanje polaznici imaju na raspo-

laganju ukupno 12 tjedana, u čemu im pomažu iskusni e-lektori. Najavljujemo i HIT-1 cikluse za 2022.: proljetni semestar 7. ožujka – 29. svibnja 2022. (prijava do 25. veljače 2022.), jesenski semestar 12. rujna – 4. prosinca 2022. (prijava do 2. rujna 2022.). Iscrpnije informacije mogu se naći na adresi <https://matis.hr/programi/hrvatski-internetski-tecaj-hit-1/> (na hrvatskom, engleskom i španjolskom jeziku). (Tekst: Lada Kanalet Šimić) ■

U Novom Travniku u Bosni i Hercegovini

Otvoren Trg Drinskih mučenica

Državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas, u ovoj prigodi i izaslanik predsjednika Vlade RH Andreja Plenkovića, boravio je 24. rujna u Novom Travniku u Bosni i Hercegovini, gdje je otvoren i blagoslovljen Trg Drinskih mučenica.

"Danas ovdje odajemo dužnu počast i zahvalnost Drinskim mučenicama, narodima i državama iz kojih su došle u ovu predivnu i napaćenu zemlju i slavimo njihov život. Neka ovaj trg bude živi spomenik ljubavi i naše zahvalnosti, neka bude most koji spaja BiH s Europom", istaknuo je državni tajnik Milas.

Trg Drinskih mučenica je javni objekt za kulturne događaje Hrvata BiH i iselje-

ništva, čiju izgradnju je podržala Vlada Republike Hrvatske sredstvima iz proračuna Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Središnjega državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje.

U sklopu otvorenja i blagoslova Trga Drinskih mučenica služena je sveta misa na kojoj je bio prisutan velik broj vjernika te mnogobrojni uzvanici predvođeni predsjednikom HNS-a Draganom Čovićem, predsjednikom FBiH Marinom Čavarom i veleposlanikom Republike Hrvatske u BiH Ivanom Sablićem. Svetu misu predvodio je nadbiskup koadjutor Tomo Vukšić.

Drinske mučenice su časne sestre podrijetlom iz Austrije, Slovenije i Ma-

Sa svečanosti u Novome Travniku

đarske, ubijene su 1941. godine, a blaženima proglašene 24. rujna 2011. godine. ■

Drua faza izgradnje "Hrvatske kuće" u Subotici

Pod krovom do kraja godine

Riječ je o prvom značajnijem kapitalnom projektu hrvatske zajednice u Republici Srbiji koji financira Vlada Republike Hrvatske

Buduća "Hrvatska kuća" sa sadašnjim prostorima hrvatske zajednice bit će dom HNV-a, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU "Hrvatska riječ"

Nakon što je Vlada Republike Hrvatske, na sjednici održanoj 22. srpnja, usvojila Zaključak kojim je odobren iznos od 1.800.000 kuna za nastavak izgradnje "Hrvatske kuće" u Subotici te nakon što je taj iznos prebačen preko Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji steklo je početkom kolovoza potrebne uvjete za raspisivanje javne na-

bave za građevinske radove HNV-a kao investitora.

Kao i u slučaju javne nabave za prvi dio izgradnje "Hrvatske kuće" – poslovi gradnje podrumskih prostorija i postavljanja prve ploče – uspješno je provedena i ova javna nabava te je, 14. rujna, potpisan ugovor s izvođačem radova koji treba do kraja godine završiti vanjske građevinske radove na način da objekt bude pod krovom. Inače, iz-

gradnja podrumskih prostorija i postavljanje prve ploče ovih dana se privode kraju tako da će građevinski radovi na izgradnji "Hrvatske kuće" biti nastavljeni bez zastoja.

"Naravno da smo svi, ne samo u HNV-u već kao cijela zajednica, zadovoljni kako se ostvaruje ovaj kapitalni projekt. Zahvaljujući značajnim financijskim sredstvima koje je osigurala Vlada Republike Hrvatske na čelu s Andrejem Plenkovićem, dobili smo priliku uspješno ga realizirati. HNV se ponovno pokazao kao pouzdani partner u suradnji s tijelima vlasti u Republici Hrvatskoj, koji je sposoban ostvarivati i najsloženije projekte", izjavila je predsjednica HNV-a Jasna Vojnić.

Podsjetimo, riječ je o objektu u kojem će se nalaziti dvije krovne institucije Hrvata u Republici Srbiji: HNV i NIU "Hrvatska riječ", a sa sadašnjim prostorima HNV-a i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata "Hrvatska kuća" će činiti jedinstvenu cjelinu. Riječ je, inače, o prvom značajnijem kapitalnom projektu hrvatske zajednice u Republici Srbiji koji financira Vlada Republike Hrvatske, a počeo se realizirati u aktualnom IV. sazivu HNV-a. (Izvor: HNV, Subotica) ■

Čuvajte naše sveto hrvatsko more

Trideseta je obljetnica mnogih događaja značajnih za suverenu, demokratsku Hrvatsku. Upravo u rujnu 1991. prvi hrvatski predsjednik Franjo Tuđman imenovao je admiralu Svetu Leticu za prvog zapovjednika HRM-a.

Predsjednik RH i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga Zoran Milanović na proslavi 30. obljetnice Hrvatske ratne mornarice

Tekst: Denis Ljubić Foto: Hina

U Splitu je 27. rujna svečano obilježena 30. obljetnica osnutka Hrvatske ratne mornarice. Na svečanosti u splitskoj vojarni "Admiral flote Sveto Letica - Barba" nazočio je predsjednik Republike i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga Republike Hrvatske Zoran Milanović, izaslanik predsjednika Vlade RH i ministar obrane Mario Banožić te načelnik Glavnog stožera Oružanih snaga RH admiral Robert Hranj. Program obilježavanja počeo je jutarnjom budnicom Orkestra HRM-a ulicama grada Splita. Zatim je položen vijenac u more za poginule mornare. Nakon toga održana je sveta misa u povodu 30. obljetnice osnutka HRM-a u crkvi i samostanu sv.

Ante u Splitu. Na središnjoj svečanosti Dana HRM-a priređeno je slavljeničko postrojavanje postrojbi HRM-a u vojarni "Admiral flote Sveto Letica - Barba", koje su pozdravili predsjednik Republike i vrhovni zapovjednik OS Zoran Milanović, ministar obrane Mario Banožić te načelnik Glavnog stožera OS RH Robert Hranj.

"Trideseta je obljetnica mnogih događaja značajnih za suverenu, demokratsku Hrvatsku, događaja značajnih za organiziranje i razvoj obrambenog sustava i oružanih snaga. Upravo u rujnu 1991. prvi hrvatski predsjednik Franjo Tuđman imenovao je admiralu Svetu Leticu za prvog zapovjednika HRM-a. Tada su započele akcije i operacije s ciljem obrane te je tada započeo i njezin razvoj", rekao je zapovjednik HRM-a kontraadmiral Ivo Rafanelli.

"Naše more je od iznimnoga geopolitičkog i geostrateškog značaja zbog čega je stoljećima povod ratovima i stradanjima, no snaga pomorskog bića čovjeka koji je ponikao s ovog prostora uklesana je u hrvatske otoke i priobalje još od pobjede nad Mlečanima davne 1887. godine. Upravo ta snaga utjecala je na razvoj događaja u Domovinske ratu kada se HRM suprotstavila puno jačem neprijatelju te ga prisilila na povlačenje. S tom malom jezgrom motiviranih hrvatskih domoljuba koji su poznavali more i mornaričke vještine uspjeli su osloboditi hrvatsko more i osigurati slobodu plovidbe na Jadranu", dodao je. Zatim je govorio o daljnjim događajima, ustrojavanju HRM-a, kao i djelovanju u Domovinske ratu.

Načelnik Glavnoga stožera OS RH Robert Hranj rekao je kako za preživljavanje države, opstanak na ovim prostorima i obranu mora moramo imati pomorsku silu. Današnja HRM je dobro opremljena, osposobljena i uvježbana te predstavlja najjači instrument države moći za obranu suvereniteta i teritorijalnog integriteta na moru. Predstavlja stup pomorske obrane RH.

MORE – PRIRODNI I GOSPODARSKI RESURS

"Naše Jadransko more prevelik je, važan prirodni i gospodarski resurs koji moramo stalno braniti i čuvati te nam zbog toga i treba mornarica koja ima odgovarajuće sposobnosti za tu zadaću. Došlo je vrijeme da pokrenemo novi

Načelnik Glavnog stožera OS RH Robert Hranj

investicijski ciklus modernizacije i opremanja HRM-a. U sljedećim godinama fokus će biti na operacijama pomorske sigurnosti u Jadranu i Mediteranu, čemu svjedoče i mnogobrojne operacije u sklopu NATO-a. Zbog toga nam trebaju nove sposobnosti za nadzor mora. Moramo ubrzati završetak izgradnje opходnih brodova, moramo modernizirati radarsku mrežu na obali i otocima", rekao je Hranj.

Ministar obrane Mario Banožić istaknuo je kako se u ovakvim prilikama prisjećamo kako je nastala Hrvatska vojska i HRM te se istodobno prisjećamo žrtava koje su bile na tom putu kako bismo danas uživali u slobodnoj, sigurnoj Hrvatskoj.

"Na tom putu imali smo brojne bitke te smo pobijedili višestruko snažnijeg neprijatelja i otjerali ga s područja koje je želio da bude njegovo, naše domovine", rekao je ministar te dodao da se gradimo godinama. "Sve vlade RH nastojale su ulagati sukladno mogućnostima. Današnji proračun za održavanje, modernizaciju i opremanje HRM-a je 80-ak milijuna kuna", dodao je te govorio o budućim projektima. Nazočnima se obratio i saborski zastupnik Ante Bačić kao izaslanik predsjednika Hrvatskoga sabora Gordana Jandrokovića.

OD SAVUDRIJE DO PREVLAKE

Zatim su uručena odlikovanja i promaknuća pripadnicima Hrvatske ratne mornarice. Nakon uručenja govor je održao predsjednik Milanović. "Svaka

Pripadnicima Hrvatske ratne mornarice uručena državna odličja

država ima ono nešto po čemu je baš to što jest i bez čega nije to što jest. To je more, cijelo more. More jednako Hrvatska. Naravno, i kontinent i Zagora i Slavonija i sjever jednako Hrvatska. Ali more, i to svaki pedalj od Savudrije do Prevlake te tisuće milja, to je ono što je Hrvatska. Na ovome mjestu, koje je sjedište HRM-a, povijest odzvanja, tutnji. Nedaleko, milju preko puta bile su prve starosjedišne crkve, prvi hrvatski knezovi Mislav, Trpimir, Zdeslav, kasnije Branimir, nastala je HRM, pobjeđivala je. Veliko je ovo more, duga je ovo obala, a mi smo malobrojni narod. Tako je to išlo iz vlasti u vlast da bi tek zadnjih 30 godina Hrvatska kao izraz volje hrvatskoga naroda imala vlast, državnu vlast. Državna vlast jednako teritorij jednako granica, od Prevlake do Savudrije i na traga, prvi put u cjelokupnoj povijesti. To je sve naše i za to odgovaramo. To je sluga ove generacije hrvatskih ljudi, hrvatskih mornara, onih koji su dali svoj život i onih koji to rade, grade, zajedno s hrvatskom policijom da to bude čuvano, sigurno i naše. Puno je krvi zbog zavisti, ambicija i pohlepe palo da bi se na kraju sve ovo skupa osiguralo, očuvalo i bilo naše. I to košta u ljudskim životima, ali i u onome što je manje bitno – novcima", rekao je Milanović. Uvjeren je da će biti ambicije i želje da se osigura novac za HRM. Morat će se izdvajati više, graditi ophodni brodovi, koji će uskoro doći, rekao je. "Naša dužnost je da svaki euro koji nam stoji u EU-fondovima za sve i svašta uzmemo i iskoristimo upravo zato da bi bilo za ono što nam nitko neće dati i što moramo platiti sami, a to je oružje i to košta. Svatko je za svo-

ju obranu odgovoran sam, i koliko plati i koliko procijeni da mu treba i kakvi su mu susjedi, toliko će na kraju imati", rekao je Milanović. "Čuvajte naše sveto hrvatsko more, od početka do kraja, naša Hrvatska mornarico, hrvatska pomorska policijo, neka nam živi naša domovina. Domovini vjerni. Sretan dan mornarice", rekao je završno predsjednik Milanović.

ČASNA I POBJEDNIČKA VOJSKA

Ministar obrane RH Mario Banožić naglasio je u obraćanju pripadnicima HRM-a: "Svoju ste zadaću u Domovinske ratu časno i pobjednički izvršili. Na tridesetu obljetnicu HRM-a sa zahvalnošću, u mislima i molitvama, prisjećamo se svih onih koji su svojom žrtvom pridonijeli našoj slobodi. Nošeni ljubavlju prema slobodi i domovini, naoružani motivima i pomorskim znanjem, svoje zadaće ispunjavate i danas, čuvajući hrvatski Jadran i braneći nacionalne interese na moru." Istaknuo je da su ono što je najvrjednije u HRM-u njezini pripadnici. "Upravo vi, naši ljudi! Nastavite i nadalje težiti izvrsnosti, jačajte našu mornaricu. Nemojte se nikada umoriti od doprinosa jedinoj nam domovini Hrvatskoj", zaključio je ministar. ■

Zapovjednik HRM-a kontraadmiral Ivo Rafanelli

ENG This year is the thirtieth anniversary of a number of watershed events in Croatia's most recent history as an independent and democratic country, including some key events in the development of our defensive capacity. It was in September of 1991 that former President Franjo Tuđman named retired admiral Sveto Letica to the post of Commander of the Croatian Navy. Our naval forces and current national leadership looked back at these formative three decades at a ceremony in Split on 27 September.

Višestruko iskorišteni filmski potencijal

Aktivnost Hrvatske matice iseljenika nije ostala samo na potpori organizaciji filmskog festivala, već se prošle godine otišlo i korak dalje. Kao njegov istinski prijatelj, HMI i Centar za kulturu Orašje organizirali su i ove godine u Orašju filmsku radionicu za ljubitelje sedme umjetnosti, što se pokazalo iznimno uspješnim.

Tekst: **Nives Antoljak**

Foto: **Nada Koturić i Asmir Šadić**

Uspješno je završeno STVARANJE FILMA, druge po redu filmske radionice u Orašju koja je održana od 26. 8. do 1. 9. 2021.

Domaćini i suorganizatori, Hrvatska matica iseljenika i Centar za kulturu Orašje, zadovoljno mogu krenuti u sljedeće mnogobrojne projekte. Ravnateljica CZKO-a Sanja Pejić i Mandica Živković neumorno su, kao pravi domaćini, organizirale smještaj i svu logistiku za radionicu mladim i talentiranim ljudima. Prošlogodišnji premijerni projekt pokazao se izvrsnim i dobro osmišljenim. U tome, kako se voli reći, inicijalnom "pilot projektu" nastao je kratkometražni film "Bobby u pola tri", koji je prikazan

i ove godine i koji je potvrdio da Orašje ima i te kakvoga filmskog potencijala.

Film je prikazan u sklopu festivalskog programa i oduševio je publiku pa je tako i ovogodišnji novi filmski projekt s radionice doživio svoju premijeru na 26. Danima hrvatskoga filma "Ivo Gregurević".

Na poziv se prijavilo 15 polaznika filmske radionice, među kojima i nekoliko lokalnih zaljubljenika u filmsku umjetnost. Radionicu je posjetio i ravnatelj HMI Mijo Marić, inicijator ideje i pokretač projekta za ljubitelje sedme umjetnosti.

Uz stručno vođenje akademskog redatelja Ivana Mokrovića stvoren je okvir za rad i kreativnost u maloj filmskoj sredini kao što je Orašje. U samo nekoliko dana, zajedno s vrijednom ekipom, uspio je uz teoriju i praksu uvesti mlade sudionike u svijet filma. Iznio je svoje dojmove: "Smatram da su mladi uspješno svladali osnove filmskog stvaranja, da sam u njima zapalio iskru ljubavi prema filmu i njegovu složenom procesu i da će ova radionica jednog dana rezultirati nekim novim profesionalcima s nekim novim umjetničkim senzibilitetima i vidicima." Prva dva dana radionice obavljeni su uvodni razgovori s polaznicima; upoznavanje s njihovim afinitetima, željama i očekivanjima vezanim uz radionicu te uvodna teoretska predavanja o filmu, kao i praktični primjeri iz svijeta filma. Pripreme za snimanje kratkoga igranog filma nazvanog "Hotel Romantique" vodio je pomoćni voditelj, akademski glumac Luka Kuzmanović. Održana je mala glumačka radionica, kao i stručno vođena kompleksna glumačka vježba u kojoj

Predivna premijera pokazala je koliko mladi imaju talenta, samo im treba stvoriti mogućnosti za rad i izražavanje kreativnosti pa brzo naprave svoje prve filmske korake.

Nakon završene radionice i premijere filma sudionicima su podijeljeni prigodni darovi

Ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo Marić s polaznicima Filmske radionice u Orašju

su polaznici uz stručno vodstvo dolazili sami do svojih likova i teksta koji su izgovarali u igranom filmu. "Projekt je osobito dobar za sve one koji žele nešto više naučiti o svim procesima stvaranja filma, osobito za one koji žele upisati akademiju jer se praktično sve uči", objašnjava Kuzmanović. Mnogi su se našli ispred kamere kao glumci, ostali su bili filmska ekipa - kamera, ton, klapa, skripta, koreografija, kostimi, rekviziti... Na kraju, nakon uspješno snimljenih scena za film, posljednja dva dana započela je njegova montaža u kojoj su svi polaznici aktivno sudjelovali i učili što to znači sklopiti sve snimljeno u koherentnu cjelinu.

Sara Horvat i Oton Fratrić došli su u Orašje iz Zagreba kako bi bili dijelom filmske radionice: "Osobito sam puno naučila o montiranju filma i kamerama", kaže Sara. Oton pak želi upisati akademiju glume pa kaže: "Mene najviše zanima gluma. Ivan nam je tako dobro objasnio kako sve ide na filmu od početka do finalne izrade, a Luka je otkrio sve finese glume i kako postići potpunu prirodnost i najbolji nastup. Imao sam priliku ovdje u Orašju upoznati puno glumaca i redatelja na samom otvorenju DHF - IG pa sve zajedno za mene predstavlja odlično iskustvo. Volio bih

Filmska radionica novi je projekt HMI-ja i Centra za kulturu Orašje koji pokazuje da se i u doba koje nam nosi nove izazove mogu održati programi, u kontinuitetu i nadi da će se sljedećih godina proširiti na više zemalja, što je i prvotna namjera, te da mladi izmjenjuju iskustva, pretaču svoja znanja, upoznaju se međusobno i šire hrvatsku riječ - što je jedan od ciljeva ove radionice.

ga još više proširiti pa se nadam ponovnom dolasku u Orašje."

Na posavski filmski događaj iz Hercegovine su stigli Karlo Madžar i Sonja Grgić. Vidno sretni što su bili dio filmskih događanja poručuju kako će se uvijek rado odazvati pozivu organizatora. Karlo kaže kako nije prvi put u Posavini jer je već imao kazališno predstavljanje sa svojom trupom, a Orašje mu ostaje kao važna filmska destinacija u koju će se rado vraćati. Među mladim filmašima iz Posavine bili su Ana Rukavina (Domaljevac) i Nina Ivanović (Orašje). Glavni lik novoga filmskog uratka "Hotel Romantique" je Josip Arlović iz Toliše koji iza sebe ima već niz odigranih predstava, ali i nagrada. Predstavio je u najboljem svjetlu svoje glumačke potencijale. "Već od srednje škole me zanimala kamera i gluma. Na Vila Film festu osvojio sam kao redatelj filma 'Pola meni pola meni' prvu nagradu i zlatnu kameru kojom smo snimali upravo ovaj

film na filmskoj radionici. To su odlični učinci koji su vidljivi kada se da potpora mladima. Pomogla mi je i Hrvatska matica iseljenika svojim projektom 'Stvaranje kazališta' jer sam dosta naučio o glumi, kazalištu, filmu, uopće umjetnosti", ističe Josip.

Na kraju je dojmове o radu s mladim filmašima u sklopu filmske radionice sazeo voditelj i redatelj Ivan Mokrović. "Kako ih drukčije ocijeniti nego da su odlični kada imate ovakvu divnu, mladu i inspirativnu ekipu koja je upijala naprosto sve o filmu. Željeli su i uspjeli u tome da za šest dana doznaju puno toga o svijetu filma, ne samo u teoriji nego i praksi. Kao i prošle godine, bilo je predivno s njima raditi, družiti se, surađivati i stvoriti nešto kreativno", zaključuje Mokrović koji je pritom poručio: "Vidimo se u Orašju na trećoj filmskoj radionici i 27. DHF-u 'Ivo Gregurević'."

"Zabavili smo se i puno toga o filmu naučili. Bilo je ovo prekrasno druženje", zajednička je poruka sudionika filmske radionice u kojoj su sudjelovali: Luka Kuzmanović iz Poljske, Sara Horvat i Oton Fratrić iz Zagreba, Gabriel Kovačević i Karla Bilić iz Novog Travnika, Karlo Madžar i Sonja Grgić iz Ljubuškog, iz Bjelovara Vid Đodo i Mihaella Bardheci, kao i mladi filmaši iz Posavine (Josip Arlović Tolisa, Ana Rukavina Domaljevac i Nina Ivanović Orašje). Gabriel Kovačević uredio je ton za film, a Sonja Grgić bila je koreografkinja. ■

Hrvatska Matica iseljenika i Centar za kulturu Orašje

Stručni voditelj: Ivan Mokrović

ENG The 2nd Making Movies film workshop in Orašje was staged from 25 August to 1 September. This film workshop is a new project spearheaded by the CHF and the Culture Centre in Orašje that reaffirms that even in these novel and passing circumstances our programmes continue to develop and, we hope, will broaden to other countries as intended, with young people exchanging their experience, knowledge and acquaintances, and disseminating Croatian culture, one of the objectives of this workshop.

Naslijeđe za budućnost

U organizaciji Hrvatske matice iseljenika i Zajedništva Hrvata u Rumunjskoj održan je u Karaševu 4. i 5. rujna 2021. godine IV. Forum mladih pripadnika hrvatskih manjina s temom "Naslijeđe za budućnost? – Tradicijska kultura među mlađim naraštajima hrvatskih manjinskih zajednica"

Sudionici IV. Foruma mladih pripadnika hrvatskih manjina

Tekst: **Marin Knezović** Foto: **Hrvatska grančica, Lada Kanajet Šimić**

Zbog ograničenja uzrokovanih širenjem koronavirusa, prošle godine Forum nije održan, a i na ovogodišnji je utjecala globalna epidemija.

Forum je pokušao odgovoriti na pitanja poput uloge tradicijske kulture u životu mladih pripadnika hrvatskih manjinskih zajednica, o oblicima tradicijske kulture koji privlače mlade, razlikama u doživljaju tradicijske kulture među različitim naraštajima, organizacijskim oblicima okupljanja mladih oko manjinske tradicijske kulture, životu tradicijske kulture mimo njezinih organiziranih oblika, (ne)privlačnosti tradicijske kulture, utjecaju medija na doživljaj tradicije, mjestu

društvenih mreža u doživljaju vlastitog naslijeđa, razlikama u doživljaju tradicije između ruralnih i urbanih sredina te društvenoj i gospodarskoj prednosti naslijeđa, izolira li bavljenje tradicijom mlade od ostalih pripadnika njihova naraštaja i sl.

Subota, 4. rujna, zamišljena je kao radni dan skupa. Prijepodnevi termin bio je namijenjen plenarnim izlaganjima sudionika dok je popodne posvećeno radionicama. Na samom početku Forum je u ime domaćina pozdravio predsjednik Zajedništva Hrvata u Rumunjskoj i zastupnik u rumunjskom parlamentu Slobodan Ghera Gjureci. Zatim je učiteljica Marija Lackić predstavila vrlo dojmljivu narodnu nošnju karaševskih Hrvata kao ogledni primjer tradicije koja bi se svakako morala očuvati.

Na samome početku radnoga dijela

Francesca Samartino predstavila je tradicijsku kulturu među mlađim naraštajem moliških Hrvata. Manjinski identitet mlade privlači ponajprije zbog njegove kulturne komponente. Poseban problem predstavljaju negativna demografska kretanja u moliško-hrvatskim naseljima zbog čega je sve manje djece. Sve je manji utjecaj škole na održavanje manjinskoga identiteta, no jača je uloga organizacija civilnog društva čiji su nositelji aktivnosti upravo mladi. Važnu ulogu u održavanju tradicijske kulture ima i crkva. Mlade posebno privlači glazbeni folklor zajednice kojemu daju i nove izražajne oblike, primjerice miješajući tradicijsku glazbu s folklorom južne Italije, poput glazbe vezane uz tradicijski ples tarantelu. Taj angažman doživio je svoj vrhunac 2019. snimanjem prvog nosača zvuka s moliško-hrvatskom glazbom. Uz to, sve veću važnost u održavanju manjinskog identiteta među mladima imaju digitalni sadržaji distribuirani društvenim mrežama, podcastom i sl. Kratkoročno očuvanje moliško-hrvatskog naslijeđa među mladima ima perspektivu, no dugoročno zbog

Učiteljica Marija Lackić predstavlja narodnu nošnju karaševskih Hrvata

Zbog ograničenja u kretanju niz sudionika morao je odustati u zadnji trenutak. Ipak, u Karaševu su se uz predstavnike domaćina pojavili mladi iz Srbije, Mađarske i Italije.

Posjet dvorcu Korvin

Mjesto održavanja Foruma

demografskih procesa ona ne izgleda obećavajuće.

O mladim pripadnicima hrvatske zajednice u Srbiji (Vojvodini) i njihovu odnosu prema tradicijskoj kulturi govorio je Augustin Žigmanov. Uz institucionalno manjinsko obrazovanje, koje prate mnogobrojne teškoće, brojne su aktivnosti namijenjene mladima organizirane izvan formalnih obrazovnih okvira poput ljetnih škola kulture, tambure, radionica, izleta i sl. Osobito su važni programi vezani uz tradicijske oblike koji su karakteristični upravo za hrvatsku zajednicu u Srbiji i koji upućuju mlade u vještine vezane uz njih, poput umjetnosti oblikovanja slika i predmeta od slame i sl. Postoje i posebne tiskovine namijenjene djeci i mladima poput "Hrcka" i "Kužiš". Medijska udruga "Croinfo" pretežno okuplja mlađe medijske djelatnike iz hrvatske zajednice. Mladi imaju važnu ulogu u organiziranju mnogobrojnih kulturnih događaja.

O iskustvima mladih Hrvata s tradicijskom kulturom u Mađarskoj govorio je Milan Kovač. Kovač je istaknuo prednost življenja u dvije kulture za mlade pripadnike manjinskih zajednica, što u nekim slučajevima daje prednost mladima i na tržištu rada. Mladi imaju sve

veću ulogu u kulturnim i znanstvenim institucijama Hrvata u Mađarskoj. Pri tome postoje i neke posebnosti koje su karakteristične upravo za hrvatsku zajednicu u Mađarskoj, poput mogućnosti profesionalnog bavljenja kazalištem. Zanimljiv je i velik interes većinskog naroda za kulturu i obrazovanje hrvatske zajednice u Mađarskoj. U sklopu hrvatske manjinske samouprave postoji i poseban Odbor za mladež i sport. Odbor organizira biciklističke ture, pjevačka natjecanja, jezične kampove, tamburaške kampove, ljetne festivale... Mladi iz hrvatske manjinske zajednice surađuju s mladima ostalih manjinskih zajednica u Mađarskoj.

Matea Turkalj iz Karaševa govorila je o postupnom povlačenju elemenata tradicionalne kulture iz svakodnevnog života. Narodne nošnje mogu se vidjeti samo tijekom velikih crkvenih blagdana. U samim karaševskim mjestima primjetan je povećan interes mladih za tradicionalnu kulturu. Problem su oni mladi koji su se iz karaševskog područja preselili u velike gradove i koji su posve izgubili dodir sa svojim naslijeđem.

Mirjana Ghera govorila je o razlikama u doživljaju tradicijske kulture između starijih i mladih naraštaja u Karaševu.

Mladima sve veću važnost imaju društvene mreže i razmjena medijskih sadržaja vezanih uz tradicijsku kulturu preko ti mreža. No, nije sve stalo samo na tome. Veliki interes iskazali su mladi i za radionicu narodnoga veza. Mladi iskazuju zanimanje i za vjerska hodočašća.

Tijekom popodneva održana je radionica koja se bavila odnosom mladih prema tradicijskim i modernim vrijednostima i mogućnostima njihova suživota.

Dio baštine hrvatskih manjinskih zajednica su i povijesne predaje. Njima pripadaju i one vezane uz srednjovjekovnu, feudalnu obitelj Hunyadijevaca (Korvina). Njezini pripadnici imali su važnu ulogu u hrvatskim zemljama tijekom 15. st. i susjednim zemljama, ostavivši snažan pečat na narodnoj kulturi kako Hrvata u matici tako i u okolnim zemljama. Na tom tragu sudionici Foruma, u nedjelju 5. rujna, posjetili su dvorac Hunedora, ishodište i drevno sjedište Hunyadijevaca čija povijest povezuje kako Hrvate međusobno, tako i sa susjednim narodima – Mađarima, Rumunjima, Srbima... ■

Zaključci IV. Foruma mladih pripadnika hrvatskih manjina

1. Naslijeđe i modernost usmjereni su jedni na druge i međusobno se nadopunjuju.
2. U odnosima između naslijeđa i modernosti problemi se javljaju kada se predstavljaju kao međusobno suprotstavljene krajnosti.
3. Modernost podržava tradiciju i približava je suvremenim naraštajima.
4. Tradicija je nužan oslonac modernosti.
5. Manjinski identitet mladih polazi od tradicije, ali svoj doživljaj naslijeđa ostvaruje osloncem na moderni izričaj.
6. U tom smislu Forum mladih pripadnika hrvatskih manjina zalaže se za sinergiju tradicije i modernosti u kulturnom izričaju kao smjeru u kome se treba razvijati kultura hrvatskih manjinskih zajednica.

ENG *The Union of Croats in Romania and the Croatian Heritage Foundation staged the fourth Croatian Minority Youth Forum from 4 to 5 September. The community in Caraşova, an ethnic Croatian enclave in the Romanian portion of the Banate, hosted this year's event, "Legacy for the Future? Traditional Culture Among Youth in the Croatian Minority Enclaves". The event tackled issues like the role of traditional culture among youth in the Croatian minority enclaves, the forms of traditional culture attractive to youth, differences in the experience of traditional culture in different generations, organised forms of activity gathering youth around minority traditional culture, the life of traditional culture outside of organised forms of activity, the (un)attractiveness of traditional culture, the impact of the media on our experience of traditions, the role of online social networks in experiencing one's heritage, differences in the experience of traditions in rural and urban environments, the societal and economic advantages of heritage, and whether activity in traditional culture isolate young people from their peers.*

Traganje za ljepotom riječi

Na natječaj za sudjelovanje na ovogodišnjem Susretu javilo se 150 pjesnika, a pjesme njih 125 uvrštene su u zbornik "Na sunčanome žalu" koji je i promoviran "na licu mjesta", jednako kao i 14. zbornik mladih pjesnika "Šalji dalje" sa 120 pjesama

Slijeva voditeljica programa, pjesnikinja Lidija Puđak, predsjednik KLD "Rešetari" Ivan De Villa i promotorica Zbornika mladih pjesnika, profesorica Gabrijela Vojvodić

Tekst i foto: **Željko Rupić**

Traganje za poetskom riječi započinje u duši svakoga onoga koji mišlju pokušava obuhvatiti svjetove, nadahnućem želi opjevati ovo naše postojanje i zagledati se u ono nepoznato, a tako privlačno, što se krije ljudskim očima, što je daleko od naše spoznaje, što tek naslućujemo, kazuje se u prvoj rečenici predgovora 24. zbornika pjesama Rešetaračkoga susreta pjesnika, jedinstvene manifestacije koja povezuje pjesnike koji žive u iseljenuštvu i one u domovini, a dvadeset četvrti put je ovoga 25. rujna održana u Rešetarima, općini s oko pet tisuća stanovnika u Brodsko-posavskoj županiji.

I ovaj susret pjesnika, iako u nepovoljnim okolnostima, tradicionalno i tradicionalno uspješno, s očekivanom količinama gostoljubive "slavonske duše", organiziralo je Književno likovno društvo Rešetari, preciznije njegova književna sekcija "2 9 2", uz potporu glavnoga

pokrovitelja, Središnjega državnoga ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i suorganizatora Hrvatske matice iselje-

nika i Općine Rešetari. Pandemija je, na žalost, i u ovoj prigodi učinila svoje pa je u Rešetare stiglo "samo" četrdesetak pjesnika, ali su zato u izravnom video-prijenosu Susret pratili pjesnici i ljubitelji poezije iz 35 zemalja diljem svijeta.

Jedno je ime dominiralo u svim pozdravnim govorima, ali i u neformalnom druženju nakon tri sata nastupa "tragača za ljepotom riječi" – Ivana De Ville, predsjednika KLD Rešetari i alfe i omega Rešetaračkoga susreta pjesnika koji već četrdeset godina vodi Društvo i sa svojim suradnicima organizira Susret i surađuje s hrvatskim zajednicama u gotovo četrdesetak zemalja. On je, pozdravljajući prisutne u sportskoj dvorani rešetaračke Osnovne škole Ante Starčevića i one online, uz ostalo rekao da odmah nakon susreta Društvo šalje ovogodišnje zbornike pjesama u 37 država, svakom pjesniku koji se javio, odnosno svakoj hrvatskoj za-

Pjesnik Zrinko Kapetanić interpretirao je svoje i "tude" stihove

Ivan De Villa već četrdeset godina vodi KLD "Rešetari", a za sljedeću je godinu, kada Susreti doživljavaju 25. izdanje, najavio i poseban program

jednici koja se javila nakon objavljenoga natječaja za ovogodišnji susret.

14. ZBORNIK MLADIH PJSNIKA

Susret je službeno otvorio Željko Rupić, predstavnik Hrvatske matice iseljenika, koji je naglasio kako je ta ustanova dugi niz godina dio ove lijepe priče te dodao kako Matica ove godine obilježava 70 godina postojanja, odnosno sustavne skrbi za očuvanje hrvatskoga nacionalnog identiteta na svim stranama svijeta. "Ponosni smo što smo od početka dio jedinstvene manifestacije u Rešetaru", rekao je Rupić.

Treba istaknuti i da se na natječaj za sudjelovanje na ovogodišnjem Susretu javilo 150 pjesnika, a pjesme njih 125 uvrštene su u spomenuti zbornik "Na sunčanome žalu", koji je i promoviran "na licu mjesta", jednako kao i 14. zbornik mladih pjesnika "Šalji dalje", sa 120 pjesama, koji je predstavila profesorica Gabrijela Vojvodić.

Svoje, ali i "tuđe" stihove iz oba zbornika sjajno su interpretirali i mlađi pjesnici, ali i već etablirana imena poput Zrinka Kapetanića, Suzane Jelić, Katari-

Video prijenos Susreta pratio se u 35 zemalja diljem svijeta

ne Čavline, Evice Kraljić i Ljiljane Lipovac, a sve je glazbenim točkama popratila mlada pjesnikinja i glazbenica Lara Josipović. Trosatni sadržajni program nenametljivo je i opušteno, primjerno skupu, rutinirano vodila pjesnikinja Lidija Puđak.

I za kraj konstatacija koja najavljuje nešto posebno – sljedeće godine Rešetarski susret pjesnika obilježava "srebrni jubilej", svojih dvadeset pet godina. ■

ENG The 24th incarnation of a gathering of poets in the small town of Rešetar in Brodsko-posavska County, an event that brings together poets from across the country and the diaspora communities, was staged on 25 September. This year's event, staged in rather unfavourable circumstances, was hosted by the "292" section of the Rešetari Culture and Literary Association (KLD Rešetari) and enjoyed the support of its chief sponsor the State Office for Croats Abroad and the co-organisers, the Croatian Heritage Foundation and the Rešetari municipality. The current pandemic fears have, of course, had an impact, with only forty poets showing up in person, but they were joined by poetry buffs from 35 countries via direct video links.

Zajednica Hrvata u Trstu donirala vrijednu opremu HGSS-u

Zaštitna odijela, nosila, agregati... za 23.000 eura

Predsjednik Zajednice Hrvata u Trstu Damir Murković predaje vrijednu donaciju pročelniku HGSS-a Josipu Graniću

Tekst i foto: Željko Rupić

Hrvatska zajednica u Trstu/Comunità Croata di Trieste, uz svoje ostale aktivnosti iznimno je i vrlo uspješno angažirana i na humanitarnome planu, doniranjem potrebnog materijala i opreme ustanovama i službama koje se skrbe o zdravlju i sigurnosti građana u Hrvatskoj. Nakon vrijedne donacije Klinici za neonatologiju u Petrovoj, u Zagrebu, teško stradaloj u potresu, u vidu materijala, opreme

i instrumenata, Hrvati u Trstu još su se više iskazali u prikupljanju sredstava za nabavu nove, prijeko potrebne opreme za Hrvatsku gorsku službu spašavanja, odnosno za njezinih oko tisuću članova volontera.

Potaknuti danonoćnim naporima HGSS-a u spašavanju ugroženih stanovnika i zatim normalizaciji života na potresom pogođenoj Banovini, Zajednica u Trstu u kratkom je roku i od oko čak tri stotine donatora prikupila respektabilnu svotu, nešto više od 23.000 eura, za nabavu materijala i opreme, uz ostalo zaštitnih odijela, brdskih nosila, naglavnih svjetiljki, velikog agregata, razdjelnih ormara te niz drugih vrijednih pomagala. Treba istaknuti da su sredstva ove donacije u potpunosti utrošena u Hrvatskoj.

Na prigodnoj svečanosti, 23. rujna, u sjedištu HGSS-a u Zagrebu, agilni predsjednik Zajednice Hrvata u Trstu Gian Carlo Damir Murković uručio je donaciju Josipu Graniću, pročelniku Službe, i njegovim prvim suradnicima. ■

ENG The Croatian Community organisation of Trieste (Comunità Croata di Trieste) in neighbouring Italy has donated 23 thousand euro in valuable equipment to the Croatian Mountain Rescue Service (HGSS).

Ostvarene želje

Tribina i znanstveni skup bili su posvećeni 25. obljetnici istoimenoga skupa održanog u Zagrebu i 30. obljetnici samostalnosti Republike Hrvatske i Republike Slovenije. U dvorani Kulturnoga centra "Janez Trdina" u Novome Mestu ponovno su hrvatske i slovenske riječi povezale naše dvije domovine.

Tekst: **Katica Pavkić Špiranec**

Narod kaže da posijano zrno urodi klasom koji ima puno više zrna. To mi je poput crvene niti bilo u mislima cijelog dana, u srijedu 15. rujna ove godine. Bio je to dan u kojem su osnivači i podupiratelji Hrvatskoga centra kulture - Ljubljana ostvarili još jednu želju, izveli još jedan, ovoga puta za nas najvažniji projekt. U svojim aktivnostima čuvamo i njegujemo naš hrvatski identitet raznim oblicima djelovanja, a u žarištu su jezik, kultura i tradicija. Svojim projektima povezujemo dvije prijateljske države, naše dvije domovine, našu djecu i unučad.

Program tribine i znanstvenoga skupa odlično je i s puno emocija povezivala gospođa Marjanca Tršinar Antić i ovom prigodom joj od srca zahvaljujem na tome.

Himnama dviju prijateljskih zemalja započeo je za nas do sada najvažniji događaj. Emotivnim govorom pozdravio nas je predsjednik Centra Radoslav Raguž, zatim i gradonačelnik općine Novo Mesto Gregor Macedoni i njegov kolega iz općine Piran, Đeni Zadković.

Slijedila je tribina u kojoj su sudjelovali počasni konzuli RH u Sloveniji prof. dr. Šime Ivanjko i dr. Božo Dimnik, počasni i generalni konzul RS u Splitu gosp. Branko Roglić i gosp. Darko Šonc, predsjednik Slovenskoga doma u Zagrebu. Moderator ovoga zanimljivog "sata povijesti" bio je dr. Damir Josipović iz Instituta za narodnostna vprašanja - Ljubljana.

Tribina nas je uvela u znanstveni dio skupa na kojemu su se referatima

Organizatori Radoslav Raguž, Katica Špiranec i Zlatko Katalenić

predstavili djelatnici dvaju instituta iz Hrvatske i Slovenije, a koji godinama uspješno surađuju: Instituta za migracije i narodnosti iz Zagreba te Instituta za narodnostna vprašanja iz Ljubljane.

Dr. Miran Komac (INV) predstavio se referatom *Hrvatska narodna manjina (unutar modela/uređenja zaštite narodnih manjina u Sloveniji)*, a *Socio-ekonomske značajke Hrvata u Sloveniji*, autora dr. Mojce Medvešek, dr. Romane Bešter i dr. Janeza Pirša (svi iz INV-a), predstavio je dr. Janez Pirc.

Referat *Područja tradicionalne prisutnosti Hrvata u Sloveniji uz hrvatsku granicu* predstavio je autor dr. Damir Josipović (INV).

Dr. Krešimir Bušić s IMIN-a predstavio je referat *Kulturni identitet Hrvata u Sloveniji na primjeru važnosti uporabe i očuvanja hrvatskoga jezika u obrazovnom sustavu* (autori dr. Krešimir Bušić i dr. Matija Baković, IMIN).

Referati pozvanih autora dr. Anđelka Milardovića, dr. Marine Perić Kaselj i dr. Filipa Škiljana (svi iz IMIN-a), koji su zbog opravdanih razloga bili odsutni, bit će objavljeni u Zborniku sa skupa.

Treći dio skupa bila je tribina s pozvanim gostima. U njoj su sudjelovali do-

predsjednik Saveza hrvatskih društava u Sloveniji gosp. Joso Begić, predsjednik SLO-CRO kluba iz Zagreba dr. Saša Muminović, direktorica Hrvatske turističke zajednice Ljubljana Metka Bradetić, Antun Katalenić, urednik jedine emisije na hrvatskome jeziku u Sloveniji "Mali granični prijelaz", Mitja Lamut, dopredsjednik Društva slovensko-hrvatskog prijateljstva i predsjednica Saveza slovenskih društava u Hrvatskoj dr. Barbara Riman Plazibat.

Poslije skupa svi nazočni uživali smo u glazbi gitaristice Katje Porovne Silić, njezina brata violinista Matjaža Porovne i hrvatskoga skladatelja sa slovenskom adresom Ratimira Zekića.

Posjetili smo i izložbu Saveza slovenskih društava u Hrvatskoj u Knjižnici Mirana Jarca te nakon još jednoga glazbenog užitka zaključili ovaj sadržajima bogat dan.

I umjesto zaključka treba reći nešto o tome što je za nas Hrvate u Sloveniji posebno i važno. Dio smo iseljene Hrvatske najbliže domovini. Preko noći smo se našli u tuđoj državi i sanjali o očuvanju svojega hrvatskog identiteta. Nismo samo sanjali, nego i radili ono što smo znali i mogli. Još uvijek svoju domovinu sanjamo, radimo na povezivanju svih kojima je ona u srcu, a sanjat ćemo i uz pomoć projekata poput ovoga skupa u Novome Mestu, čuvati naše hrvatsko stablo i učiniti sve da i pod slovenskim suncem raste i i plodove rađa.

Organizacija znanstvenoga skupa i tribina djelo su neumornih članova Centra. Malo nas je, ali dajemo sve od sebe. Ovo posebice vrijedi za moja dva draga prijatelja Zlatka Katalenića i Radoslava Raguža, bez kojih ovoga uspješnog događaja ne bi bilo. Od srca im hvala, kao i svima ostalima koji su na bilo koji način ugradili svoj kamenčić u mozaik projekta - Hrvati u Sloveniji. ■

ENG A panel discussion and symposium were staged at the Janez Trdina Culture Centre in the town of Novo Mesto in neighbouring Slovenia on 15 September. This was the 25th anniversary of a similar event staged in Zagreb and also celebrates 30 years of Croatian and Slovenian independence. The ethnic Croats of Slovenia became part of a new polity when Slovenia declared its independence, and continue to nurture their ethnic identity and build bridges with other Croatian communities as Slovenian citizens.

Zaslužena postignuća u Americi

Uz vijest o nagradi *Fraternalist godine* uručenoj Bernadette M. Luketich-Sikaras, posebno nas veseli što se Hrvatska pridružila Programu izuzeća od viza za SAD odlukom od 28. rujna 2021. godine

Glavna tajnica i rizničarka Hrvatske bratske zajednice Bernadette M. Luketich-Sikaras fraternalistica je nesvakidašnje energije i odlične naobrazbe, koja svojim radom i hvalevrijednim postupcima u fraternalizmu osvaja američke Hrvate, sklone odabiru baš toga modela iz palete proizvoda dostupnih u suvremenoj industriji osiguranja Sjedinjenih Američkih Država. Ona ovih dana, točnije 21. listopada 2021., dobiva zaslužno priznanje *Fraternalist godine* od mnogobrojnih bratskih organizacija grada Pittsburgha i to na prigodnoj svečanosti u Canonsburgu, PA. Nagradu prima iz ruku predsjednika Fraternal Societies of Great Pittsburgh (FSGP) Roberta Lokara. Općenito, bratska društva u metropolitanskome području glavnoga grada savezne američke države Pennsylvanije imaju 543 razne bratske organizacije, koje zajedno zapošljavaju 2.393 osobe i koje godišnje ukupno zarađuju više od šest milijardi dolara prihoda te imaju imovinu od 18 milijardi dolara. U tome izazovnome poslovnem okružju gđa Luketich-Sikaras je ponosna na svoje cjeloživotno članstvo u HBZ-u i vlastito djelovanje u Zajednici na položaju glavne tajnice i rizničarke, razvijajući postupno karijeru. Odslužila je četiri mandata u glavnim tijelima HBZ-a: obnašala je dužnost predsjednice i člana nacionalnog odbora povjerenika te druge potpredsjednice nacionalne organizacije. Gđa Luketich-Sikaras predsjednica je zajednice ogranaka HBZ-a u okruzima Fayette, Greene, Washington i Westmoreland. Usto, potpredsjednica je Školarinske zaklade HBZ-a te članica uprave Anđeoskoga humanitarnog fonda. Aktivna je i kao članica uprave Hrvatsko-američkoga kulturnog i gospodarskog društva te izaslanica u Nacionalnoj federaciji hrvatskih Amerikanaca, a također i tajnica uprave Kulturnog centra za grad Pittsburgh i okolicu. Pridonijela je uspjehu brojnih manifestacija HBZ-a. Promicateljica je hrvatskih kulturnih, obrazovnih i humanitarnih programa još od svoga djetinjstva, rađajući desetljećima na motiviranju dobrovoljaca, te je često putovala kao predstavica Zajednice i kao gostujuća govornica na raznim skupovima.

Glavni predsjednik HBZ-a Amerike, etablirani ekonomist i iskusni fraternalist Edward W. Pazo, čestitavši svojoj kolegici na lukrativnom priznanju, ocjenjuje ju kao fenomenalnoga timskog igrača koji poštuje svoje suradnike. Čestitkama se, uz ostale zajedničare, pridružio i glavni potpredsjednik za članske usluge Franjo Bertović, ističući njezine obiteljske vrline. Njezini roditelji su Martha Cindrić i višedesetljetni glavni predsjednik HBZ-a Bernard M. Luketich, koji je u devet mandata tu našu najmnogoljudniju fraternalističku organizaciju izdigao u poslovnoga diva u drugoj polovici 20. stoljeća, prepoznatljivog

Piše: Vesna Kukavica

po filantropskim gestama za očuvanje kulturne baštine među mladim američkim Hrvatima. Trenutačno je HBZ najveća i gospodarski najjača organizacija Hrvata izvan Republike Hrvatske, dosegnuvši ove godine iznos imovine veći od pola milijarde, točnije 502 milijuna američkih dolara.

Mi u Matici rado se sjećamo 1997. godine kada je Omladinska kulturna federacija HBZ-a odabrala upravo gđu Luketich-Sikaras da bude gostujući dirigent na 31. omladinskom tamburaškom festivalu HBZ-a, održanom nakon pobjede u Domovinsko-

me ratu mlade RH u glavnome gradu svih Hrvata u Koncertnoj dvorani V. Lisinskog, gdje je pred zagrebačkom publikom istaknuto kako je Fond za humanitarnu pomoć HBZ-a potrebitima u Lijepoj Našoj tijekom ratnih razaranja darovao vrijednost veću od 24 milijuna dolara i to u nazočnosti ratne siročadi koju je članstvo HBZ-a školovalo – ukupno 676 djece koja su ostala bez jednog ili oba roditelja – i stipendiralo ih do završetka redovitog obrazovanja preko Humanitarne zaklade Dora s ukupnim iznosom sponzorstva od 1.305.777 dolara.

Zahvalnost naše domovine svim američkim Hrvatima i njihovim prijateljima je vječna!

Bernadette Luketich-Sikaras magistrirala je u domeni upravljanja ljudskim resursima na Sveučilištu Wayne State u Detroitu te diplomirala ekonomiju i psihologiju na fakultetu *Washington & Jefferson* u Washingtonu. Prije izbora na mjesto tajnice i rizničarke HBZ-a gđa Luketich-Sikaras imala je zapaženu 33-godišnju karijeru u upravljanju te posjeduje zaslužno doživotno ovlaštenje za rad kao viši savjetnik za ljudske resurse. Američki fraternalizam pripada najsnažnijim socijalnim pokretima u povijesti SAD-a, još od doba njegova osnivača Johna Jordana Upchurcha (1820. – 1887), čija postignuća danas afirmira The American Fraternal Alliance koja umrežava više od osam milijuna ljudi, što je čini najvećom volonterskom mrežom na sjevernoameričkom kontinentu, kojoj već 127 godine pripada i HBZ.

Uz vijest o nagradi uručenoj gđi Luketich-Sikaras, posebno nas veseli što se Hrvatska pridružila Programu izuzeća od viza za Sjedinjene Američke Države, odlukom od 28. IX. 2021. U sljedećem razdoblju očekuje se tehnička prilagodba Elektroničkog sustava za autorizaciju putovanja (ESTA) novom režimu, a sve kako bi hrvatskim državljanima do kraja ove godine bilo omogućeno nesmetano putovanje u SAD. ■

ENG As of 28 September Croatia has been admitted to the United States Visa Waiver Programme. In the coming period we expect technical adjustments to the Electronic System for Travel Authorization (ESTA) to meet the new regime in order for Croatians to be able to travel to the United States of America without a visa. Secondly, Croatian Fraternal Union national secretary and treasurer Bernadette M. Luketich-Sikaras will be presented with the Fraternalist of the Year title on 21 October in Canonsburg, PA, conferred by the fraternalist organisations of the city of Pittsburgh.

Skupština Nacionalne kulturne federacije Hrvata Amerike

U Philadelphiji je ovih dana, točnije od 17. do 19. rujna 2021., održana 28. godišnja skupština Nacionalne kulturne federacije Hrvata Amerike, okupivši dvadeset i devet delegata

Tekst i foto: **Franjo Bertović**

Nakon duljeg razdoblja u kojem je dominirao koronavirus, odaziv delegata i zastupnika pojedinih hrvatskih organizacija iz Sjedinjenih Američkih Država koje se nalaze u sastavu Nacionalne kulturne federacije Hrvata Amerike (NFCACF) nadmašio je sva očekivanja, okupivši u Philadelphiji svoje ključne aktiviste. Skupštini je prisustvovalo 29 delegata, od toga 24 dolaskom i petero preko Zooma. Zanimljivo, ovaj značajni skup privukao je, uz ostale uglednike hrvatskih zajednica u SAD-u, čak četiri nacionalna predsjednika istaknutih iseljeničkih organizacija kao što je predsjednik Hrvatske bratske zajednice u Americi Edward W. Pazo, predsjednik Hrvatske akademije Amerike John Kraljić te predsjednik Američkog udruženja hrvatskih profesionalaca (ACAP-a) dr. Stjepan Pavletić i, naravno, predsjednik NFCACF-a Steve Rukavina. Delegati su zastupali deset različitih

društvenih organizacija, što daje sjajnu sliku i poruku o zajedništvu i slozi američkih Hrvata. Ova krovna organizacija, unatoč spomenutom virusu, bila je vrlo aktivna vezano uz mnoga pitanja koja su se odnosila na naš hrvatski narod u Americi, a posebno u Republici Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini. U uvodnom izlaganju o stanju NFCACF-a, predsjednik

Steve Rukavina sa zadovoljstvom je nabrojio nekoliko važnih projekata koji su usko vezani uz Capitol Hill, a to je prikupljanje sredstava i poklon Specijalnoj olimpijadi Hrvatske (Croatia's Special Olympics), zatim donacija umjetnina Nacionalnome muzeju u Zagrebu i mnoge druge projekte koji su predloženi ili su već u postupku.

Lijep govor održao je, pozdravivši vodstvo i delegate, hrvatski veleposlanik u Washingtonu dr. Pjer Šimunović. Unatoč njegovoj zauzetosti prilikom zasjedanja 76. Opće skupštine Ujedinjenih naroda i dočeka hrvatskog predsjednika Zorana Milanovića i ministra vanjskih i europskih poslova Gordana Grlića Radmana te državne delegacije, doputovao je u Philadelphiju. Informirao nas je o aktivnostima veleposlanstva, posebno o gospodarskoj suradnji između Hrvatske i Amerike, ali i o drugim političkim zbivanjima ovdje, kod kuće, te u Bosni i Hercegovini. Burnim pljeskom je dočekan i ispraćen.

Veleposlanik Pjer Šimunović iz Washingtona DC

Predsjednik HBZ-a Edward W. Pazo i predsjednik Steve Rukavina su jedina dva člana koji su neizostavno prisustvovali svim godišnjim zasjedanjima NFCACF od njenog utemeljenja.

Dva bivša predsjednika Federacije, koji su predsjedovali u više navrata, na slici su s predsjednikom Steve Rukavinom: John Kraljić i Edward Andrus te direktor Odbora za sport Vedran Nazor

"Anne Pavlich Volunteer of the Year Award" uručena je Marku Pavletiću za izuzetne zasluge i pothvate u dobrovoljenom radu

POSTIGNUĆA

Svoja godišnja izvješća podnijeli su sljedeći članici odbora koji se brinu o poslovanju ove organizacije, a to su: Andrea Novak - Neumann, John Kraljić, Anna Maria Sičenica, Vedran Nazor, Mark Pavletić, Biljana Lovrinović - Abel, dr. Dinko Podrug, Marko Kirn i Eric Gregrih. Sva izvješća bila su zanimljiva i pozitivna pa su i jednoglasno prihvaćena. Jedno zapaženije izvješće bilo je o novom grbu organizacije i izradi web stranica, što bi trebao biti moderniji i funkcionalniji zaokret u Federaciji.

Joe Foley, vlasnik tvrtke "Foley & Company" za federalne i vanjske poslove, koja zastupa hrvatske interese u Američkom kongresu, podnio je pismo izvješće u kojem su nabrojene mno-

ge važne aktivnosti i odluke kao što je Program o ukidanju vize za građane iz Hrvatske, o dvostrukom oporezivanju (Double Tax Treaty), o proslavi 30. godišnjice nezavisnosti RH i dr. Dvije trenutačno najvažnije odluke su ukidanje vize do kraja godine i pokrenuta rasprava o dvostrukom oporezivanju.

LIDERI NFCACF-a

Nakon kandidature i izbora novog vodstva Federacije, NFCACF će i dalje voditi isti odbornici na čelu s predsjednikom Steveom Rukavinom. Zbog opsega posla u blagajničkom poslovanju i tajničkim poslovima izabrani su pomoćnici Adam Radman i Marko Pavletić, što su svi pljeskom pozdravili jer pripadaju skupini mladeži, što je veliki poticaj za

rad i budućnost ove organizacije.

Nakon radnog dijela, lijepe govore s govornice i preko Zooma održali su Edward W. Pazo - predsjednik Hrvatske bratske zajednice u Americi, Boris Vilić - predsjednik fonda Američkog udruženja hrvatskih profesionalaca, Luka Mišetić - ugledni odvjetnik iz New Yorka i branitelj generala Ante Gotovine u Den Haagu, Željana Zovko - članica parlamenta Europske zajednice, dr. Gordon Bardos - poznavatelj političke situacije u jugoistočnoj Europi te Nena Komarica - o zbirci umjetnina Maksimilijana Vanke i Branko Ivanda - filmski redatelj koji je pripremio dokumentarac o hrvatskom umjetniku Vanki. Dokumentarac će biti dostupan javnosti u listopadu. Govornici su govorili o radu svojih organizacija, humanitarnim potporama na područjima zahvaćenim potresom u Republici Hrvatskoj, ali i o političkim zbivanjima u Bosni i Hercegovini koja su se uzburkala vezano uz Daytonski sporazum i izborni zakon. Izmjenom zakona bila bi zaštićena prava Hrvata, a potpisani Daytonski sporazum djelotvorniji. ■

Zajednička večera uz probirana hrvatska vina u Branzino Italian restoranu i prijatna druženja nakon uspješnog dana

ENG An annual assembly of delegates of the National Federation of Croatian Americans Cultural Foundation slated for Philadelphia from 17 to 19 September gathered twenty-nine representatives for a discussion on the current societal and cultural challenges in Croatia and Bosnia-Herzegovina, and humanitarian projects of Americans of Croatian background. Taking part in the event was Croatian ambassador P. Simonović, who shared his experiences working with leading activities among Americans of Croatian ancestry, including the latest push to see changes in the current visa regime and double taxation hammered out by US and Croatian officials.

Tko nije bio stranac, ne zna što znači biti među svojima

Profesor filozofije Stjepan Blažević, koji još nikada nije bio u prilici raditi u struci, rođen u Argentini, povratnik u Hrvatsku, pripremio je neke pedagoško-didaktičke materijale koji se mogu koristiti u nastavi filozofije i etike

Stjepan Blažević

Razgovor vodila: **Ljerka Galic**
Foto: **Obiteljski album**

K

**ada i gdje počinje
Vaša životna priča?
Gdje su Vaši hrvatski
korijeni?**

– Moja životna priča počinje u Buenos Airesu, Argentini. Djeđovi i bake bili su Hrvati koji su silom nesretnih prilika i opasnosti emigrirali nakon Drugoga svjetskog rata. Baka Irena tada je imala samo šesnaest godina te joj bilo rečeno da će se za samo dva tjedna vratiti doma. Prošlo je gotovo 50 godina od tih "dvaju tjedana". U međuvremenu Blaževići, Šarići, Tadići i Kutleše gradili su svoj život u velikodušnoj Argentini koja je primala sve migrante i izbjeglice. Argentina im je omogućila slobodu, školovanje i mogućnosti rada za bolje sutra. Moja uža obitelj dala je Argentini 36 građana. Od

tih 36 argentinskih Hrvata, čak se osam vratilo u Hrvatsku! Čim se Hrvatska osamostalila, roditelji i cijela naša hrvatska zajednica angažirali su se vezano uz postupak priznavanja Hrvatske u inozemstvu. Otac je već '90. otputovao u Hrvatsku te je redovito dolazio i odlazio dok se nismo svi 1993. "vratili" u Hrvatsku: Franjo (Francek), Miriam (poznata kao Beba), sestra Ana i ja. Kasnije smo nekoliko godina živjeli u Čileu jer je otac dobio čast (i cijela obitelj) predstavljati voljenu Hrvatsku kao veleposlanik Republike Hrvatske u Čileu, Peruu i Boliviji, da bismo se napokon vratili u Zagreb gdje sam završio srednju školu, a kasnije fakultet. Sretan sam u domovini, a srećom imam ih dvije: Argentinu i Hrvatsku!

Odlučili ste živjeti i raditi u Hrvatskoj. Kakve prednosti, a koje mane vidite u tome?

– Postoji jedna anegdota vrijedna spomena. Imao sam šest-sedam godina, bila je '90., te jednu večer, nakon

jela, tata i mama ozbiljno su nam pristupili i upitali nas bismo li htjeli živjeti u Hrvatskoj, zemlji naših predaka koja je sada slobodna i nezavisna. Sestra je skoro dvije godine mlađa pa kad sam čuo pitanje brzo sam pogledao u nju i onda još brže natrag prema roditeljima upitavši ih bi li oni htjeli tamo živjeti. Oni su se pogledali te rekli: Da! Brže-bolje sam u sestri i moje ime rekao da bismo mi isto htjeli živjeti u Hrvatskoj (da nas ne bi slučajno ostavili! ha-ha-ha). Na taj način "odlučio" sam živjeti u Hrvatskoj, gdje nas je ostatak rodbine i obitelji prihvatio i dočekao kao vlastiti rod, što uistinu bijasmo i jesmo. Ali da, i kao odrastao čovjek odlučio sam ostati jer nakon života na dva kontinenta i tri države spoznao sam da bih samo bio doma u Argentini ili Hrvatskoj te da ne bih nikada više htio biti stranac. Čovjek se uz mnogo truda posvuda može snaći, ali rodni kraj, kultura i obitelj samo je tamo gdje zapravo jest. U našem slučaju, to se nalazi samo na dva mjesta naše zemaljske kugle: u Zagrebu i Buenos Ai-

Šira obitelj Blažević

resu. Što se tiče prednosti i mana, na koje mane mislite (smijeh)? Ograničenja, izazovi i problemi dakako postoje, nije lako, ali živimo na svome i imamo priliku graditi državu i društvo koje sanjamo. Tko nije bio stranac, migrant, ni ne zna što znači biti doma, među svojim. Prednosti su mnogostruke, ali ni izazova ne manjka. Europa prednjači u zajednici naroda i društva, međunarodne suradnje i jedinstva, ali je stara i nedostaje joj mlade krvi, životnog elana i čak malo inata da hrabro korača naprijed, prema budućnosti. Sve u svemu, nema dvojbe da je naš životni standard i kvaliteta života u gornjoj četvrtini svih država svijeta pa ako želimo više, samo moramo zajedno i pametno raditi, institucionalno sazrijeti i težiti svojim idealima i dugoročnom boljitku.

Kako sve to prihvaća Vaša obitelj?

– Znae, sada je puno lakše. Živimo u globalnom svijetu gdje nam tehnologija omogućava razgovor, slike, videozape... Prije trideset godina puno je toga bilo drukčije. Minuta telefonskog razgovora koštala je pet dolara ili čak više, avionska putovanja nisu bila tako česta i pristupačna pa je održavanje obiteljskog kontakta bilo zapravo temeljeno na pismima i slanju pokoje fotografije. Elektronička pošta, Skype, a sada Whatsapp potpuno su promijenili naš život omogućivši nam da živimo zajedno iako nas 10.000 km razdvaja. Imam 21 bratića i sestrične (1. koljeno) te održavamo kontakt prema volji i interesu. S nekima da, s nekima ne. Dobro znamo da nam tehnologija puno omogućava, što ne znači da je svi koristimo, odnosno nužna je volja i ljubav, trud i vrijeme da se odnosi održe i grade, da se čestitaju rođendani, da se ispričaju važna iskustva, nedaće i veselja. Roditelji su mi, hvala Bogu, dobro, relativno zdravi i aktivni, zaokupljeni prekrasnom unučadi, djecom moje sestre: Nadiom, Leom i Kiarom. Veliko je veselje biti zajedno.

Čime se bavi Vaša tvrtka?

– Prije svega, tvrtka nije moja (smijeh). Riječ je o regionalnoj španjolskoj (katalonskoj) agenciji koja pokriva jugoistok Europe i brine se o investici-

jama, vanjskoj trgovini i suradnji u području inovacija, ponajprije među malim i srednjim katalonskim poduzećima i tvrtkama u regiji. Svaki tjedan ili mjesec riječ je o drugom projektu i sektoru; od poljoprivrede do željeznica, od farmaceutske industrije do kozmetike i najrazličnijih europskih projekata suradnje među zemljama članicama. Doista, nikad nisam imao bolji posao! Pun izazova, dinamike i prilike da pridonosim svojim znanjima i vještinama poslovnim dogovorima i razmjenama. Dakako, materinski španjolski jezik i kasnije priučeni engleski ključni su za moj posao te, vjerovali ili ne, i hrvatski jako dobro dođe kad poslužete u Sloveniji, Srbiji, Bosni, Bugarskoj, Makedoniji i ostalim državama u regiji.

Imate li kakav prijedlog za poboljšanje poslovanja?

– Što se tiče prijedloga za poboljšanje poslovanja – i općenito života – u Lijepoj Našoj, imam ih, usudio bi se reći, nemali broj. Ali srž istih je u posvećenome profesionalnom radu. Ako se svake godine, odnosno svakih pet godina možemo pohvaliti vidljivim i značajnim rezultatima našeg angažmana i truda, onda smo na dobrom putu! Ako ne možemo, odnosno rezultata nema i zapravo propada ono dobro koje smo imali, onda poslovanje treba temeljito analizirati i korjenito promijeniti jer ako ne gradimo, rušimo. Što se ne razvija, propada. Primjera izvrsnosti ima na pretek te nas ništa ne koči da naučimo od drugih i od najrazvijenijih država svijeta. Međutim, jasno je kao dan, da pusto kopiranje nije rješenje, da zakoni i društvo moraju saživjeti te da za bolju Hrvatsku trebamo bolje i angažiranije građane, Hrvate 21. stoljeća, pune inicijative i pameti da zajedno radimo za bolje danas, za bolje sutra.

Koji su Vaši životni interesi, hobiji?

– Posljednjih nekoliko godina najviše planinarim i pokušavam pisati. Što se tiče planinarenja, nedavno sam krenuo i na tečaj planinarskog vodiča te se veselim skorašnjoj mogućnosti približavanja planinarskih ljepota i druženja

Stjepan sa sestrom i roditeljima

s drugim ljudima. Što se tiče pisanja, a propos mojih prijedloga i ideja, već par godina povremeno pišem kratke kolumne za portal Hrvatska danas gdje komentiram aktualne teme i analiziram neka svoja opažanja, zamisli, ideje i iskustva. Tako su nastale dvije knjige ("12 pisama" i "Wanted") i jedna audioverzija tog uvoda/udžbenika u filozofiju. I tako, uz druženje s prijateljima i s užom i širim rodbinom, radosno koristim svoje slobodno vrijeme. Trenutačno vježbam ćirilicu jer će mi – uz malo truda – jako dobro doći u poslovnom smislu. A nakon toga, nastavljam s francuskim jezikom. San mi je posjetiti Pariz, ali tek kad naučim jezik.

Što biste poručili svojim vršnjacima?

– Ne znam jesam li možda premlad – ili možda prestar – da išta poručim svojim vršnjacima, ipak smo mi sada u punini snage. Poručio bih – učite od mladih i od starih. Uključite sve, svakoga. Imajte i čuvajte žar u očima i duši, inicijativu i neke svoje ideale za koje vrijedi živjeti. Pazite na bližnje, gajite odnose i posvetite se onim stvarima i projektima koji su vam bitni. Nemojte se previše bojati. Svakako dobro razmislite, raspitajte se i odlučite. Konstantno učite. Činite od svog života, našeg društva i naše Hrvatske bolje mjesto na zemlji! ■

ENG Stjepan Blažević has earned a degree in philosophy but has not yet had an opportunity to pursue a career in this field. He was born in Argentina and has relocated to Croatia. He has created a number of materials for pedagogy and didactical use in teaching philosophy and ethics. He is currently a consultant in Zagreb representing an investment agency based in the Spanish region of Catalonia.

Događanja u iseljničkim zajednicama

Priredila: **Diana Šimurina Šoufek** (www.matis.hr)

STAZE NAŠIH STARIH KROZ ČETIRI DRŽAVE

U Hrvatskoj Kemlji završilo ovogodišnje putovanje pod geslom "Po stazama naših starih". Cijeli je tjedan deveteročlana ekipa na čelu s Franjom Pajrićem iz Koljnofa putovala kroz četiri države, i to Mađarsku, Hrvatsku, Sloveniju i Austriju. Turneja je počela 2. srpnja, a 9. srpnja u Hrvatskoj Kemlji završilo ovogodišnje putovanje pod geslom "Po stazama naših starih". Planirali su posjetiti i mjesto Suchá nad Parnom u Slovačkoj, ali su ga

zbog restriktivnih korona mjera morali otkazati. Franjo Pajrić je informirao Koljnofce o svojem putovanju na kojem su posjetili Vorištan, Štikapron i Cogrštof. U Vorištanu su razgledali selo, knjižnicu i tvrđavu, a u Štikapronu su posjetili pekaricu Helenu Milalković, više puta odlikovanu za njen 'seljački' kruh. U Bečkom Novom Mjestu im je kod spomenika Petru Zrinskom i Franu Krsti Frankopanu, Celindofac Herbert Gassner održao

predavanje. Potom su dalje putovali u Cogrštof, gdje ih je dočekala književnica Ana Šoretić. Namjeravali su posjetiti novi hrvatski kulturni centar u Frelištofu u Češkoj, ali budući nije dovršen Radoslav Janković iz Jandrofa preporučio im je posjet općini Suchá nad Parnom na zapadu Slovačke. Radoslav Janković radi na novoj knjizi o Hrvatima u Slovačkoj i istražujući je doznao, da je prije 100, 200 godina bilo još puno hrvatskih sela u Slovačkoj. Tako i Suchá nad Parnom. Ali zbog oštih mjera zbog pandemije nisu mogli tamo.

JEZIČNI TEČAJ ZA DJECU GRADIŠĆA

U Stinjacima je 13. srpnja počeo jezični tečaj za djecu, koji organizira Hrvatsko kulturno društvo (HKD) u Gradišću. Sudjelovanje je prijavilo 30 -oro djece u dobi od 8 do 12 godina. Uključena su većinom djeca iz južnoga Gradišća, a četvero ih je iz Novoga Sela. Kamp je namijenjen djeci koja ne vladaju tako dobro hrvatskim jezikom. Jedan dio programa

bio je vezan uz 100. obljetnicu postojanja Gradišća, kazao je hakovac Dominik Tallian. Uz različite izlete, u programu su bile i sportske i muzičke aktivnosti. Jezični tečaj u Stinjaci završio je uspješno 16. srpnja 2021. Za djecu, smještenu u dvorani za različite priredbe u Stinjacima, skrbilo se šestero odraslih. Ove godine zbog pandemije nije bilo završne priredbe za roditelje.

HRVATSKI KULTURNO-JEZIČNI KAMP U MAĐARSKOJ

Hrvatski kulturno-jezični kamp u Udvari je okupio trideset i troje sudionika, od čega 27 djece. Uz djecu iz Udvara u

kampu su sudjelovala i djeca iz Birjana, Mišljenja, Salante i Pečuha. U organizaciji Hrvatske samouprave Udvara Kamp

je trajao od 28. lipnja do 3. srpnja 2021. To je dnevni kamp u kojem su mladi od osam ujutro do četiri sata poslijepodne, tada odlaze svojim kućama. Potpuno je besplatan za sve sudionike, a organizatori osiguravaju pet obroka dnevno, rekla nam je predsjednica Hrvatske samouprave Udvara Marta Barić Rónai. O djeci u kampu brinu se voditelji kampa, zastupnici Hrvatske samouprave Udvara Ivana Božanović i Petar Balaž, a po ustaljenoj praksi iz prethodnih godina u osmodnevnom kampu, koji se ostvaruje u suradnji Hrvatske samouprave Udvara i bajske Visoke učiteljske škole József Eötvös, i studenti hrvatskog odgajateljskog i učiteljskog smjera. Više njih je upravo iz Udvara (bilo ih je proteklih godina, a ima ih i sada, iz mjesta ili iz obližnjih naselja Baranjske županije. Ove godine to su bili Maja Bozsánovics, Bernadett Bajusz, Szilvia Kvala i Márk Bakonyi. (Hrvatski glasnik / MCC)

ODLIKOVANI ZASLUŽNICI IZ AUSTRIJE

Savezna austrijska pokrajina Gradišće je 19. srpnja odlikovalo zaslužne Gradišćance. Među odlikovanimima je i rođeni Novoselac Petar Tyran. Glavni urednik Hrvatskih novina Tyran dobio je srebrni časni znak Gradišća za zalaganje za hrvatsku narodnu grupu. Tyran je na toj funkciji od 1983. godine. Prim. dr. Martin Fabšić, koji potječe iz Nove Gore dobio je Veliki srebrni časni znak za zasluge na medicinskom polju. Zlati časni znak Republike Austrije dobio je Manfred Riegler iz Vulkaprodštofa, vo-

ditelj Društva za zemaljsku obranu i sigurnosnu politiku u Gradišću. Zlatom medaljom Republike odlikovani su dobrovoljni referenti o žetvi, među njima

i Velikoborištofac Štefan Karall. Odličja je dijelio državni poglavar Hans Peter Doskozil.

VRIJEDNA DONACIJA IZ CLEVELANDA

Hrvatska zajednica iz Clevelanda darovala je ultrazvučni uređaj Službi za ginekologiju i opstetriciju Opće bolnice "Dr. Ivo Pedišić" u Sisku, 23. srpnja 2021. Hrvatski iseljenici i njihovi potomci u Clevelandu, gradu američke savezne države Ohio, prikupili su 610.000 kuna za kupnju prijeko potrebnog uređaja za pregled trudnica u Sisačko-moslavačkoj županiji. U ime donatora uređaj je djelatnicima bolnice uručila Josie Tomljenović, menadžerica sestrinstva u Klinici Cleveland. – "Donacije su prikupljale skupine Hrvata u Clevelandu i hrvatskoj crkvi svetog Pavla u Clevelandu. Željeli smo pomoći sisačkoj bolnici jer ono što se čini za bolnicu, utječe na cijelu zajednicu. Rastužuje me pogled na štetu koju je bolnica pretrpjela, ali sada imam jasnu sliku kolika joj je pomoć potrebna. S druge strane snaga i optimizam zdravstvenih djelatnika u Sisku je nadahnjujuća. Ne brinite se,

u ovome niste sami" - poručila je Josie Tomljenović tijekom posjeta sisačkoj bolnici. Na donaciji su joj zahvalili mr. sc. Tomislav Dujmenović, ravnatelj Opće bolnice "Dr. Ivo Pedišić", i Jovica Jakšić, pročelnik Službe za ginekologiju i opstetriciju bolnice. – "Ovaj UZV aparat nam je neophodan za rad u trudničkoj ambulanti za praćenje visokorizičnih trudnoća po važećim pravilima struke koja zahtijevaju sveobuhvatan UZV pregled radi procjene stanja fetusa" - rekao je Jovica Jakšić. U potresima koji su krajem prošle godine pogodili Sisačko-moslavačku županiju, stradale su zgrade Opće bolnice "Dr. Ivo Pedišić" u Sisku, njezini uređaji i medicinski pribor. Ginekološka poliklinika sada djeluje u smanjenom prostoru jer prostor dijeli s hitnom internističkom i pedijatrijskom ambulantom. U povezivanju sisačke bolnice i hrvatske zajednice u Clevelandu sudjelovala je udruga *Pomaganje je uvijek IN*.

IZLOŽBA POSVEĆENA HRVATSKOJ KULTURI OTVORENA U NACIONALNOJ KNJIŽNICI KOREJE

Izložba Hrvatska književnost i kultura baština od srednjeg vijeka do modernog doba otvorena početkom ovoljeta u Nacionalnoj knjižnici Koreje (<https://www.nl.go.kr/EN/main/index.do>) u Seulu. Brojni izložci povezani s hrvatskom kulturnom baštinom mogli su se razgledati u glavnome gradu Republike Koreje do 25. srpnja 2021. godine. Glavnina izložbe utemeljena je na građi pristigloj iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, a sastoji se od panoa izložbe Hrvatska glagoljica i faksimila glagoljaških kodeksa. Osim građe koja je posuđena iz NSK, izložba se sastoji od sadržaja koje je ustupio Etnografski muzej, fotografija ruralnih dijelova Hrvatske koje je snimio Tošo Dabac, hrvatskih tradicijskih obrta i folklora u obliku narodnih nošnji, drvenih igračka, licitarskih srca i sl. te dijela povezanoga s književnošću, gdje su istaknuta djela koja su s hrvatskoga prevedena na korejski jezik, kao što su djela Ivane Brlić Mažuranić, Mire Gavranca i Ive Andrića. Izložena su i djela korejskih autora koja su prevedena na hrvatski jezik.

MLINARCI PROSLAVILI 700 GODINA SPOMENA SELA

Sedamstotu obljetnicu su Mlinarčani u južnoj Mađarskoj proslavili izložbom o povijesti sela, svečanim programom, nastupom povijesnih postrojbi, dvojezičnim kulturnim programom, raftingom, gastronomskim specijalitetima i raznim programima za djecu. Mlinarci ili Mlinarce, kako izgovara kajkavsko stanovništvo, imenom odaje nekadašnje obilježje mjesta koje se nalazi tik do rijeke Mure a to su mlinovi. Prije 700 godina

1321. u jednom krivotvorenom spisu prvi put se spominje selo pod imenom Molnary. Ovu obljetnicu su Mlinarčani

proslavili 17. srpnja izložbom o povijesti sela, svečanim programom, nastupom povijesnih postrojbi, dvojezičnim kulturnim programom, raftingom, gastronomskim specijalitetima i raznim programima za djecu. Načelnik mjesta János Kósa želi da Mlinarce nadalje čuva svoju hrvatsku tradiciju i da veze s hrvatskim naseljima s druge strane Mure ponovo postanu žive kao što su nekad bile. (Beta / HG / MCC)

U KIJEVSKOM BOTANIČKOM VRTU POSAĐENA "GUPČEVA LIPA" KAO SIMBOL PRIJATELJSTVA HRVATSKOG I UKRAJINSKOG NARODA

U znak trajnog prijateljstva hrvatskog i ukrajinskog naroda, u Nacionalnom botaničkom vrtu u Kijevu 30. lipnja 2021. godine posađen je klon Gupčeve lipe, kojeg je u tu svrhu donirao Hrvatski šumarski institut, a u povodu 30. obljetnice samostalnosti RH. Na događaju su prisustvovali predstavnici ukrajinskih institucija, kulturnog i društvenog života, diplomatskog zbora, hrvatski državljani koji žive i rade u Ukrajini, profesorica Lesja Steblina s Katedre slavenske filologije i studentice četvrte godine kijevske kroatistike. Veleposlanica RH u Ukrajini Anica Djamić tom je prilikom istaknula kako će lipa trajno podsjećati na povezanost dviju država i naroda, dok je zamjenica premijera Ukrajine za europske i euroatlantske integracije Olha Stefanishyna, zahvalivši se na poklonu, podsjetila na bliskost dvaju naroda, te je naglasila da Hrvatska i Ukrajina tradicionalno održavaju izvrsne političke, gospodarske i kulturne odnose. Svečanosti sadnje lipe je nazočila i ministrica branitelja Yuliia Laputina, koja je istaknula vrlo dobru suradnju Ukrajine i Hrvatske u razmjeni znanja i iskustava kad je riječ o skrbi o braniteljskoj populaciji. (...)”

BIENNALE INTERNAZIONALE DONNA BID21

BID21 je usredotočen na temu "Tihe transformacije" prema tumačenju filozofa i sinologa François Julliena, koji u tekstu "Les transformations silencieuses" (2009.) ističe fenomen spore i neprimjetne transformacije stvarnosti koja se događa pred našim očima. Izložba održana u prekrasnom i ogromnom prostoru Magazzino 26 u Porto Vecchio od 15. svibnja do 18. srpnja 2021. u Trstu imala je za cilj predstaviti izražajne sposobnosti umjetnica u pretvaranju ovih promjena u univerzalni jezik, zarobljen s intimnog i emocionalnog, simboličkog, relacijskog ili okolišnog gledišta, kroz različite umjetničke jezike slikarstva, kiparstva, primijenjene umjetnosti, fotografija, video, instalacije i performansa. Kustosica BID21 kiparica Gabriela von Habsburg za predstavljanje Hrvatske odabrala je radove autorica Maje Vego, Maje Sorić, Helene Bulaje, Pauline Jazvić, Ane Penić i Diane Sokolić. Nedavni komercijalni razvoj Trsta mogao bi imati implikacije na sve zemlje sudionice i učiniti BID21 važnijim događajem jer će oživjeti ekonomsku ulogu grada koji je od 1970. izgubio trećinu svojih stanovnika. Hamburg, najveća morska luka Njemačke, stekla je većinski udio u tršćanskoj luci kako bi je pretvorila u najveću kontejnersku luku na istočnom Mediteranu. Ovo će povezati trgovinu Turske, kineskog Puta svile i Sueskog kanala sa sjevernom i istočnom Europom, kako cestovnim tako i željezničkim prometom.

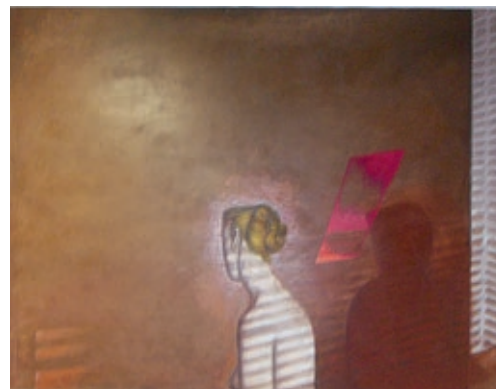

DUŽIJANCA U TAVANKUTU

Žetvene svečanosti diljem Vojvodine u organizaciji hrvatskih društava privukle su ove godine rekordni broj sudionika i posjetitelj. Uz ostale, misu zahvalnicu, za plodove žetve, predvodio je u Tavankutu 18. srpnja vlč. Tomislav Vojnić. Ovogodišnji bandaš i bandašica su Nikola Skenderović i Matea Milojević, dok su mali bandaš i bandašica Josip Mamužić i Lucija Vukmanov Šimokov. Isto tako, župljani Tavankuta su se na ovoj misi oprostili od svog dugogodišnjeg župnika Franje Ivankovića, koji je imenovan za župnika župe u Starom Žedniku.

Na pola puta između tradicije i modernizma

U okviru Hrvatsko-talijanske udruge i u organizaciji predsjednice Svjetlane Lipanović, 9. srpnja 2021. u Rimu u Galeriji Consorti otvorena je izložba "Verso l'immagine" ("Prema slici") hrvatskog slikara Ante Milasa koji već dugo godina živi i radi u Njemačkoj

zaustavljivo, prijeteći nadire iz tame plavetnila. "Otkrivenje" je kompozicija povijesnih događaja prikazanih minucioznim crtežima. Nekoliko delikatnih crteža olovkom i u tehnici akvarela su sjećanje na sjeverne, morske pejzaže.

Poznata likovna kritičarka Mara Ferloni i Svjetlana Lipanović otvorile su izložbu uz prisustvo slikara i njegove supruge Kristijane i kćeri Julije, te Tamare Perišić, savjetnice za kulturu, Teje Zupičić, savjetnice, don Marka Đurina, rektora Papinskog hrvatskog zavoda sv. Jeronima, Diega Zandela, novinara sa suprugom, Nine Jandroković sa suprugom, Fiamme Zagare, slikarice, Vere Jazvić i Giovannija Orsonija, bivših predsjednika Udruge, Ivane Orsoni Hladilo, Anđele Godinić, članova hrvatske zajednice i mnogih, drugih uvažanih uzvanika.

Posebno lijepi katalog i plakat upotpunili su prezentaciju izložbe koju je snimila firma Arte24.

Nakon toga, snimka je tri puta – 17., 18., 22. srpnja - emitirana na TV Rete Oro a trenutno se može pogledati na YouTube, Facebook-u Arte24 i na www.dfgroma.com (u rubrici Arte24). Sam naslov izložbe je značajan jer najavljuje neprekidnu potragu za "savršenom slikom" koju Ante Milas kroz svoja djela ostvaruje dugogodišnjim radom, čije je rezultate pokazao zasluženim uspjehom rimskoj publici. ■

ENG U okviru Hrvatsko-talijanske udruge i u organizaciji predsjednice Svjetlane Lipanović, 9. srpnja 2021. u Rimu u Galeriji Consorti otvorena je izložba "Verso l'immagine" ("Prema slici") hrvatskog slikara Ante Milasa koji već dugo godina živi i radi u Njemačkoj. Akademski slikar Ante Milas (školovao se u Đakovu, a likovnu akademiju završio u Düsseldorfu) izložio je 20 djela, pretežno velikih formata, a izdan je i popratni katalog.

Piše: **Svjetlana Lipanović**

A kademski slikar Ante Milas (školovao se u Đakovu, a likovnu akademiju završio u Düsseldorfu) izložio je 20 djela, pretežno velikih formata, oslikanih realistično uljem na platnu, tušem, olovkom, akriplom, temperom, te nekoliko majstorski realiziranih crteža. Prisutni su razni ciklusi te jedan od zadnjih "Sjećanje na stari grad". Predstavljene su scene iz svakodnevnog života zamišljenog grada gdje se susreću prošlost i sadašnjost vidljivi kroz portrete osoba iz antičke Grčke pa do likova suvremenog društva. Centar slika su uvijek muškarci i

žena oko kojih se u koncentričnim krugovima razvija postavka slike s grupama osoba, koje između sebe ne komuniciraju. Druga tema su geometrijske kompozicije gdje su likovi sakriveni ispod prugastog vela, osobe u baru koje prizivaju u sjećanje atmosferu punu melankolije vidljivu na radovima američkog slikara Hooper-a. Ostvarenja u drvetu ili reljefna u gipsu dio su ciklusa s kojim se unutrašnjost bara uz osobe pretvara u geometrijske forme. Razigrani stilizirani oblici su vidljivi i na slici živih boja u kojoj se tek naziru grupe ljudi. Jedna od posebno dojmljivih slika je "Oluja nad Düsseldorf-om" s dvije ljudske figure - smještene pri dnu platna - u očekivanju nevremena koje ne-

Izložba i stručno-znanstveni skup

Projektom "Tradicijska odjeća hrvatskih manjinskih zajednica i većinskih naroda jugoistočne Europe", koji zajednički provode Hrvatska matica iseljenika - podružnica Dubrovnik i Dubrovački muzeji, a uz potporu Udruge za očuvanje i promicanje tradicijske kulture u Bosni i Hercegovini "Stećak", od 23. do 30. rujna 2021. u žitnici "Rupe" obilježena je 70. obljetnica osnutka Hrvatske matice iseljenika

Svečano ruho iz okolice Orašja u Bosanskoj Posavini, Tolisa, BiH, Hrvati, Posudionica i radionica narodnih nošnji, Zagreb

Dubrovkinje u narodnim nošnjama, privatno vlasništvo

Tekst: Uredništvo

Izložba pod nazivom "Hrvatsko djevojačko ruho u Bosni i Hercegovini i hrvatskim manjinskim zajednicama u Europi" autora etnologa dr. sc. o. Zvonka Martića predstavlja građu iz etnografske zbirke Samostana i duhovnog centra "Karmel sv. Ilije" na Buškome jezeru u okolici Tomislavgrada. Izložba je multimedijalnoga karaktera te, uz video i fotografski materijal, prezentira djevojačke nošnje i nakit. Kustos izložbe je Ivica Kipre, dok je autor fotografija Jasmin Fazlagić.

U sklopu projekta, čiji je voditelj i autor viši kustos Dubrovačkih muzeja Ivica Kipre, organiziran je i stručno-znanstveni skup "Tradicijska odjeća hrvatskih manjinskih zajednica i većinskih naroda

jugoistočne Europe" u žitnici "Rupe" u petak, 24. rujna, od 9 do 13.30 sati. Sudjelovali su stručnjaci, muzealci i etnolozi, predstavljajući problematiku istraživačkog i sakupljačkog rada, čuvanja, zaštite i prezentacije narodnih nošnji hrvatskih manjinskih zajednica u svijetu, kao i pojavu zanimanja za skupljanje narodnih nošnji drugih naroda jugoistočne Europe. Predavači su bili: dr. sc. otac Zvonko Martić, etnolog, Etnografska zbirka Samostana i duhovnog centra "Karmel sv. Ilije" na Buškome jezeru, s temom "Uloga redovničkih zajednica u Bosni i Hercegovini u očuvanju i promicanju tradicijske kulture – Etnografska zbirka u Karmelu sv. Ilije". Zatim Katarina Bušić, etnologinja, viša kustosica Etnografskoga muzeja u Zagrebu, s temom

"Zbirka narodnih nošnji hrvatske dijaspore u Etnografskome muzeju u Zagrebu: baštinska vrijednost, etnografski i kulturnoantropološki kontekst"; Josip Forjan, etnolog, ravnatelj Kulturnoga centra Travno, Posudionice i radionice narodnih nošnji, s temom "Zbirka nošnji Hrvata izvan matične domovine u Posudionici i radionici narodnih nošnji"; Branka Hajdić, etnologinja, viša kustosica Etnografskoga muzeja Dubrovačkih muzeja, s temom "Sakupljačka djelatnost i narodne nošnje jugoistočne Europe u fundusu Dubrovačkih muzeja"; Marica Vlahinić, etnologinja, voditeljica

fundusa i radionice narodnih nošnji Folklornog ansambla Lindo, s temom "Narodne nošnje drugih država i hrvatske dijaspore iz fundusa Folklornog ansambla Lindo" i na kraju Ivica Kipre, etnolog, viši kustos Etnografskoga muzeja Dubrovačkih muzeja, s temom "Upotreba digitalnih tehnologija i multimedije u prezentaciji fundusa narodnih nošnji s područja jugoistočne Europe – izazovi i rješenja". Voditeljica Hrvatske matice iseljenika – podružnice Dubrovnik Maja Mozara bila je suradnica na projektu. ■

Grupa moravskih Hrvata, Frielištof, početak 20. st., Etnografski muzej u Zagrebu, EMZ F-2995

ENG "The Traditional Garb of the Croatian Minority Enclaves and Majority Peoples of the Southeast of Europe" is a project jointly run by the Dubrovnik branch office of the Croatian Heritage Foundation and the Museums of Dubrovnik, with the support of the Stećak association for the preservation and promotion of traditional culture in Bosnia-Herzegovina. The project hosted an event at the former Rupe granary from 23 to 30 September that also celebrates the 70th anniversary of the founding of the Croatian Heritage Foundation.

Mala rijeka velike povijesti

Šetnica uz Rječinu

Rječina, Rečina, Ričina, keltski Tarsia flumen (naziv za klisuru), antički Queneus, talijanski Eneo, njemački Flaum, Fiumara... neka su imena ili varijacija imena kojim nazivamo rijeku koja u svome kratkom toku intrigantno povezuje, ali i razdvaja kao i svaki riječni tok

Tekst: **Theodor de Canziani**

Foto: **Rino Gropuzzo, Darko Mihelj**

Možda baš zbog toga ili unatoč tome ova rijeka govori više jezika i bilježi velike povijesne promjene. Rađa se sitna izvorom na Grobinštini izvirući i drukčije nakon potresa u devetnaestom stoljeću. Već time obavlja se mistikom. Svojim mirnim izvorištem Rječina se probija kroz krško prirodno okolje kamena, ilovače, bujne vegetacije i zanimljivih vizura. Nakon toga ponovno osvaja prirodu prolazeći kroz jedan od najstarijih mlinova na njezinim obalama. Martin Juretić radio je u 17. st. u pilani u Lukežima, a kasnije je podigao mlin i sa svojih devet sinova cijelo naselje, nazvano po njemu. U Martinovom selu bila je u 18. st. i poznata Marangunija - stolarija koja nam je iznjedrila mnoštvo namještaja koji nazivamo *grobnički barok*. Ruštice kasnobarokne forme stopile su

se kasnije s nadolazećim građanskim bidermajerom iz istih radionica.

Često izmaglicom obavijeni klanac i područje uz Rječinu katkad uz prirod-

nu raznolikost prekine topot i divlja trka konja, ali i divljači podsjećajući nas na davna prošla vremena feudalnih posjeda slavnih Frankopana i druge riječke gospode. Imena zaselaka i danas govore njihovim prezimenima o dobu nadničarenja, skromnog seoskog života, ali i duhovnjaka, glagoljaša i drugih umnih ljudi krčeći put kroz vihore povijesti. Od 13. st. i velom mašte ovijenu bitku s Tatarima koju je za šestogodišnjicu opjevao 1842. godine Dimitrije Demeter. Go-

Izvor Rječine 1929.

Nakon nasipa, na nekadašnje riječne otočiće podsjeća nas lokalitet Školjić. Na tome mjestu bila je prva riječka plinara i jedno od poznatih gradskih perila.

Gašparov mlin u Martinovom selu iz 1650. godine jedini je mlin sagrađen od drveta i jedini koji još pokreće voda Rječine. Današnji izgled dobio je 1929., a nakon rekonstrukcije ponovno je pokrenut 16. lipnja 1992. godine te u siječnju 2019. Osim što je spomenik kulture, još uvijek je u funkciji te i danas svjedoči mlinarske tradicije mirišući na lokalni specijalitet palentu kumpiricu.

Gašparov mlin u Martinovom selu

vore do 17. st. i o obrani Grobnika, ali i grada Rijeke, pothvatu grofa Zrinjskog. Legenda o boju protiv Osmanlija zbog kojih se i put u zaleđu Grobnika prema Klani zvao Strada Turcorum - Turska cesta iznjedrila je i danas njegovane tradicije. Pogibija osmanskog paše pripisuje se domaćem vojniku koji skriven ovčjom kožom iz pračke kamenom ubija vojskovođu, a tradiciju u osvit proljeća svake godine tijekom poklada priziva ju ponosni dondolaši zvonima tjerajući zlo i nedaće.

Druga tradicija je ona vezana uz molitve Rječana o istoimenoj bitki kad utječući se svojemu zaštitniku Svetome Vidu, ali i Svetome Mihovilu, zazivahu kišu kamenja koja će spriječiti Osmanlije da uđu u grad. Legenda kazuje da su od istoga pljuska na Grobničkom polju ostali samo osmanski turbani, a Rječani-Fiumani tome u čast počeli su izrađivati i nositi naušnice Morette-Morčića, a kasnije i nakit s crnim glavicama s

turbanima, koji je i danas simbol riječkoga lokal patriotizma – *il campanilismo*.

Vijugajući koritom prelazi nam Rječina Lopaču, laporasti krajolik masne žute ilovače i nekadašnjega gospodstva obitelji Kertiza. Njihovo imanje krajem 19. st. pripada riječkim industrijalcima Ossolinack. Obogativši se ljuštionicom riže, htjeli su uresiti svoj ljetnikovac slikama. Odabrali su najboljega riječkog slikara, podrijetlom Venecijanca, Giovannija Fumija. Počeo je slikati, ali nije dovršio djelo. Pao je sa skele i smrtno stradao. Kažu neki da to prokletstvo traje do danas kada je negdašnji ljetnikovac postao lječilište za mentalne bolesti.

Nakon toga Rječina strmoglavo teče do Orehovice, nekadašnje mitnice na glasovitom Lujzijanskoj cesti. Ova cesta izgrađena od Rijeke do Karlovca značila je prosperitet u 18. st. Prateći kanjonom cestu "Luisianu" na obronku Trsatskog brijega i starodrevne Frankopanske i Nugentove utvrde, a s druge

strane obronaka brda Katarine i podzemnih tunela i bunkera, koji bilježe krvave bitke krajem Drugoga svjetskog rata, otvara se Rječina prekrasnome morskom krajobrazu.

U kanjonu s megalitskim oblucima riječnoga korita danas je bajkovita atmosfera prirode i arhitektonskih ruševina. Matešićev mlin, Binovsky, fontana Scarpa i drugi nude povijesne stranice modernoga devetnaestostoljetnog poduzetništva. I bez uranjanja u povijesne knjige šetač može uživati u prizorima nabujale prirode koja ponovno osvaja napuštenu arhitekturu. Nekada željezni most u Žaklju, koji spaja dva obronka sjenovitog kanjona, danas mijenja most riječke zaobilaznice koja se vitko uzdiže gotovo do vrhunaca strmina. Mlin u Žaklju 1894. pada u stečaj, a na javnoj dražbi kupuje ga značajna ličnost riječke povijesti, vlasnik tvornice torpeda Robert Whitehead.

Zatim se kao prvo industrijsko postrojenje u regiji ističe nekad slavna Riječka tvornica papira koja započinje parnim pogonom raditi na starijoj manufakturi papira od 1828. godine. Adamić, Menyer, Crafton, Smith, Fremont i druga imena vezana su za tog diva riječke industrije. Akvadukti, mostovi, postrojenja, dimnjaci, industrijska arhitektura dominiraju u tom dijelu gdje je rijeka ogradađena kamenim zidom. S jedne i druge strane vodotoka, sve više se udaljujući od svoje obale, bilježi Rječina krajnji izvor Zvir na kojemu se napaja

Izvor Rječine danas

hu Riječani još od antičkih rimskih vremena, a to čine i danas. Spalionica smeća s početka 20. st. govori o napretku bogatoga grada. Zatim se nižu tvornice sapuna, leda, parketa, tjestenine, kože, stakla. Osobita nam je svakako *Tvornica kožah* Jurja Ružića od sedamdesetih godina devetnaestoga stoljeća koja, uz ostalo, koristi vodu iz Rječine te izrađuje kožnu obuću za radnike koji su prokopavali Sueski kanal.

Istodobno Juraj Ružić radi adaptaciju industrijske arhitekture u stambenu, osiguravajući tako dostojno stanovanje svojim radnicima, a u tim stanovima i danas se živi. Prekrasan primjer secesijske arhitekture s početka dvadesetoga stoljeća je nekadašnja klaonica. Zatim se pruža šetnica i perivoj u dijelu zvanom Školjić (nekad Otočac) koji krajem devetnaestog stoljeća postaje tramvajska remiza, kasnije garaža za trolejbus i danas autobuse. Zatim su tu kina, hoteli, parne kupelji koje iskorištavaju istodobno vodu iz Rječine kao i onu morsku za svoje potrebe. Mađarske državne željeznice iz Budimpešte, prijestolnice tada mađarske Rijeke, odijelile su 1873. ovaj prostor negdašnjih pješčanih sprudova i manjih mlinova od ostatka grada prema moru željezničkim nasipom i mostovima.

Trsatskim stepenicama od šesnaest

Kanjon Rječine s Trsatske gradine

Mrtvi kanal ili Canal morto proširen je i spojen s Rječinom zbog velikih poplava u devetnaestom stoljeću, a zapravo ulazi u more pa je još od antičkih rimskih vremena stara riječka luka uz rimsku Tarsaticu.

stog stoljeća legatom vojskovođe Petra Kružića dolazi se Franjevačkom kalvarijom do Marijanskoga trsatskog svetišta za hodočaća i čuda ozdravljenja. Franjevci u podnožju imaju svoje vinograde Brajdicu, a tu se nalazi i opskurna Uskočka gostiona u kojoj se trguje falsificiranim mletačkim novcem pa početkom šesnaestog stoljeća tada austrijska

Rijeka biva dva puta metom Venecijanske mornarice.

Dolazimo zatim do Titovog trga, zapravo platoa iznad riječnog toka izgrađenog netom nakon Drugoga svjetskog rata u trenutku pretvorbe talijanske Fiume u hrvatsku Rijeku i pripojenja Istre i Rijeke te otoka Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji, zanemarujući grad

Ušće i Mrtvi kanal

Spomenik Oslobođenju iz 1955.

Sušak na drugoj obali. Ova obala bila je politička, teritorijalna i državna granica tijekom mnogih stoljeća.

Na stare, danas nepostojeće mostove, kapelu svetog Ivana Nepomuka, zaštitnika mostova i prijelaza, te korito Rječine, ali i Mrtvi kanal, gleda impozantni, kitnjasti devetnaestostoljetni Hotel Continental pred kojim je na ogradu stalno naslonjen književnik Janko Polić Kamov. Novi mostovi danas pričaju i druge priče. Osobita je ona iz 1920. godine o "Krvavom Božiću" kada su svi mostovi porušeni u sukobu tadašnje D'Annunzijeve Fiume - Rijeke i Talijanske kraljevske vojske.

Tu je i Fiumara ili Fiumera kojom je nekad odzvanjalo pjesma pomoraca i dalmatinskih trgovaca vinom i uljem, koje su prodavali sa svojih trabakula i bracara: "Kad su se dva Bracanina kontrala na Fiumeri... A ca, a ca, ca kažu momka dva..."

Uzdihu se palače bogatoga građanstva i vlastele. Adamićeva palača, kasnije Hrvatska riječka gimnazija do preseljenja preko Rječine iz tada mađarske Rijeke u hrvatski Sušak 1896. godine, svjedoči o četvorici lažnih svjedoka protiv Adamića koji su stajali ispred te palače. Osvetio im se Adamić okamenivši njihove likove u kamenim stupovima da ih blate psi i druge životinje.

Tu je i kuća Belinić znana po slavnoj Karolini Riječkoj koja je u osvit devetnaestoga stoljeća svojom hrabrošću obranila tada francusku Rijeku od engleske mornarice. Na Delti, razdvajanje Rječine i Mrtvoga kanala obilježava spomenik iz 1955. kipara Vinka Matkovića, Sušaćanina, nazvan Oslobođenje - dominira veličinom i žestinom bilježeći završetak Drugoga svjetskog rata. Prema moru još je tu novi most - spomenik Most pobjede posvećen Riječanima stradalim u Domovinskom ratu. Prolazeći riječki Jelačićev trg dolazimo do prekrasnog ostvarenja bečkih arhitekata Fellnera i Helmera, danas Hrvatskoga narodnog kazališta Ivana pl. Zajca. Ogledavši se o vodno zrcalo Mrtvoga kanala i šarenila privezanih barki, Casa Rossa - Crvena kuća širom gleda na luku Baroš, nazvanu prema mađarskome ministru prometa koji potiče njezinu izgradnju. Tu su Riječani trgovali slavonskom hrastovinom i drugim drvetom s cijelim svijetom. S druge strane Delte pomorsku prošlost danas svjedoči kontejnerska luka Brajdica i stari Veslački klub Jadran krećući iz Rječine na Kvarner put Jadrana u čitav svijet. ■

ENG *The Rječina River runs eighteen kilometres before emptying into the Kvarner Bay at the port city of Rijeka. Over time it has been referred to by a number of names, including Rečina, Ričina, Tarsia flumen (from the Celtic tars, meaning gorge), Queneus in antiquity, Eneo in Italian, Flaum in German, and Fiumara.*

Hartera - velike pouke iz male prošlosti

Tvornica papira Rijeka, osnovana prije 200 godina, prema priznanju međunarodne struke proizvodila je drugi najbolji cigaretni papir na svijetu te zapremala pet posto svjetske proizvodnje i prodaje papira, koristeći za proizvodnju vodu iz rijeke Rječine

Tekst: Nino Sorić Foto: Nino Sorić, Rino Gropuzzo

Jednom prilikom nalazio sam se među napuštenim zgradama kompleksa koji je u Rijeci poznat pod službenim nazivom Tvornica papira Rijeka, a građani Rijeke imenuju ga Hartera. Bio sam dio američke filmske ekipe koja je snimala prve četiri epizode serijala "Kula tame" ili "Tamna kula". Ne znam kako bismo to preveli. Serijal je to o čarobnjacima i demonima na američkome Srednjem i ponovno divljem, Divljem zapadu nakon nuklearne apokalipse. U nedalekoj budućnosti. Primijetio sam čovjeka koji nije bio dio ekipe, provirivao je i nadvirivao se kroz razbijene prozore napuštene hale Hartere. Upitao sam ga tko je, a on mi je ispričavao kako je nekada radio kao precizni mehaničar

Osnivači riječke Tvornice papira prenijeli su na svoje proizvode karakterističnu čvrstoću i ljepotu engleskih papira napravljenih vrhunskim francuskim inženjeringom 19. stoljeća.

upravo u tim tada najnovijim, a sada uništenim halama. Šesta je generacija iz iste obitelji s Grobnika koja je radila u Harteri. A godine 1992., nakon sloma tvornice zbog rata, otišao je u Italiju i sada radi negdje oko Trsta. Djelovao je uredno, sposobno, u početku svojih šezdesetih. I bio je još uvijek, te 2018., dvadeset osam godina nakon prestanka glavne proizvodnje, ogorčen propašću tvornice koja je bila u njegovu krvotoku i njegovih pra-pra-nonica i nonića.

"Kula tame" nije nikad emitirana na televiziji, producenti su odlučili kako je proizvod dobar, ali da je priča o zmajevima i kraljevima u "Igri prijestolja" ipak bolja. Zanimljivo, obje su snimane u Hrvatskoj u otprilike istom razdoblju.

Kada čitate veliku monografiju o Tvornici papira Rijeka, izdanu 1971., primjećujete podatke koji vas fasciniraju. Osnovana je u rujnu 1821. kada veliki Hrvat židovskog podrijetla, sin nepismenog seljaka-trgovca, Andrija Ludovik Adamić, jedan od najvećih Riječana koji su ikad hodali, biznismen širokih nespecijaliziranih interesa i ponekad

interkontinentalnih kontakata i zastupnika (Kuba, Kairo, London) kupuje mlin "Lučicu" na obali ispod Trsatske gradine te u njemu kani organizirati proizvodnju papira. Godine 1824. već zapošljava 21 radnika. Krup 1833. u Essenu, za usporedbu, ima 11 radnika. Adamić je prodao mlin 1827. obiteljima iz Engleske i Francuske; Smith i Meynier koje

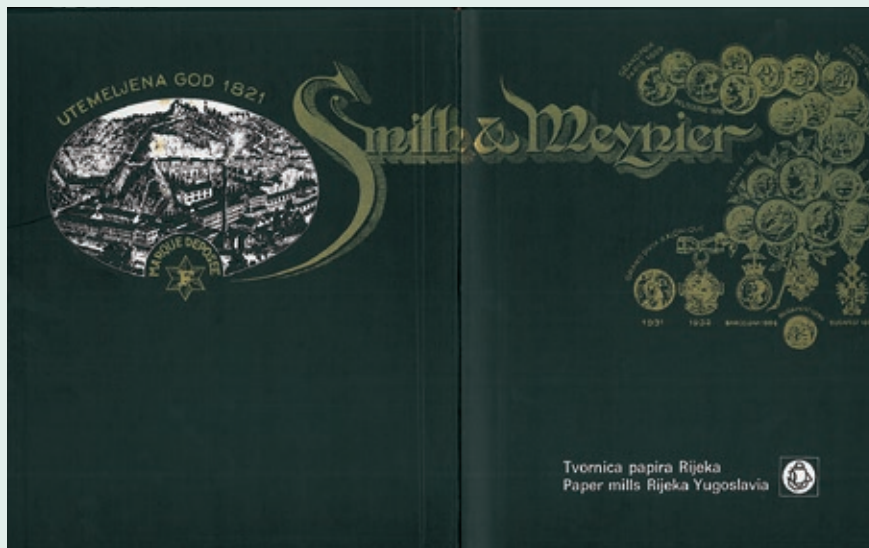
ga pretvaraju u dioničko društvo u vlasništvu obitelji, a unatoč nemilosrdnom ubacivanju mađarskog kapitala, ostaju sve do 1945. Proizvodnja traje do 1990-ih, a tvornica službeno prestaje s radom 2000-ih. A da je "živa" danas bi bila Hartera, iliti "hartijera" i slavila bi 200 godina i jedan mjesec života.

Na kraju svoga rada tvornica je proizvodila oko 9000 tona papira i bila je posebno specijalizirana za cigaretni te biblijski papir.

Godine 1990. u Harteri je radilo oko 1500 radnika, a tvornica je radnicima od 1950-ih do tada napravila oko 450 stanova. Generacije, posebice žena, radile su u tvornici te postale samosvjesne, samostalne hraniteljice obitelji. Novac je često sloboda.

Na kraju priče, danas, radionicama i halama, kroz bivše bazene za izbjeljivanje, između strojeva prekrivenih paučinom, kojima kradljivci vrijednih sirovina i sada trgaju bakrene preše i mjedene valjke, prolaze samo vjetar, štakori te uzvici publike koja u jednoj radionici, oko improvizirane arene, prisustvuje i kladi se oko ilegalnih borbi pasa. Prvak je navodno jedna mala kujica, pitbulica, nježna, umiljata, neprimjetna, uporna.

Kada sve zbrojim, ostaje priča o jednog biznismena na početku, Adamića, koji je pokretao stvari. Ostaje priča o domišljatosti naših ljudi (Adamić, Lupis) koji su engleskim kapitalom (Smith, Whitehead) radili najbolji papir i torpedo, ostaje priča o tome kako su uočili

svakoga svjetskog rata, svejedno 1. ili 2., Meynieri lakmusovski osjećajući svjetske krize sav novac ulagali u strojeve. Novac ionako gubi na vrijednosti, ali znanje i strojevi ostaju. Ostaje i priča kako su Ilirci oko časopisa Danica neprekidno isticali vrijednost Hartere za cijelu Hrvatsku. Bog ih blagoslovio na toj providnosti. Ostaje i priča kako su Mađari pokušali ovladati tvornicom. I na kraju ipak bili svladani. Godine 1945. radnici koji su u halama vidjeli ne cement, grede, ciglu, ne nešto tuđe nego svoj kruh i Dom, oružjem su se suprotstavili Nijemcima u njihovu razarajućem povlačenju koje je trebalo iza sebe ostaviti ruševine te spasili ne samo tvornicu, nego i hidrocentralu prekoputa, koja je opskrbljivala cijelu Rijeku električnom energijom. Tvornica je bila Grad. U okviru tvornice 1972. g. proradila je jedina jugoslavenska tvornica parafinskih šibica, koje su se proizvodile u količini od 55 milijuna kutija godišnje. Uspon tvornice se i dalje nastavljao pa 1991. tvornica drži drugo mjesto u Europi po količini proizvedenog cigaretnog papira, a u svijetu je držala čak 5% ukupne količine proizvedenog papira. O važnosti tvornice govori činjenica da je tada zapošljavala 1150 radnika, a 80% proizvodnje je bilo namijenjeno izvozu.

Nažalost, uslijedila su teška ratna i poratna vremena. Tvornica papira je izgubila gotovo svo svoje nekadašnje tržište što je konačno dovelo do ogromnih gubitaka, pokretanja stečajnog postup-

ka te njegovim okončanjem 2005. godine ova nekad slavna tvornica prestala je postojati.

Hartera je oko 1970. pokretala nasade konoplje oko Vukovara, trebala joj je sirovina te ju je sama proizvodila. Rat je razorio Vukovar i ubio riječku industriju.

Hartijaši bijahu ispred svog vremena, konoplju danas navode kao sirovinu budućnosti. Ipak, ne znam zašto, ja sam optimist. Da, uvijek je bilo teško, ali danas umjesto Adamića imamo Rimca, domaćeg koji dovodi strani kapital u Hrvatsku i kad pročitam kako kaže da mu kampus u Svetoj Nedelji od 200 milijuna eura, koji je još u izgradnji, neće biti dovoljan nego radi još više na drugome mjestu, u meni se rađa nada. I osmijeh. Rijeke teku. Prolaze ratovi, usponi i padovi. Ciklusi vrijednih ljudi se ponavlja-

ju. Donose znanje, želju da kapital uložuje u znanje i ono oko sebe. U Hrvatsku. Umiljatu, neprimjetnu, upornu.

Prva hrvatska knjiga otisnuta na pergameni u visokom srednjem vijeku u 13. stoljeću je Trogirski evanđelistar, najljepši liturgijski kodeks stare hrvatske književnosti i jedan od najljepših beneventanskih rukopisa na svijetu. Volim papir, njegovu toplinu, miris, maštu, mogućnosti, emocije, kreacije koje on nudi. Trogiranin sam, a to što je prva knjiga napisana na papiru u Hrvatskoj baš "moja", trogirski, ispunjava me zahvalnošću, predivnim ponosom koji nema podlogu u stvarnom svijetu. Ali ipak....

Sanjam kako će se tvornica papira obnoviti, a jednu halu ćemo namjerno ostaviti oronulom, zapuštenom, pokradenom, maslinasto-hrđavo-mahovina-stom! Hartero, sretan ti rođendan. Ilircima hvala, radnicima čast i slava!

Kapital u NAŠIM rukama je sloboda! ■

ENG The Rijeka Paper Mill was Europe's second largest producer of cigarette rolling paper and accounted for some five percent of total global paper production and sales, drawing on the water of the Rječina River in its manufacturing process. In 1821 Andrija Ljudevit Adamić, a businessman of broad-ranging interests and international contacts (Cuba, Cairo, London) from a well-to-do family of the Jewish faith, purchased the Lučica mill on the shore overlooked by the Trsat fortress to set up paper production. From the 1950s the firm financed the building of some 450 apartment units for its workers. The mill would go on to plant industrial hemp in Vukovar in 1970. The company was shuttered in the 1990s costing some 1,500 jobs and eventually went bankrupt.

Rječina – živahna "primorčica"

Rječina, oko 18 kilometara duga rijeka, izvire iz pukotinskoga krškog vrela (jednog od najvećih u Hrvatskoj) koje se na površini pojavljuje iz špilje na 326 m nad morem ispod brda Kičaja i ulijeva se u more u gradu Rijeci, a jedini je veći jadranski vodotok na potezu od Raše do Zrmanje

Lukovičasti ljiljan - *Lilium bulbiferum*

Tekst: **Darko Mihelj** Foto: **Dalibor Vladović, Darko i Luka Mihelj**

Prije ušća u more, Rječina se račva na Mrtvi kanal (staro korito) i prokopano novo korito. Kanjon Rječine jedan je od najnepristupačnijih kanjona u Hrvatskoj.

Tu nalazimo veliki broj krških, planinskih, endemičnih i strogo zaštićenih

vrsta. Primjer planinske vrste je trava uskolisna šašika koja raste obično na nadmorskoj visini od 500 do 1200 metara nad morem dok je u kanjonu Rječine nalazimo na nižoj nadmorskoj visini.

Bukvu možemo naći na puno nižoj nadmorskoj visini od uobičajene. Zbog tih razloga su kanjon i dolina Rječine dio ekološke mreže *Natura 2000* (zbog vodene faune, vegetacije, flore i vapnenačkih litica). Kanjonski efekt javlja se i

u gradovima, posebice među visokim zgradama gdje položaj zgrada, uz djelovanje vjetra, utječe na temperaturu, brzinu i smjer vjetra te kvalitetu zraka u takvom kanjonu – to je tzv. *ulični kanjon*.

Voda za ovaj izvor vjerojatno dotječe podzemnim putem s okolnih brda i planina. Još 1899. godine Hirc je napisao: "Najstariji ljudi ovog kraja pripovijedaju da je Rječina nekad izvirala pod susjednim vrhom Podjavorjem i da nika da nije presušila. Prilikom jednog potresa odvalio se dio vrha i zasuo izvor. Zatim je potres kod Klane zatrpao i posve oslabio izvor. Rječina je u špilji probila sadašnji izvor koji za jake suše presuši."

Kanjon Rječine je najsjeverniji nalaz zajednice mješovite šume i makije hrasta crnike s crnim grabom.

Jesenski mrazovac - *Colchicum autumnale*

Šumska ciklama - *Cyclamen purpurascens*

Liburnijska ivančica - *Leucanthemum atratum ssp. platylepis*

Obični vrijes - *Calluna vulgaris*

Kanjonski dio Rječine "krivac" je za veliku raznolikost zbog tzv. *kanjanskog efekta* gdje su, pod utjecajem bure, omogućeni uvjeti staništa za planinske biljke koje mogu daleko doprijeti u staništa na kojima "vladaju" primorske biljke. Zato je flora i vegetacija slijeva Rječine raznolika i bogata ne samo primorskim biljkama, već i planinskim pa i visokoplaninskim biljkama (nekih 1190 vrsta papratnjača i sjemenjača); od burnjaka preko livada i travnjaka do primorskih šuma.

Slijev Rječine čini mnoštvo bujičnih potoka i mnogobrojni rukavci bočnih izvora – oni daju Rječini vodenu snagu. Možemo reći da je područje toka Rječine na prijelazu između mediteranske i planinske klime. Zbog bujičnih karakteristika pritoka Rječine i same Rječine i velikih oscilacija u količini vode tijekom godine dolazi do erozije stijena uz dolinu Rječine i u njezinu kanjonskome dijelu tako se zatrpava vodotok i pojavljuju klizišta. Klizišta se javljaju tamo gdje vapnenačke stijene klize po flišnoj podlozi. Vapnenci i dolomiti su geološka podloga većeg dijela porječja Rječine.

Izvor je smješten sjeverno od mjesta Kukuljani, izdašnosti od 0 (za dugotrajnih suša ili jako ledenih zima) do 100.000 litara u sekundi. Speleološka istraživanja izvorske špilje dosegla su

do 70 metara i nisu došla do kraja. Postoji legenda da je vodu s izvora čuvao čarobnjak Malik i nije dopuštao njezino korištenje, a u tome su mu pomagali drugi čarobnjaci i nimfe. Izvor *Zvir* nalazi se u samome gradu Rijeci, ispod strme stijene s desne strane kanjona Rječine, samo 1,7 kilometara od mora.

Acidofilnu šumu bukve s vrijeskom nalazimo na području izvora Rječine.

**Poplavnu lužnjakovu šumu s vepri-
nom** nalazimo na području sljevova Mirne i Raše te u dolini Rječine, gdje je lužnjakova šuma Lopača potopljena pod akumulacijskim jezerom Valiči.

Božikovina je osjetljiva i strogo zaštićena vrsta. Ovaj vazdazeleni grm ili manje stablo ima listove naizmjeničnog rasporeda koji su kožasti i goli. Mladi listovi su znatno više bodljikavo nazu-

bljeni u odnosu na starije listove. Paštitasti cvatovi pojavljuju se u svibnju i lipnju. Plod božikovine je mala, sjajna, crvena bobica. Staništa su joj šume i rubovi šuma gdje često raste u skupinama. Iznad izvora Rječine, na nekih 350 m nad morem, mogu se naći stabla božikovine. Polugrm **brdski dubačac** ili **travu ivu** ubrajamo u porodicu usnača. Staništa dubačca su kamenita tla brdskih planinskih predjela. Cvjetovi ove biljke su blijedožute boje. U narodnoj medicini smatra se izrazito ljekovitom biljkom – *Trava iva od mrtva pravi živa*. I zaista, novija znanstvena istraživanja pokazala su da trava iva djeluje citotoksično na stanice karcinoma prostate i prsiju.

Listopadni grm ili niže stablo **crveni drijen** cvate malim i mnogobrojnim

Zvezdasta rumenjača ili oštrolist - *Onosma stellulata*

Bodljikava veprina - *Ruscus aculeatus*

cvjetovima zlatnožute boje. Cvate potkraj zime, prije listanja. Crvene i mesnate bobice dozrijevaju u kolovozu i rujnu. Medonosna je biljka. Staništa su mu suha, sunčana i vapnenasta tla. Od plodova se izrađuju sirup, džem ili liker.

Hrast medunac je listopadni grm ili stablo do 20 m visine. Cvate u travnju i svibnju u isto vrijeme kada i lista. Njegovi su žirevi jestivi i manji u odnosu na ostale vrste naših hrastova. Stanište u Hrvatskoj pretežno mu je priobalje, ali ga nalazimo i na topljim mjestima kontinenta. **Hrast oplutnik** je stablo čiji su listovi poluvazdazeleni, na granama su do kasne zime ili do novog rasta; listopadni su pak za jako hladnih zima. Ovaj hrast je hibrid između cera i plutnjaka. Mađarski botaničar Simonkai našao je ovaj hrast u kanjonu Rječine i opisao ga kao *Quercus adriatica*.

Jesenski mrazovac je biljka nalik šafranu. Cvjetovi bijelo-ružičaste boje pojavljuju se u jesen. Listovi se mogu zamijeniti s listovima medveđeg luka. Biljka je jako otrovna; sadrži alkaloid kolhicin koji uzrokuje morfološke i anatomske promjene u organizmu.

Liburnijska ivančica je endemična i strogo zaštićena vrsta. Nalazimo je na Grobničkom polju. Stanovnik je suhih kamenjarskih pašnjaka i travnjaka.

Zeljasta trajnica, osjetljiva i strogo

Od 1915. Rječina je važna za vodoopskrbu Rijeke. Površina slijeva Rječine je 234 km².

Godine 1968. pokraj sela Valići izgrađena je brana za Hidroelektranu Rijeku i napravljeno umjetno jezero.

Božikovina - *Ilex aquifolium*

Brdski dubačac ili trava iva - *Teucrium montanum*Crijemuž ili medvjedi luk - *Allium ursinum*Šumska sirištara - *Gentiana asclepiadea*

U blizini staroga grada Grobnika pokraj šume Lopače nalazi se mjesto koje domaći stanovnici zovu *Lucijin vir*. Prema legendi, tadašnji vlasnik Grobnika bio je španjolski grof Pedro. On je stalno nastojao osvojiti lijepu Luciju, a ona se, da bi sačuvala svoju čast, bacila u Rječinu.

zaštićena vrsta **lukovičasti ljiljan** ima uspravne, krupne cvjetove crveno-narančaste boje koji cvatu u lipnju i srpnju. Staništa ovog ljiljana su sunčana ili u polusjeni, na rahlim, svježim tlima. **Ljiljan zlatan** je također zeljasta trajnica, osjetljiva i strogo zaštićena vrsta. Cvate u lipnju i srpnju visećim cvjetovima skupljenim u grozdaste cvatove na vrhu stabljike. Medonosna je biljka. Cvjetovi su mu ugodnog mirisa. Živi na sličnim staništima kao i prethodna vrsta.

Medvjedi luk ili **crijemuž** je trajna zeljasta lukovičasta biljka. Cvate u travnju i svibnju bijelim cvjetovima. S obzirom na to da raste u velikim skupinama, u vrijeme cvatnje njegova staništa mirišu po luku. Medonosna je biljka. Jestiva je cijela biljka. Prilikom branja treba paziti da se listovi ne zamijene s otrovnom đurđicom ili mrazovcem.

Obični vrijes višegodišnja je polugrmolika biljka razgranatih stabljika. Njezini su cvjetovi skupljeni u grozdaste cva-

tove. Vjenčić ove biljke je ružičaste boje.

Sitna leća je osjetljiva i strogo zaštićena vrsta. Ova plutajuća cvjetnica jedna je od najmanjih cvjetnica na svijetu. Ovu biljku na području slijeva Rječine možemo naći u jezeru na Grobničkom polju.

Šumska ciklama je gotovo ugrožena vrsta i zeljasta trajnica. Ova biljka listove tjera u jesen, zimi miruju da bi odumrli u proljeće. Cvate pojedinačnim cvjetovima ružičasto-ljubičaste boje tijekom lipnja pa sve do rujna. Cvjetovi su ugodnog mirisa. Živi u listopadnim šumama u sjeni ili polusjeni na svježim tlima. Jako je otrovna biljka, posebice njezini gomolji pa konzumacija može izazvati i smrt zbog prestanka disanja.

Zvezdasta rumenjača ili **oštrolist** je endemična, rijetka i strogo zaštićena vrsta. Biljka zahvaljuje naziv mnogobrojnim "oštrim", tj. krutim dlakama. Cvate u lipnju i srpnju. Staništa su joj kameniti i sunčani obronci. Možemo je naći i na Grobničkom polju.

Fauna rijeke Rječine

Priredila: Nika Jakab

Uskolisni sunovrat raste na gorskim travnjacima primorskih planina. Poznati hrvatski botaničar Dragutin Hirc zabilježio ga je pokraj Pašca u dolini Rječine.

Visibaba je najmanje zabrinjavajuća vrsta. Zeljasta je trajnica. Na vrhovima stabljika nosi bijele i pognute cvjetove ugodnog, ali slabog mirisa. U proljeće cvate vrlo rano pa čak i ispod snijega (od kraja siječnja do travnja). Staništa ove biljke su rahla, vlažna i hranjiva tla listopadnih, crnogoričnih i mješovitih šuma. Često se sadi u vrtovima, a postoje i mnogobrojni kultivari koji se najčešće razlikuju izgledom cvijeta. Medonosna je biljka. Lukovica visibabe sadrži spoj galantamin koji ublažava staračku demenciju, tj. Alzheimerovu bolest. Naime, taj spoj povećava razinu acetilkolina, prijenosnika živčanih impulsa, čija je količina smanjena u bolesnika. ■

ENG The river Rječina, a little over 18 kilometers long, springs from a cave below the hill Kičej and its steep cliffs. In the city of Rijeka, which was named after it, flows into the Adriatic Sea. Before its estuary, the river forks into the Dad Channel (old riverbed) and a new riverbed that was dug up. The local names for Rječina are in Chakavian Ričina or Rečina, and in Fiuman Fiumara. In the Old Age, its name was Tarsia flumen, in the Celtic language tars means canyon, gorge. Rječina Canyon is one of the most inaccessible canyons in Croatia. It is this canyon part of Rječina that is the "culprit" for the great diversity due to the so-called "Canyon effect" where, under the influence of the bora, habitat conditions are provided for mountain plants that can reach far into the habitats where the coastal plants "rule". That is why the flora and vegetation of the Rječina basin is diverse and rich, not only with coastal but also with mountain and high mountain plants (some 1190 species of ferns and seedlings); from bora plants across meadows and grasslands to coastal forests. Here we find a large number of karst, mountain, endemic and strictly protected species. An example of a mountain species is the grass sedge which usually grows at an altitude of 500 to 1200 m above sea level, while in the Rječina canyon it occurs at a much lower altitude. Or beech which can be found at a much lower altitude than usual. For these reasons, the canyon and the Rječina valley are part of the Natura 2000 ecological network (due to aquatic fauna, vegetation, flora and limestone cliffs). The canyon effect also occurs in cities, especially among tall buildings where the position of buildings, with the action of wind affects the temperature, wind speed and direction and air quality within such a canyon - it is the so-called. "Street canyon". Since the beginning of the 20th century, Rječina has been important for the water supply of Rijeka. In 1968, a dam for the Rijeka Hydroelectric Power Plant was built near the village of Valići and an artificial lake was also built. Due to its natural features, the Rječina valley and canyon should be strictly protected as soon as possible.

Potočna pastirva

POTOČNA PASTIRVA

Pastirva je riba koja živi u cijeloj Europi. Bitne su joj voda bogata kisikom i temperatura koja tijekom cijele godine ne prelazi 25°C. Kod nas imamo dva oblika – potočnu i riječnu pastirvu. U rijeci Rječini živi potočna pastirva. Karakteristična je zbog crvenih i crnih pjega koje se nalaze na sivozelenim leđima. Trbuh joj je svijetle boje. Boja varira ovisno o dobi i okolišu pa su tako pastirve u plićim dijelovima vode svjetlije, a one u dubljoj, mutnijoj vodi tamnije. Boja se također razlikuje između mlađih i starijih pastirvi. Vretenasti, hidrodinamični oblik tijela omogućava joj opstanak u brzim vodama. Dužine je 20 do 40 cm, a težine oko 800 g. Hrani se različitim životinjama, od ličinki do sitnijih riba, a ponekad uhvati i kukca koji leti iznad vode. Veće pastirve pojeste i ptice koji upadnu u vodu te manje sisavce. Razdoblje mriješta je od jeseni do kraja zime. Tada mijenjaju boju, poglavito mužjaci. Mužjak i ženka iskopaju na šljunčanom dnu malo udubljenje u koje ženka polaže do 1000 jaja koja mužjak odmah oplođuje. Spolno zrele postaju s 2 do 3 godine, a dožive čak 20 godina. Športsko-ribolovni klub Rječina sredinom siječnja prošle godine nabavio je novi agregat za izlov ribe koji će najviše poslužiti za preseljenje ribljeg fonda na Rječini u vrijeme ljetnih mjeseci, odnosno nestanka vode u određenim dijelovima područja Jelenja.

BJELONOZI RAK

Belonogi rak pripada najstarijem rodu europskih slatkovodnih rakova. U Hrvatskoj dolazi samo u rijekama jadranskog slijeva od Istre do Konavala, u mediteranskoj i alpskoj regiji, a nalazimo ga i u rijeci Rječini. Živi u jezerima i rijekama na pjeskovitom i kamenitom dnu gdje je bitno da je dobro razvijena vodena

vegetacija. Vrsta je relativno otporna na lošiju kvalitetu vode i dobro podnosi veće oscilacije kisika i temperature. Narastu do maksimalne dužine 14 cm, a mužjaci su veći od ženki. Brzina rasta određena je brojem presvlačenja koji ovise o temperaturi vode. Ako je temperatura viša te postoji dovoljna količina hrane, brže će rasti i prije

steći spolnu zrelost. Zeleno-brončane je do sive boje s blijedim donjim dijelom, iako boja može i varirati. Zrelost dosežu u 2. ili 3. godini života. Ženka može nositi 25 do 50 jaja, a sezona parenja je u listopadu. Pretežno su ugroženi regulacijom vodotoka, velikom količinom otpadnih tvari i prekomjernim izlovom. Mjere očuvanja uključuju održavanje tekućica u sadašnjem stanju ili njihova poboljšanja, zabranu regulacije tokova, sprečavanje onečišćenja i unosa stranih vrsta rakova te lova rakova.

U Hrvatskoj žive četiri od ukupno pet autohtonih europskih vrsta slatkovodnih rakova iz porodice Astacidae (riječni ili plemeniti rak, uskoškari turski rak, rak kamenjar ili potočni rak i bjelonogi ili primorski rak). Od tih četiri, čak tri vrste se smatraju ugroženima te se nalaze na Crvenom popisu ugroženih vrsta. Razlog ugroženosti ovih vrsta su antropogene djelatnosti. Nestanak rakova iz ekosustava može uzrokovati gubitak biološke raznolikosti i ubrzanje procesa eutrofikacije (unošenja hranjivih tvari u vodu). Smatra ih se indikatorima dobrog stanja slatkovodnih ekosustava. Osim toga, na smanjenje broja autohtonih vrsta riječnih rakova utječu i alohtone (prenesene iz drugog kraja) invazivne američke vrste rakova. ■

Bjelonogi riječni rak

ENG *Austropotamobius pallipes* is among the oldest European freshwater crayfish. In Croatia we find it only in the rivers that flow into the Adriatic basin from the Istrian peninsula to Konavle, i.e., the Mediterranean and Alpine regions, including the Rječina River. Croatia is home to four of the five species of freshwater crayfish endemic to Europe, three of which are considered endangered. Trout are found across the whole of Europe. Two kinds live in Croatia, the brown trout and the river trout. The Rječina River is home to the river trout, characterised by the red and black speckling on its grey-green back.

Rječina u hrvatskoj dijalektologiji

Budući da se rijeka Rječina ulijeva u more u gradu Rijeci, protječe kroz područje u kojem žive govornici dvaju čakavskih narječja. Govori uz tok Rječine dragocjena su riznica staroga hrvatskoga leksika.

Rijeka Rječina teče kroz Grobničko polje, a za područje zaleđa grada Rijeke, duž toka Rječine, rabi se ime *Grobinščina* (u suvremenom standardnom jeziku Grobinština). Naravno, cijelo je to područje (koje sa sastoji od niza malih naselja od izvora Rječine na sjeveru pa nadalje njezinim tokom prema

moru) dobilo ime po franakopanskomu gradu (utvrdi) Grobniku. Naime, na području Grobinštine govori se čakavskim ikavsko-ekavskim narječjem (npr. *dica, mriža, sreda, telo*), dok čakavski govor grada Rijeke pripada čakavskom ekavskomu dijalektu. Zbog toga stanovnici Grobinštine nazivaju ovu rijeku *Ričina*, a govornici čakavskoga ekavskoga dijalekta zovu ju *Rečina*. Sukladno tomu, izvor ove rijeke, koji je na sjevernom dijelu Grobinštine, stanovnici toga područja nazivaju *Zvir*. To ne začuđuje jer je *zvir* stara hrvatska riječ upravo u značenju: izvor. Izvedena je od glagola *zvirat* u značenju: izvirati. U grobničkim se govorima rabi i opća imenica *zvir* za izvor općenito i hidronim *Zvir* kao ime izvora Rječine. To nije začudno jer grobnički čakavski govori čuvaju mnoge stare jezične značajke iz doba prije turske najezde. Većina se tih starih jezičnih značajki očuvala i u polutisučljetoj dijaspori u gradišćansko-hrvatskim govorima, pa tako i glagol *zvirat* (izvirati) i imenica *zvir*, također *zviranjak* (izvor).

Također, stari hrvatski pridjev *cen* nije u potpunosti potisnut od balkanskoga grecizma *jeftin*. Stariji naraštaj još uvijek rabi pridjev *drag* u starom značenju: skup, koji puno košta. Rabi se i

hrvatski pridjev *nenavidan* (u značenju: zavidan) koji je u hrvatskom jeziku bio uobičajen tijekom mnogih stoljeća, uključujući i početak 20. st. Imenica *pod* ponajprije se susreće u svojim starim značenjima: potkrovlje i kat. Vrlo je zanimljiv glagol *čredit se* u značenju: skupljati se u krdo. U prošlosti je taj glagol bio izveden od imenice *čreda* (u značenju: krdo, stado) koja se u ovim govorima više ne rabi, ali je očuvana u sta-

Piše: Sanja Vulić

roj dijaspori. Općenito se može reći da je stari hrvatski leksik, koji je očuvan u ovim govorima, očuvan i u drugim hrvatskim govorima koji čuvaju stare jezične značajke bilo da su u Hrvatskoj ili u dijaspori. To ipak ne znači da u govore uz Rječinu uopće nisu prodrli turcizmi, pa se npr. na

Grobinštini rabi imenica *divan* (u značenju: razgovor) i od nje izveden glagol *divanit* (razgovarati). Naravno, u tim je govorima i zamjetan broj posuđenica iz romanskih idioma, npr. *lata* (lim, lime-na kanta), *umidanca* (vlaga) itd., ali ima i posuđenica iz drugih jezika.

O govorima na Grobinštini, a time ujedno o govorima uz tok Rječine opsežnu su knjigu objavile riječke dijalektologinje Iva Lukežić i Sanja Zubčić. Te autorice pišu da na Grobinštini *Ričina* nije samo ime za rijeku Rječinu nego da se cijelo sjeverozapadno područje Grobinštine duž gornjega toka Rječine tako zove. Riječ je o naseljima Kukuljani, Zoretići, Trnovica, Baštijani, Milaši (na desnoj obali) te Brnelići, Lubarska, Martinovo Selo i Ratulje (na lijevoj obali Rječine). Sva se ta naselja zajedno nazivaju *Ričina*. To je još jedan od primjera prelaska imena s hidronima na druga zemljopisna imena. ■

Mister Morgen

Ivo Robić bio je dugi niz godina najuspješniji hrvatski interpret zabavne glazbe u zemlji i inozemstvu u drugoj polovici dvadesetog stoljeća. Jedan od prvih pjevao je autorske pjesme i plasirao ih u inozemstvo, u vrijeme kada su se inozemne uspješnice "skidale" s Radio-Luxembourg kako bi upotpunile repertoar.

Tekst: **Davor Schopf**

Godinama su putnici namjernici kroz lčiće usporavali vožnju kako bi, kao svojevrstu turističku atrakciju, bolje uočili modernu kuću ravnih ploha s plavim škurama, koja se 1960-ih izdvajala arhitektonskom osebujnošću. Kuća Ive Robića u lčićima, danas kapela sv. Ivana od Boga, bila je njegov simbol kao što su njegov glas, pjesme i glazbeništvo te

dugogodišnji rad obilježen stalnim uspjesima zauvijek bili i ostali simbolom hrvatske zabavne glazbe.

Poslije srednje škole u Bjelovaru, došao je sredinom 1940-ih u Zagreb na studij prava. Počeo je učiti glazbu, pjevati i skladati. Među njegove najpoznatije skladbe ubrajaju se *Rodni moj kraju* (1947.), *Srce, laku noć* (1954.), *Samo jednom se ljubi* (1957.) i *Mužikaši* (1966.).

Svirao je klavir, saksofon, klarinet, flautu i kontrabas. Malo-pomalo se probijao, od zagrebačkog bara *Grill Room*,

u podrumu Gradske kavane i plesnjaka u tada popularnom *Tucmanu*, u zgradi Kola, do redovitih nastupa na Radio-Zagrebu i Radio-Mariboru. Na prvome Zagrebačkom festivalu, 1953. godine, Rajka Vali i on bili su pioniri, jedini pjevači koji su izvodili sve pjesme u dvije verzije i obrade. U početku je taj festival bio natječaj za skladatelje i poticaj za njihovo stvaralaštvo, a ne natjecanje vokalnih solista kao što je prevladalo kasnije. Pobijedila je pjesma Ljube Kuntarića *Ta tvoja ruka mala* koja je odmah postala veliki radijski hit. Slijedila je pobjeda na prvome Opatijskom festivalu 1958., s pjesmom *Moja mala djevojčica*, u duetu s tadašnjom tinejdžericom Zdenkom Vučković.

Slijedili su Splitski festival, sarajevski *Vaš šlager sezone* i *Beogradsko proleće*. U inozemstvu, pjesma *Morgen* (*Sutra*) prodana je u više od milijun primjeraka i do danas je najveći komercijalni uspjeh koji je postigao neki hrvatski glazbenik. S tim *evergreenom* upisao se na top-liste europskih zemalja. A bila je to i prva pjesma pjevana na njemačkome jeziku koja je dospjela na neku američku top-ljestvicu. I postao je, jednostavno – *Mister Morgen*!

Pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća zabavnu glazbenu scenu oblikovali su utjecaj radija, dolazak televizije, rastuća diskografija, pojava američkog *rock and rolla*, utjecaj talijanskog Festivala u San Remu i sveopći rast životnog standarda. Gramofonske ploče masovno se proizvode za najširu publiku. Robićeve ploče koje je snimao za doma-

Iako je rođen 29. siječnja 1923. u Garešnici, Ivo Robić stvorio je dom sa suprugom Martom u Zagrebu te u lčićima i Opatiji, kao mjestu glazbenih trijumfa, na čijim je hotelskim terasama pjevao četrdesetljeća.

ći Jugoton, ali i za inozemne izdavače poput Polydora, Supraphona, Lauriea i dr., dosezale su milijunske naklade. Postao je jedini domaći glazbenik čija su se diskografska izdanja mogla kupiti u svim europskim prodavaonicama ploča. U travnju 1960. godine dobio je *Zlatnu ploču* Polydora za milijun prodanih *single* ploča, te *Brončanog lava* Radio-Luxembourga.

Uspjeh *Morgena* s milijunskom nakladom u Njemačkoj slijedila je pjesma *Sedamnaestogodišnjak*, poznatija po refrenu *Sedamnaest ti je godina tek*. Slične uspjehe doživljavaju i pjesme *Rot Ist Der Wein* (*Vino je crveno*) i *Stranci u noći*, koju Frank Sinatra snima pod nazivom *Strangers in the Night*. Glazbeno autorstvo te pjesme, za koju je Ivo Robić tvrdio da ju je on skladao ali ju je prepustio njemačkom skladatelju, dirigentu, aranžeru i glazbenom producentu Bertu

Već početkom pedesetih Ivo Robić počinje s prvim nastupima u Njemačkoj gdje će se etablirati kao malo koje domaće estradno ime. Postao je zvijezda velikog formata i ostvario međunarodnu karijeru dotad nezapamćenih razmjera.

Kaempfertu, još uvijek je kontroverzno.

Uspio je prevladati otpor državnih struktura prema stranim utjecajima *jazza* i druge lake glazbe te utrti put novim mladim snagama: Anici Zubović, Ivici Šerfeziju, Zdenki Vučković, Ani Štefok, Višnji Korbar, Terezi Kesoviji, Gabi Novak, Arsenu Dediću i mnogim drugim pjevačima.

Zahvaljujući svojim uspjesima gostovao je u prestižnome američkome televizijskom programu *Perry Como Show* i u mnogobrojnim drugim šou emisijama diljem Europe. Gostovao je u Švicarskoj, Francuskoj, Austriji, Engleskoj, Finskoj i Švedskoj te stigao do Južnoafričke Republike, Japana, Australije i Novog Zelanda. U Americi je često pjevao za hrvatske iseljenike.

Osvajao je ugodnim, kultiviranim baritonskim glasom i uzornom dikcijom. Smireno je i ozbiljno pristupao interpretaciji, srčano predavao tekst i sadržaj pjesme publici tako da je ona

osjeti i doživi sebi bliskom, bez obzira na to je li riječ o nekom lakšem šlageru ili pak o pjesmama šansonjerskih aspiracija. Njegov glas i danas nam odzvanja u pjesmama *Paloma*, *Tiho plove moje čežnje*, *Moje plavo more*, *Serenada Opatiji* ili u pjesmama posvećenim Zagrebu *Zbog čega te volim*, *Tebi, grade moj*, *Go-lubovi*, *Vraćam se Zagrebe tebi*, *Podoknica Zagrebu...*

I na hotelskim terasama u Opatiji Ivo Robić nastupao je s dignitetom te bio oličje decentnosti, elegancije i stila i u vrijeme kada su estradom počeli vladati neki novi rokeri. Dok je u prvom razdoblju karijere na domaću glazbenu scenu donosio toliko potreban duh i dah Zapada, u kasnijem razdoblju bio je uzor za profesionalizaciju estrade. Umro je 9. ožujka 2000. u Rijeci. ■

ENG Born in the town of Garešnica on 29 January 1923, Ivo Robić, and his wife Marta, made their home in the nation's capital Zagreb and in the coastal resort town of Opatija and nearby Ičići. His career as a singer saw him perform in the hotels of Opatija for four decades. He won over audiences with his smooth baritone and exemplary diction. His heartfelt and placid interpretation of the melodies and lyrics of both easy listening melodies and chansons were inspiring for listeners. Robić began performing in Germany in the early 1950s where he earned his first acclaim as a stage performer. He would later develop star status and achieve prominence across Europe. He released albums for domestic label Jugoton and for international record companies like Polydor, Supraphon and Laurie, achieving millions of records sold. In his time he was the only musician from our country to have records available for purchase across Europe. In April of 1960 he picked up a Gold Record from Polydor for the sale of a single and also received the Bronze Lion of Radio Luxembourg. He died in Rijeka on 9 March 2000.

Upoznavanje s književnostima i autorima

Sajam slavenske kulture održan u petak, 1. listopada 2021., u organizaciji udruge Slavitude (slavitude.fr), udruge studenata sa Sorbonne - Malesherbes, pod vodstvom Živka Vlahovića, Williama Viškovića i Vesne Bojović, imao je cilj promicati slavenske kulture u Francuskoj

Brankica Radić (L'Ollave)

Tekst i foto: Nicolas Raljević

Uprava Sveučilišta Sorbonne imala je sluha za ovo prvo izdanje te nam ustupila svoj prostor kako bi nakladnici izložili svoja izdanja iz slavenske sfere, a u poslijepodnevni satima zainteresirani studenti mogli su čuti u amfiteataru zanimljiva predavanja, zadovoljan je William Višković, dobri duh sajma koji se pobrinuo za dobrodošlicu i pomoć izdavačima. Inicijator Sajma Živko Vlahović, koji je unatoč udaljenosti pomno pratio razvoj događaja, pozdravlja entuzijastički angažman Williama Viškovića i Vesne Bojović, a zahvalan je i urednicima i nakladnicima što su se unatoč

višestrukim odgodama zbog pandemije odazvali pozivu da izlažu na Sajmu slavenske kulture pod blagonaklonom potporom živog klasika Milana Kundera.

S velikim brojem naslova posvećenih slavenskome kulturnom ozračju, na ovome prvom izdanju Sajma slavenske kulture bili su zastupljeni nakladnici L'Harmattan, Non-lieu i Knjižara ruskih izdavača, a hrvatsku književnost predstavili su prevoditeljica i urednica Brankica Radić u ime nakladnika L'Ollave (www.ollave.org) i edicije Domaine croate koja predstavlja klasično i suvremeno hrvatsko pjesništvo. Umjetnička platforma THEATROOM (www.theatroom.agency) koju vodi Yves-Alexandre Tripković promovira esejistička, prozna

i kazališna djela, uz književni portal *Le Fantôme de la liberté* (www.lefantomedelaliberte.com) i nakladnika Prozor (www.prozor-editions.com) urednika i prevoditelja Nicolasa Raljevića, posvećenog predstavljanju hrvatskih klasičnih i suvremenih dramskih djela i autora.

Sajam slavenske kulture idealna je prilika da se studenti uz razgovor s urednicima, prevoditeljima i nakladnicima (koji se nerijetko susreću u istoj osobi) upoznaju s književnostima i autorima koji teže dolaze do francuskih čitatelja. Ovi susreti omogućili su plodnu razmjenu, a nove spoznaje studenti su usvojili i nakon dva izlaganja u amfiteatru. Uz povijesni presjek važnih književnih časopisa koji su oblikovali hrvatsku književnu scenu, Brankica Radić predstavila je suvremeno hrvatsko pjesništvo dodatno pobudivši interes uz dvojezično čitanje izabranih pjesama, dok je Nicolas Raljević istaknuo specifičnosti prevođenja kazališnih tekstova, koje ne gubi iz vida kako vlastite mijene, tako i mijene svijeta, uz svijest da je vokacija samoga kazališnog teksta njegova izvedba. ■

ENG *The first Slavic Culture Fair was staged in Paris on 1 October of this year. The event is organised by the Slavitude association (slavitude.fr) of students at the Malesherbes campus of the Sorbonne University, led by Živko Vlahović, William Višković and Vesna Bojović. The event aimed to promote Slavic culture in France and will be staged again in the summer of 2023 to coincide with the scheduled 17th International Congress of Slavists.*

Poezija uz prvu ljetnu kišu

Kraj kolovoza dubrovačka Galerija Sebastian obilježila je jednom lijepom poetskom večeri na kojoj je svoje stvaralaštvo predstavila hrvatsko-austrijska pjesnikinja Jadranka Klabučar Gros

Tekst i foto: **Maja Mozara**

uli smo puno lijepe poezije i isto tako lijepe glazbe. U ugodnome umjetničkom prostoru, dok je vani rominjala kiša, oni koji su

se ipak odlučili doći i provesti večer uz poeziju bili su povlašteni i zaista uživali u doživljaju. Jer, poezija je poseban univerzum u svijetu književnosti. I nema ljepših staza..., istaknula je profesorica Irja Jerković prigodom predstavljanja zbirke pjesama *Između mora i neba*, autorice Jadranke Klabučar Gros.

Čitale su se pjesme iz nekoliko njezinih zbirki, pa tako i iz najnovije koja je upravo objavljena, pod naslovom *Između mora i neba*. Na osobit način prisjetila se svog nedavno preminulog prijatelja Seada Muhamedagića, književnog prevoditelja, pjesnika i publicista, jer zahvaljujući njemu njezine su pjesme postale dostupne ljubiteljima poezije kako na materinskome jeziku, tako i na njemačkome.

Svojim autorskim pjesmama program je obogatio Josip Čenić, član grupe Dubrovački kavaljeri iz Beča, s kojom je dubrovačka podružnica Hrvatske matice iseljenika ostvarila mnogobrojne programe kako u rodnome gradu, tako i u nekoliko europskih gradova. A čežnja za Dubrovnikom i domovinom bila je opipljivo prisutna.

Jadranka Klabučar Gros, mag. oec., rođena u Zagrebu 1955., od 1990. godine živi i stvara u Beču. Ponajprije je zaokupljena poezijom, a piše i kratke priče. Zastupljena je u tridesetak zajedničkih pjesničkih zbirki, među kojima se posebice ističu tri austrijske antologije, od kojih su dvije višejezično koncipirane, a treća je objavljena samo na njemačkome jeziku: *Jugoistočni vjetar* (Imst/Tirol, 2006.); *Nova austrijska poezija -*

a ni riječ njemačkoga (Innsbruck - Beč, 2008.); *Mi, kamenje koje se kreće* (izdanje austrijskog PEN kluba, Beč, 2018.).

Jadranka Klabučar Gros autorica je triju knjiga poezije. Riječ je o dvjema pjesničkim zbirkama: *Jesen u kosi* (Zagreb, 2010.); *Ljubiti je glagol trajni* (Zagreb - Beč, 2013.). Treća knjiga pjesnikinjine su *Odabrane pjesme* (Beč, 2015.) u kongenijalnom prijevodu na njemački i engleski jezik. Autoričino literarno stvaralaštvo usko je povezano s njezinim zapaženim kulturnim angažmanom kako u Austriji i Hrvatskoj, tako i u širim međunarodnim okvirima. Posebno treba spomenuti svesrdno organizacijsko podupiranje dječjega književnog i likovnog stvaralaštva u sklopu međunarodne kulturne manifestacije *Dobro jutro, more*, kao i intenzivno bavljenje dječjim umjetničkim projektima u organizaciji svjetske umjetničke asocijacije World Art Games.

Pjesnikinja je 2005. godine zajedno s još nekoliko entuzijasta osnovala Udruženje za kulturu "Riječ - boja -

ton" u Beču. Aktualna je predsjednica udruge koja u Austriju dovodi ugledne umjetnike iz jugoistočne Europe i drugih zemalja diljem svijeta. Istodobno je na čelu austrijskoga ogranka asocijacije Svjetskih umjetničkih igara.

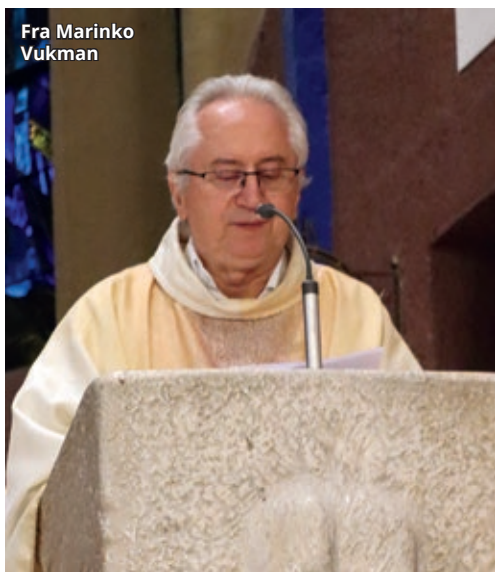
Za svoje pjesničko stvaralaštvo autorica je primila više nagrada i priznanja. Posebno se ističe Nagrada za poeziju koja joj je na petim Svjetskim umjetničkim igrama 2019. godine dodijeljena u Beogradu.

Jadranka Klabučar Gros članica je austrijskog PEN kluba. ■

ENG Dubrovnik's Sebastian Gallery hosted a wonderful evening of poetry in late August featuring the work of Jadranka Klabučar Gros, an Austrian resident of Croatian background. She was born in Zagreb in 1955 and moved to Vienna in 1990. In 2005 she joined with a number of other enthusiasts to set up the Word/Colour/Tone culture association in the Austrian capital. She is the current president of the association which works to bring prominent artists from the southeast of Europe and countries around the world to Austria. She is also the president and national coordinator of the Austrian chapter of the World Art Games.

Njemačka pustolovina fra Marinka Vukmana

Tiskana je knjiga *Tragovi vjere i ljubavi. 40 godina života i rada fra Marinka Vukmana u Njemačkoj*. Slikom i riječju ovo divot izdanje razotkriva čisti ideal potpunog posvećenja svećeničkom pozivu franjevca iz Sinjske krajine iz pera uglednih intelektualaca

Tekst: **Vesna Kukavica**
Foto: **Adolf Polegubić**

Životni pothvat fra Marinka Vukmana (67), trenutačnog dušobrižnika u Münchenu koji je rođen u Hrvacama pokraj Sinja, sažet na 480 stranica enciklopedijskog formata, oda je misionarskom poslanju naših svećenika, časnih sestara i pastoralnih djelatnika u hrvatskim katoličkim misijama u Njemačkoj s kojima je taj dinamični franjevac briljantnog uma desetljećima radio među Hrvatima u dijaspori. Krv, znoj i suze! Bez pretjerivanja, izgleda kao da je Sveti Otac sročio svoju encikliku *Fratelli tutti* (*Svi smo braća*) prema fra Marinku i njegovoj subraći iz Inozemne pastve Katoličke crkve u Hrvatā, koja progovara o društvenom prijateljstvu muškarca i žena

dobre volje koji nastanjuju zemlju, a inspirirana je asiškim svecem Franjom. Urednici knjige fascinantne likovnosti su fra Šimun Markulin i fra Ante Akrap, obojica nastavnici na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, koji su znalački sistematizirali pisane priloge i fotografsku građu pa je začudo iščitavamo u njezinoj uzvišenoj jednostavnosti, bez egoizma i patosa. Iz više perspektiva knjiga opisuje život i djelo fra Marinka Vukmana, svećenika, redovnika, člana Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja (FP PO), čije je sjedište u Splitu. Nakon ređenja, dvije godine djelovao je u Dalmatinskoj zagori na tlu Imotske krajine (župa Runović-Zmijavci), koja je tih godina u ondašnjoj Jugoslaviji prednjačila po stopi iseljavanja zbog ekonomskih i političkih razloga imanentnih "ateističkome raju"

Brozove nesvrstane države smještene na jugoistoku Europe. Stanovnici Dalmatinske zagore bez znanja stranih jezika i skromne naobrazbe, nerijetko zavjetovani u povratak na djedovinu kad osiguraju kruh, školovanje i slobodu svojoj djeci u Zapadnoj Njemačkoj, zasigurno su potaknuli iznimnu empatiju ovoga okretnog svećenika za te razdvojene obitelji. Vjerojatno ga je zato Uprava Provincije 1981. uputila za mnoštvom hrvatskih pečalbara u Njemačku, gdje djeluje i danas pa ovim ukoričenim monografskim izdanjem slavi četiri uzbudljiva fra Marinkova desetljeća služenja u Inozemnoj pastvi Katoličke crkve u Hrvatā (1981. - 2021.). U znaku te visoke obljetnice na početku knjige su četiri predgovora i to iz pera predsjednika Vijeća Biskupske konferencije BiH i Hrvatske biskupske konferencije za

Promocije knjige održane su u Hrvacama, Splitu, Zagrebu i u nekoliko kulturnih središta Njemačke, a cjelokupni pozamašni prihod od ovog divot izdanja darovan je Caritasu na radost potrebitih ljudi.

Knjiga je promovirana u RH i Njemačkoj, a cjelokupni prihod od knjige je namijenjen potrebitima

Svi tekstovi u knjizi izronili su iz žitnice sjećanja i vlastitoga franjevačkog iskustva, a opremljeni su pouzdanim znanstvenim aparatom koji odražava izvrsno obavljen zahtjevan urednički posao splitskoga dvojca Markulin - Akrap.

Inozemnu pastvu mons. Tome Vukšića, provincijala FP PO fra Marka Mrše, ministra vanjskih i europskih poslova u Vladi RH dr. sc. Gordana Grlića Radmana i resornog voditelja crkvenog života u Nadbiskupiji München-Freising mons. Thomasa Schlichtinga.

OSAM POLJA DJELOVANJA

Fokus monografije o fra Marinku usmjeren je na njegove četiri značajne životne dionice: 25., 30. i 40. obljetnicu svećeništva te 50. obljetnicu završetka školovanja u rodnim Hrvacama. Kako je riječ o svestranoj osobi ovoga komunikativnog franjeva, građa knjige dalje se raspoređuje u osam tematskih jedinica. Nakon predgovora i prikaza životnog puta fra Marinka slijede opisi evangelizacijskog i karitativnog djelovanja: obrazovne, kulturne, folklorne i sportske aktivnosti; opis komunikacijskih vještina i društvenog djelovanja te dodaci s izvrsnim fotovremeplovom i sažecima na hrvatski, engleski, talijanski i njemački jezik. Autori tekstova bliski su fra Marinkovi suradnici iz Stuttgarta, Sindelfingena, Kelkheima i Münchena, kao i njegovi domovinski prijatelji iz redova raznih slojeva i zanimanja, ukupno njih 26. Zahvaljujući toj činjenici ova spomenica ne pati od anakronog stila karakterističnog za žanrovski istovrsna izdanja. Autorski tim čine: Ante Akrap, Ilija Barišić, Anto Batinić, Eliana Čandrić Glibota, Iva s. Rozarija Ćurić, Frano Doljanin, Anka Đikić, Zvonko Erceg, Vladimir Vlado Ereš, Stipica Grgat, Anita Hrستیć, Vjenceslav T. Janjić, Petar Klapež, Biserka Lukan, Božo Marić, Šimun Markulin, Ivan Miklenić, Adolf Polegubić, Stipe Puđa,

Božo Skoko, Vesna Škare Ožbolt, Petar Todorić, Marko Vidović, Bono Žepić, Ivića Žuljević i Jozo Župić. Grafički urednik je dr. sc. Jakov Borković, a naslovnicu za knjigu izradio je akademski slikar Ivan Grgat, dok recenziju potpisuju Ivan Bodožić i Marko Trogrlić.

VELIKODUŠNOST

Fotografije, kojima su protkane tematske cjeline, preuzete su iz fra Marinkove osobne arhive, kao i iz arhiva tisuća njegovih poznanika, koji su za vlastite potrebe sačuvali fotografske zapise važnih događaja i svečanosti na kojim su sudjelovali. Kad je u pitanju karitativno djelovanje, uz impresivan tablični prikaz donacija koje je fra Marinko prikupljao i sa suradnicima upućivao u Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, doj-

mljive su priče čiji naslovi snažno argumentiraju velikodušnost na djelu: "Ljubav iseljenih Hrvata prema Vukovaru", "Spomen-crkva sv. Mihaela Arkandela u Staroj Gradiški", "Ako zapne, ujak je tu" i "Pomoć za Anđele".

OBRAZOVNA I KULTURNA POSTIGNUĆA

Povijest hrvatskih pečalbarā u Zapadnoj Europi nezamisliva je bez fra Marinkove aktivnosti na obrazovnom, kulturnom, folklornom i sportskom planu, a opisana je u sljedećim prilogima: "Obrazovna i kulturna djelatnost", "Folklorne skupine", "Gostovanja glazbenika i glazbenih skupina u Hrvatskim katoličkim misijama Stuttgart, Sindelfingen i Kelkheim od 1981. do 2017." te "Zaljubljenik u sport". Fra Marinko se u svom djelovanju pokazao kao vješt retoričar, proknivši od prve u ulogu te vještine za postizanje kako osobnog tako i profesionalnog uspjeha pa je šesta cjelina knjige, usredotočena na taj njegov dar prepoznatljiv u svim njegovim javnim nastupima, znakovito podnaslovljena: "Fra Marinko kao komunikator – percepcija njegova djelovanja i utjecaj na imidž Crkve", "Fra Marinko Vukman na radiju i televiziji", "Medijska Liga prvaka" te "I riječ je tiskana...".

Fra Marinkovo društveno djelovanje opisano je u sedmoj cjelini knjige s više motrišta kao što su: "Društveno djelovanje i obrana nacionalnog identiteta", "Leteći fratar" i "Dragi brat i prijatelj bez premca". Zaključna, osma cjelina pod naslovom "Dodatci" sadrži više svjedočanstva vjernika i fra Marinkovih suradnika; odabrane medijske intervju; važne isječke iz brojnih novina te razne homilije i nagovore koje je fra Marinko održao u posebnim prigodama. ■

ENG *The Franciscan Province of the Most Holy Saviour has published a biography that looks back at the dedicated faith and love Franciscan priest Marinko Vukman invested during his forty years in Germany working as a pastoral leader among ethnic Croatian Catholics. The book was penned by the people and friends he worked closely with in Stuttgart, Sindelfingen, Kelkheim and Munich. Particularly noteworthy are the tables detailing the donations Vukman helped collect and send to people in need, for the most part in Croatia and neighbouring Bosnia-Herzegovina.*

Roman autorice Katarine Pejaković predstavljen u Matici

Dvojezično izdanje romana "Anđeo" predstavili su književnica Anita Martinac, predsjednik UV HMI-ja Milan Kovač, Sanja Pažin u ime nakladnika, recenzent Anto Pranjić i autorica

Autorica Katarina Pejaković

Tekst: Vesna Kukavica

Foto: Snježana Radoš

Dvojezično izdanje romana "Anđeo" predstavljeno je u organizaciji Hrvatske matice iseljenika i Nakladničke kuće Kerigma-Pia 17. rujna ove godine u velikoj dvorani Hrvatske matice iseljenika. Pozdravnu riječ izrekao je ravnatelj HMI-ja profesor Mijo Marić, u ime Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske prisutnima se obratila savjetnica Croatiana Gregurić, ujedno i izaslanica Vlade Republike Hrvatske, zatim i predsjednica saborskog Odbora za Hrvate izvan domovine Zdravka Bušić. O romanu su govorili predstavljači: književnica iz Mostara Anita Martinac, predsjednik UV HMI-ja Milan Kovač, Sanja Pažin u ime nakladnika, recenzent Anto Pranjić i autorica. Voditeljica promocije bila je urednica Hrvatskoga iseljeničkog zbornika Vesna

Kukavica. Za prigodni glazbeni okvir programa pobrinuo se, obradom više popularnih hitova, vokalno-instrumentalni sastav "Gavrani" povratničke obitelji glazbenika iz Australije.

"Velika mi je čast da vas sve skupa mogu pozdraviti kao ravnatelj Hrvatske matice iseljenika prigodom promocije nove knjige autorice Katarine Pejaković iz Kanade. Hrvatska zajednica ondje jedna je od naših najaktivnijih iseljeničkih organizacija u svijetu. Kanada pripada skupini gospodarski najrazvijenijih država svijeta s uzornom parlamentarnom demokracijom, koja je među prvima priznala Republiku Hrvatsku. Rezultat je to zalaganja naših ljudi koji žive u Kanadi, među kojima je bila i književnica Pejaković. Još jednom čestitam autorici i nakladniku Kerigma-Pia", rekao je uz ostalo ravnatelj Marić. Promociji je uz mnoge ugledne povratnike iz iseljeničtva, članove akademске zajednice Zagreba i suradnike

na mnogobrojnim Matičinim projektima nazočio i nacionalni ravnatelj Dušo brižništva za Hrvate u inozemstvu, dr. Tomislav Markić, izaslanik ministra vanjskih poslova Gordana Grlića Radmana Ivan Marić te Ida Mahečić Bajović, izaslanica veleposlanika Kanade u RH NJ. E. Alana Bowmana.

Predsjednik UV HMI-ja Milan Kovač istaknuo je značaj književnih djela, koja šire istinu o Hrvatskoj i Hrvatima, istaknuvši autoričinu vjerodostojnu interpretaciju proživljenih tegoba iz razdoblja komunističkog režima te onih izazova s kojima smo bili suočeni tijekom Domovinskoga rata.

Promotorica Anita Martinac u svom izlaganju je istaknula: "Ovaj roman 'Anđeo' više je od iskazane ljubavi prema domovini Hrvata jer autorica njegujući povijesnu istinu brižno pazi na budućnost. Osvježuje čitatelja podsjećajući na dva posljednja rata, opisujući događaje na lokalitetima vezanim uz likove

"VIS Gavrani"

Visoki uzvanici i publika na promociji

Promotori: Anto Pranjkić, Katarina Pejaković, Milan Kovač, Anita Martinac i Sanja Pažin

romana, iako se ista slika može preslikati na cjelokupni prostor gdje su živjeli Hrvati. Opisuje Drugi svjetski rat i genocid nad Hrvatima s Kupresa (BiH) te patnju i strahote koje su Hrvati podnijeli u obrani autoričina rodnoga Osijeka tijekom Domovinskoga rata. Posebno je značajan opis o životnim izazovima katoličkog pučanstva u totalitarnome komunističkom režimu u razdoblju poraća druge svjetske kataklizme pa sve do sedamdesetih prošloga stoljeća do Hrvatskog proljeća. Tri iseljenička vala, i to 1945. nakon masovnog pokolja i progona Hrvata, dalje od 1965. do 1970. kao posljedica loše komunističke gospodarske politike, a nakon Hrvatskog proljeća opet ponovna uhićenja, zastrašivanja, progon, pa nastupa treći iseljenički val. Sve se to provodilo s nakanom istrebljenja Hrvata jer osim što se takva politika provodila u državnim granicama, još je očitiije bilo djelovanje jugodiplomacije i tajne službe, tjerajući ljude da se izjašnjavaju kao Jugoslaveni, a ne Hrvati. Podnijeti toliku patnju, a nakon toga opet morati dokazivati istinu još je veća bol. No, iz najvećeg bola se rađa najljepša ljubav", zaključila je promotorica Martinac, preporučivši roman čitateljima.

Autorica predstavljenog romana hrvatska je književnica i novinarka Katarina Pejaković (Dalj, 1953.) koja u Kanadi živi od 1969. godine. Na University of British Columbia u Vancouveru diplomirala je političke znanosti, a javno je djelovala u hrvatskim organizacijama. Utemeljiteljica je i dugogodišnja urednica hrvatskoga televizijskog programa u Torontu i hrvatskoga radijskog programa u Vancouveru. S posebnom ljubavlju piše iseljeničku liriku i objavljuje

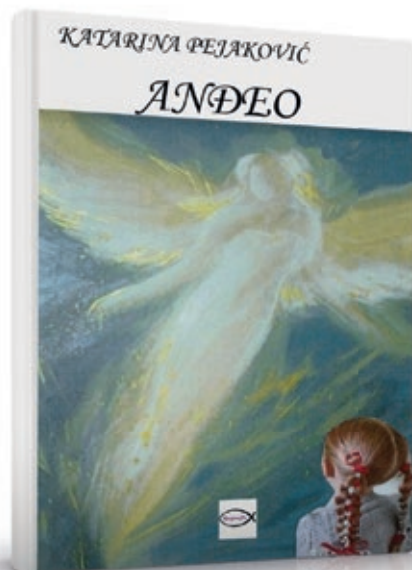
u mnogobrojnim hrvatskim iseljeničkim glasilima. Piše na hrvatskome i engleskome jeziku pjesme, priče, članke i igrokaze za djecu, a svoje radove objavljuje u *Hrvatskoj reviji*, *Hrvatici* i *Hrvatskom kalendaru* te ostalim iseljeničkim časopisima. U Knjižnici *Hrvatske revije* objavila je pjesničku zbirku "Samotni putnici" (Barcelona, 1989.), a u Zagrebu 1994. knjigu eseja "Deset zapovijedi ljubavi" (Naklada Meandar) te 2006. pjesničku zbirku "Sjena u oku" (HKZ – Hrvatsko slovo).

Njezin roman "Anđeo" stilski je čitka suvremena, autobiografska proza, objavljen na hrvatskome i engleskome jeziku, a ima dvjestotinjak stranica. Ideja romana nastala je još tijekom Domovinskoga rata, prigodom književničina predavanja u jednoj kanadskoj srednjoj školi gdje se učenika posebno dojmila priča o anđelu s jedne božićne čestitke koju je primila od ujaka disidenta. Tako je nastala kratka priča "Paper Angel", objavljena u časopisu *Storyteller*,

Canada's Short Story Magazine – koja je izabrana za najbolju priču godine 1993. Književnica se i u svome najnovijem djelu, u zrelih godinama, vraća višeslojnoj metafori anđela, bogatome poetskome svijetu iz dječje tradicijske molitvice. Reminiscencije u romanu zahvaćaju izmještenost i zavičajnost naratorice, njezina lutanja svijetom od rodne Slavonije preko Toronta i Ottawe do Vancouvera na zapadnoj obali Kanade, ali i kupreške kolijevke svoje majke, Marice Pejaković rođene Smoljan, kojoj roman i posvećuje. "Anđeo" može biti prepoznat kao inspirativan realistični roman za mlade, ali i čitan kao odličan međugeneracijski roman budući da upućuje na transgeneracijsku traumu hrvatskog selilaštva.

Nakon mnogih lijepih riječi i međusobnih zahvala, pohvala autorici i djelu na promociji, izrecimo i misao, pouku ove samozatajne književnice koja nastavlja pisati u potrazi za istinom:

"Postoje samo dvije vrste pisaca: jedni potiču čitatelja na razmišljanje, a drugi na sanjarenje, govorio je engleski pisac Brian Wilson Aldiss (1925. - 2017.). Nadam se da pripadam prvoj kategoriji jer držim da pisci i pjesnici moraju biti savjest svoga naroda. Na njima je da opominju, upozoravaju i upućuju na potrebu za promjenama." ■

ENG A bilingual edition of the novel *Anđeo* ("Angel") was promoted on 17 September at the CHF building at an event hosted by the Croatian Heritage Foundation and publisher Kerigma-Pia. The novel is authored by Katarina Pejaković from the Canadian city of Vancouver and is available online. Ms Pejaković (Dalj, Croatia 1953) has lived in Canada since 1969. She holds a degree in political science from the University of British Columbia in Vancouver, and has worked in ethnic Croatian organisations.

Hrvatska tradicija nepresušna inspiracija umjetnicima

Ljepota Hrvatske, gastronomija, tambure, klape, inovatori, umjetnici i mnoštvo znamenitosti s razlogom su nadaleko poznati. Umjetnica Ana Šerić odlučila je izraditi suvenir koji, osim što priča priču o velikim hrvatskim umjetnicima, predstavlja jedno od najinovativnijih rješenja na tom području.

Tekst: **Ivana Rora**

Završivši Likovnu akademiju u Zagrebu htjela je širiti priče o velikanima hrvatske umjetnosti. Ne među kustosima i ljudima iz branše, nego među širokom publikom koja na taj način saznaje koji su sve genijalni umjetnici dio hrvatske ba-

štine. A naši nas umjetnici predstavlja ju na najbolji mogući način.

Mnogi od njih rodili su se u Hrvatskoj ili su na neki način vezani uz nju, no dio njih je dobio priliku pokazati svoj puni potencijal upravo zahvaljujući iseljeništvu. Putovanja i susret s novim kulturama i dostignućima oduvijek su bila glavni izvor inspiracije za umjetnike. Jasno nam je da je veliki Nikola Tesla morao

doći u Ameriku kako bi razvio svoj puni potencijal, slikar Vlaho Bukovac još je kao dječak boravio u iseljeništvu, a cijeli krug umjetnika poznatiji kao Minhenska škola napravili su veliku stvar za hrvatsku umjetnost upravo školujući se u Njemačkoj. Mnogi se hrvatski umjetnici i danas educiraju i izlažu svoja djela diljem svijeta. I to vrlo uspješno.

U nagrađivanom pakiranju koje je dizajnirao poznati Design bureau Izvoraka Jurić nalaze se četiri ručno rađena paprenjaka s jestivim reprodukcijama umjetničkih djela koja vas zovu da "zagrizete u hrvatsku umjetnost", da probate originalni hrvatski gastro proizvod o kojem je pisao još i August Šenoa. Pakiranje prati inovativni hrvatski duh, pa se nakon konzumacije pretvara u okvir sa reprodukcijama koji ostaje kao trajna uspomena i podsjetnik na hrvatsku umjetnost, ali i onoga tko ga je poklonio. Naravno, u kolekciji se nalaze najpoznatija imena hrvatske likovne scene poput Vlahu Bukovca, Ivana Večenaja i Ivana Rabuzina uz mlade nade našeg slikarstva poput Marka Tadića – hrvatskog predstavnika na Venecijanskom bijenalu, street art umjetnice OKO koja je izlagala u Tate modern gallery, Ane Kolega koja upravo priprema izložbu u Šangaju i Hrvoja Majera čija su djela rasprodana na svjetskoj umjetničkoj plat-

Hrvati su poznati kao dobri domaćini, no voljeti svoju zemlju znači i djelovati izvan nje promovirajući je svojim radom. Na sreću ne trebamo daleko tražiti jer su originalni hrvatski proizvodi na dohvat ruke. Uz umjetnost Vlahu Bukovca, Ivana Večenaja, Ivana Rabuzina i mnogih drugih lako ćemo svijetu pokazati da je hrvatska umjetnost uvijek bila u korak s vremenom.

Upravo na tome neumorno radi hrvatski brend BITE ART.

formi Saatchi. Ovaj originalan suvenir koji izgleda (u najmanju ruku) svjetski bit će dugo pamćen poklon za prijatelje i poslovne partnere koji će našu zemlju prikazati onakvom kakva jest - originalna, lijepa i pažnje vrijedna.

Ako vam pak treba nešto što će se uklopiti u vaše već postojeće poklon pakete BITE ART nudi i suvenir magnet koji se sastoji od pakiranja s jednim paprenjakom i magnetom po kojem će vas pamtit. Ovaj je proizvod odličan kao poklon za goste u hotelima, ali i za male iznajmljivače. Zašto? Zato što će gosti dobiti originalan poklon po kojem će vas se sigurno sjećati.

No vratimo se našim inovatorima i našoj tradiciji koja je u svojoj srži genijalna hrvatska ideja.

Ana je u suradnji s dizajnericom Stelom Kovačić izradila podmetače za čaše koji će upotpuniti svaki set s vinom ili domaćom rakijom na najbolji mogući - hrvatski način.

Ako pak želite nešto luksuzno tu su kompleti s čašama samoborskog kristala pažljivo upakirani u kutije proizvedene u staroj zagrebačkoj Kartonaži Hudetz koja postoji već gotovo 160 godina što ju čini kartonažom s najdužom tradicijom ručno rađene ambalaže u Hrvatskoj.

Svi znamo za Mozart kugle, no mogu li Hrvati imati nešto još više prepoznatljivo?

Naravno da mogu, to smo već puno puta dokazali. ■

ENG The natural beauty of Croatia, its cuisine, tamburitza music, klapa style a cappella singing, innovators, artists, and a wealth of points of interest are justifiably well known. Artist Ana Šerić has created a series of exceptional and innovative souvenirs that tell the story of great Croatian artists.

Znanstvene, dvojezične knjige i prijevodi

Hrvatsku knjigu ne dijele više ni granice, ni žanr, ni jezik, ali ni nacionalnost autora. Ideje i poruke koje prenosi i dalje služe afirmaciji, očuvanju same srži nacionalnog bića, mentaliteta, ali veseli što svijetu uspijevaju to i reći.

Priredila: **Diana Šimurina Šoufek**

Najnoviju knjigu dijalektologinje i povjesničarke jezika Sanje Vulić "Blago rasutih - Jezik Hrvata u dijaspori" objavio je splitski nakladnik *Književni krug*. Istražila je brojnu literaturu koja se odnosi na iseljavanje Hrvata na

druge kontinente i po Europi te onu vezanu uz autohtone manjinske zajednice u srednjoj, južnoj i jugoistočnoj Europi, a jezik svake iseljeničke i svake manjinske zajednice analizirala je u povijesnom kontekstu. U središtu pozornosti ovoga rada je, navodi nakladnik, očuvanost hrvatskoga jezika u pojedinim iseljeničkim

zajednicama te sukladno tomu različiti načini čuvanja ili barem pokušaja očuvanja hrvatskoga jezika do kraja 20. stoljeća. Knjiga "Blago rasutih - Jezik Hrvata u dijaspori" (168 str.) sastavljena je od osam potpoglavlja. Nakon uvodnoga potpoglavlja o vremenu i razlozima iseljavanja, autorica razmatra očuvanost hrvatskoga jezika u Australiji i Novom Zelandu,

u Sjedinjenim Državama i Kanadi, u pojedinim državama Južne Amerike (Čile, Argentina, Brazil, Urugvaj, Venecuela, Kolumbija), u Južnoafričkoj Republici, u Aziji (u Siriji) te u pojedinim europskim državama (Njemačka, Francuska, Belgija, Nizozemska, Austrija, Švicarska, Švedska, Norveška, Danska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Italija, Španjolska, Slovenija i Makedonija),

nakon čega slijedi zaključna napomena. Vulić razmatra očuvanost hrvatskoga jezika u svakoj od navedenih država, ponajprije stupanj organiziranosti dopunskih škola hrvatskoga jezika i drugih oblika učenja jezika, razvijenost pisane riječi, napominje nakladnik i dodaje kako su obrađeni sastav-

lanje i tiskanje školskih knjiga i priručnika za učenje hrvatskoga jezika, hrvatske nakladničke kuće, tiskare i knjižare, književnike koji u iseljeništvu pišu na hrvatskom jeziku, razvoj hrvatskoga tiska i radijske programe.

NJEMAČKA CROATICA

Zagrebačka Naklada Ljevak nedavno je objavila zanimljivu monografiju Mi-

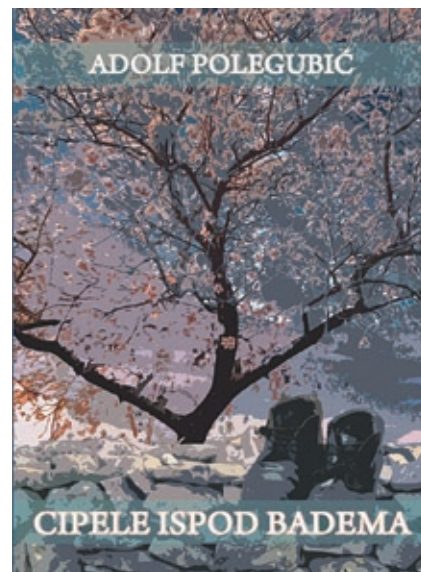

Ivana Bošnjaka "Hrvatska književnost nastala u Njemačkoj 1990. – 2013.", u kojoj autor opisuje život i rad hrvatskih pisaca koji djeluju u toj germanofonoj sredini od raspada SFRJ i nastanka RH do njezina ulaska u Europsku uniju. Bošnjak obrađuje tamošnje hrvatske pisce svrstavajući ih u tri bitne skupine. U prvoj su spisatelji koji su se u Njemačkoj našli kao politički emigranti; drugoj grupi pripadaju suvremeni pečalbari odnosno naši službenici – diplomati, učitelji ili pak svećenici, kojima je primarna profesionalna zadaća djelovati u odgojno-obrazovnom, diplomatskom ili vjerskom smislu u hrvatskim iseljeničkim zajednicama; dok u treću skupinu, koja je vrlo heterogena, Bošnjak ubraja ekonomske migrante i njihove potomke koji su se vještom imaginacijom vinuli u etablirani umjetnički svijet domicilne sredine. Među političkim emigrantima Milan Bošnjak izdvaja stvaralaštvo Malkice Dugeč, Vjenceslava Čičeka, Ivana Otta, Gojka Borića, Joze Mršića i Hrvoja Lorkovića. Od hrvatskih pečalbara novoga kova uvršteni su Jozo Župić, Adolf Polegubić, Acija Alfrević, Luka Marković,

Miroslav Lovčanin i Mladen Lucić. Od klasičnih ekonomskih migranata Bošnjak proučava stvaralaštvo Irene Vrkljan i Dragutina Trumbetaša, a raščlanjuje i poetike Nade Pomper Gulije, Zdravka Luburića, Zvonka Plepelića i Pere Mate Anušića. Među potomcima ekonomskih migranata stasa druga pa i treća generacija pisaca, koji pretežito pišu na njemačkome jeziku i u svojim umjetničkim djelima koriste pojedine hrvatske motive i tematske bravure (auto)predodžbi modernih nomada naših korijena. U tu skupinu probitačnih prozaista srednjeg naraštaja ubrajaju se pisci poput Marice Bodrožić, Jagode Marinić, Nicole Ljubića i Nataše Dragnić, kojima su djela integralni dio njemačke književnosti, mada ih teoretičar Bošnjak s razlogom čita i kao djela hrvatske književnosti. U teorijskom smislu očito Bošnjak drži kako je književni diskurs proizvod interaktivnog procesa zadanog zatečenim sociokulturnim kontekstom i podrijetlom ovih pisaca. Od autora mlađe generacije koji pišu na hrvatskome jeziku ističe se Marijana Dokoza. Srećom, Bošnjak sustavno prati dosege hrvatske i njemačke književne kulture, prepoznajući dvosmjerno prožimanje literarne produkcije i skupine u kojoj nastaje. Premda je u globalizaciji uvelike izmijenjena društvena funkcija književnosti i formativnih čimbenika nacionalne identifikacije, Bošnjak svjesno nastoji utvrditi utjecaj književnih praksi spomenutih pisaca na očuvanje i razvijanje hrvatskoga identiteta naših sunarodnjaka koji žive u Njemačkoj. Korpus njemačke Croatice Bošnjak obrađuje kroz imagološku prizmu, fokusirajući se na mjestā i uloge slika Hrvatske, Jugoslavije i Njemačke u djelima pisaca ovih triju spomenutih skupina. To je svakako knjiga koja može poslužiti za izradu nedostajuće antologije hrvatske književnosti suvremenih pečalbara, ali i za uvrštenje pisaca iz dijaspe u lektiru, udžbenike i obrazovne programe hrvatskog jezika i književnosti u matičnoj zemlji.

POETSKE VINJETE

Iz tiska je izašla i nova knjiga pjesama dr. Adolfa Polegubića "Cipele ispod badema" u izdanju Biakove d.o.o. Knjigu je

uredio i pogovor napisao hrvatski književnik, kritičar i prevoditelj Ivan Babić. U knjizi je 65 pjesma, koje su podijeljene u sedam pjesničkih cjelina: *Otići znači ostati*, *Tišina predgrađa*, *Cipele ispod badema*, *Tvoja me riječ dotakla*, *Srcište*, *Osmijeh urezan u bore* i *Zaključan u pjesmi*. To je autorova 22. knjiga. Nova zbirka objavljena je na 100 stranica. Polegubić je od 2002. glavni urednik glasila hrvatskih katoličkih misija i zajednica u Njemačkoj *Živa zajednica*, koji od rujna 1978. izlazi u izdanju Hrvatskoga dušobrižničkog ureda u Frankfurtu na Majni.

KNJIGE IZ SUSJEDSTVA

Tek izdanu publikaciju o Hrvatima u južnom Gradišću, knjigu "Tragovima Hrvata u južnom Gradišću" napisao je rođeni Bandolac Franjo Ostović. U njoj predstavlja ukupno 22 sela, među kojima i selo Vlahije i druga manje poznata i nekad hrvatska sela južnoga Gradišća. Knjiga na hrvatskome jeziku sadrži sažetke na njemačkom, a Ostović o svojoj knjizi kaže, da je kanio pokazati posebnosti Hrvata u južnom Gradišću. Umirovljeni učitelj Franjo Ostović je našao, da su 22 nekadašnja hrvatska sela prije 100 godina imala većinu hrvatskoga stanovništva. Samo tri sela – Lipovac/Steinfurt, Sv. Mikula/St. Nikolaus i Šeškut/Sulz – imala su više njemačkih nego hrvatskih stanovnika. Danas su sva sela potpuno asimilirana, u nijednom selu ljudi više ne ili samo slabo govore hrvatski jezik. Sv. Mikula/St. Nikolaus je primjer za asimilirano selo u novogradskom kotaru.

Nadalje, promovirana je knjiga "Mona & Liza" koja sadržava priče, za

djecu i odrasle, ilustrirane akvarelima Franje Kröpfla iz Gerištova. Autorica Dorothea Zeichmann dvojezičnu je knjigu posvetila onoj djeci koja od svojih roditelja nisu dobila ljubav koju su zaslužila ili koju bi trebala za dobar i pozitivan razvoj. U tri priče govori o troje posebne djece. Posebna su zato jer nemaju lako djetinjstvo ili ne znaju kako dalje. Autorica je rođena 1957. u Željeznom, odrasla u Klimpuhu, gdje i sada živi. Maturirala je na Trgovačkoj akademiji u Željeznom, jednu godinu studirala u Americi; a studij za prevoditelja (engleski i ruski) završila na Sveučilištu u Beču.

Veseli nas zacijelo i činjenica da izlaze knjige i uz nove medije. Dvojezičnoj knjizi autobiografskih zapisa liječnika i psihijatra Rudija Karazmana "Filež – živjeti i voljeti na granici" priložena su tako i dva CD-a s prerađenim svadbennim i pogrebnim pjesmama Gradišćanskih Hrvata. Zapisi se temelje na osobnim doživljajima iz autorova djetinjstva u Filežu i u Beču. Autor ju je u prvom redu napisao za druge narodne grupe, kako bi pokazao da hrvatska obogaćuje čitavo društvo. Ali pisao ju je i za Hrvate, da osvijeste gdje su danas, odakle su došli i da, uz jezik, postoje i druge važne kvalitete u njihovoj kulturi. Knjiga bi trebala biti most koji povezuje sve narodne grupe i jača koheziju izašla je u nakladi edicije *Lex liszt* 12. Zapise je na hrvatski jezik preveo Joško Vlašić, a

crtežima ilustrirala rumunjska Hrvatica, pjevačica Kristijana Ujkica.

PRIJEVODI

U Francuskoj je, u izdavačkoj kući L'Ollave, u ediciji *Domaine croate / Poésie*, objavljena knjiga izabranih pjesama "Devant toi le jour" Ane Brnardić. Pjesme iz njezinih zbirki "Uzbrdo" i "Vuk i breza" na francuski su prevele Vanda Mikšić i Brankica Radić, a izdavanje ove knjige sufinanciralo je Ministarstvo kulture i medija RH. Predstavljanje knjige upriličeno je ovoga srpnja na festivalu *Voix Vives de Méditerranée en Méditerranée* u gradu Sète.

Zanimljivo, hrvatski književnik Damir Karakaš proglašen je jednim od dobitnika talijanske književne nagrade "Premio ITAS del Libro di montagna" za roman "Sjećanje šume". To je godišnja književna nagrada koja se dodjeljuje od 1971. talijanskim i međunarodnim izdanjima u kojima se tematizira svijet prirode i planina. Roman je u Italiji, u prijevodu Elise Copetti tiskala izdavačka kuća Bottega Erante iz Udina, koja, između ostaloga, objavljuje i knjige nobelovca Ive Andrića. U talijanskim medijima Karakaševo "Sjećanje šume", prevedeno kao "Memorie della foresta", naišlo je na jako dobar odjek, a o knjizi je pohvalno pisao i jedan od najpoznatijih suvremenih talijanskih pisaca Paolo Cognetti. "Sjećanje šume" je, osim na talijanski jezik, do sada prevedeno na njemački, slovenski i makedonski, a uskoro se pripremaju i francusko te rumunjsko izdanje.

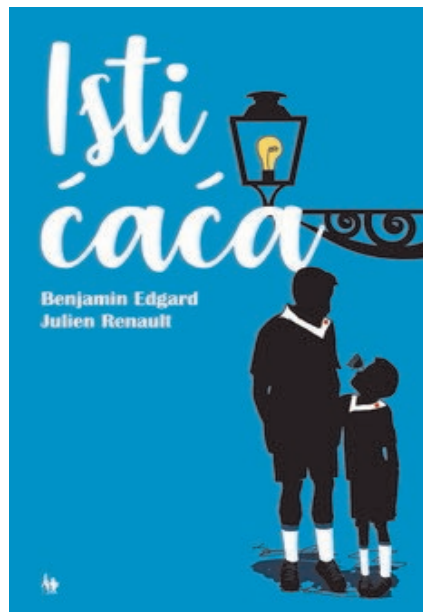
Izdvajamo zanimljivost, Slobodan Šnajder ušao je među pet finalista ugledne nizozemske Europske književne nagrade sa svojim već nagrađivanim romanom "Doba mjedi". Roman je na nizozemski preveo Roel Schuyt, a objavila ga je Wereldbibliotheek. Šnajderov roman koji je već preveden na slovenski, makedonski, njemački, talijanski i francuski jezik, našao se u širem izboru za nizozemsku nagradu. Šnajderov roman je u Nizozemskoj dobio odlične kritike, a roman koji ima i autobiografsku dimenziju nedavno je objavljen i u Srbiji, s time da, naravno, nije izmijenjena niti jedna jedina riječ. Objavila ga je Akademska knjiga iz Novog Sada.

Šnajder najavljuje da će se novo izdanje romana pojaviti i u Hrvatskoj i to u nakladi Frakture početkom rujna. Ove bi godine "Doba mjedi" trebalo izaći i u ukrajinskom, mađarskom i engleskom prijevodu.

AMERIČKI DNEVNIK

Beskrajna američka prostranstva, u kojima je živio veći ili manji broj hrvatskih useljenika, nisu imala u pojedinim dijasprskim destinacijama hrvatske župe prije sto pedeset godina. Tu je prazninu, uz nekolicinu drugih hrvatskih misionara, nastojao "popuniti" i dr. fra David Zrno, rodom Duvnjak, član Hercegovačke franjevačke provincije. Predani misionar Zrno je, počevši od 1930., putovao tisućama kilometara ne bi li dospio do bezbrojnih hrvatskih kolonija diljem Amerike (dijelom i Kanade), koje su živjele daleko od hrvatskih župa i svećenika te im održavao misije, slavio s njima svete mise i nastojao ih sačuvati zapisima za Katoličku crkvu i hrvatski narod. Veliki fra Davidov životopis (RECIPE, knjiga 24, Mostar, 2021., str. 360) napisao je dr. fra Robert Jolić te tekst popratio s gotovo 300 vrijednih bilježaka. Na kraju je donio i kratki prikaz povijesti hrvatskih župa u Americi koje se spominju u Dnevniku, kao i kratke životopise hrvatskih svećenika u Americi, koje također spominje fra David u svome *Dnevniku*. ■

Predstavljeni memoari grofa Marcosa Pejacsevicha

U izdanju nakladničke kuće Srednja Europa nedavno je objavljena knjiga "Memoari iz Starog i Novog svijeta"

Tekst: Uredništvo

Foto: Hrvatsko-hispansko društvo

Unizu vrlo važnih izdanja nakladničke kuće Srednja Europa krajem ljeta ove godine izašla je iz tiska knjiga Marcosa grofa Pejacsevicha "Memoari iz Starog i Novog svijeta". Rukopis je na hrvatski preveo Matija Jerković istodobno s pripremama za argentinsko izdanje, a predgovor je napisao Marijan Kavran. Hrvatsko-hispansko društvo organiziralo je u povodu Godine knjige u zagrebačkoj Knjižnici "Bogdan Ogrizović" tribinu posvećenu ovoj knjizi, a skup je vodio David Rey, novinar Glasa Hrvatske. O knjizi su govorili prevoditelj Matija Jerković i urednik Damir Agičić.

Grof Marcos Pejacsevich rođen je u Osijeku početkom 1940. godine, u uglednoj plemićkoj obitelji sa sjedištem u Našicama, a koja je dala niz velikodostojnika koji su trajno obilježili život Slavonije, Hrvatske i Austro-Ugarske. Spletom složenih političkih i obiteljskih okolnosti odrastao je i stasao u Argentini, izgradivši poslovnu karijeru koja je obilovala nizom uspjeha, uspona i sudbinskih trenutaka, poslujući s mnogim južnoameričkim korporacijama i vladama. Trenutačno obnaša dužnost predsjednika Argentinsko-hrvatske gospodarske komore.

U knjizi "Memoari iz Starog i Novog svijeta" opisan je dinamičan život i događaji dostojni filmskih scenarija, a Marcos je uz posao i obitelj ostao privržen kulturi, sportu, spektaklima i različitim natjecanjima. Strasti su ga vodile i u međunarodnom poslovanju diljem svijeta, dok ga složene procedure povrata oduzete obiteljske imovine tije-

kom posljednja dva desetljeća nisu vratile obiteljskim korijenima u Hrvatskoj. Riječ je o zanimljivim iskustvima svjetskog putnika koji se u Buenos Airesu družio s Diegom Maradonom i Messijem, pohodio mise pape Franje te komunicirao s predsjednicima Chavezom i Moralesom. Život Marcosa Pejacsevicha, a samim time i hrvatski prijevod ove memoarske knjige, obiluju nevjerojatnim obratima i zapletima te su vrlo zanimljivo štivo.

TRI DESETLJEĆA ARGENTINSKO-HRVATSKE GOSPODARSKE KOMORE

Argentinsko-hrvatska gospodarska komora, kao najstarija hrvatska dvonacionalna komora, ove godine slavi tri desetljeća od svoga utemeljenja. Tom prilikom organizira niz gospodarskih, kulturnih i sportskih programa kojima želi privući pažnju javnosti na svoje ciljeve. "U Buenos Airesu osnovana je 1991. godine naša institucija, a to nas čini najstarijom hrvatskom komorom u inozemstvu. Tijekom triju prethodnih desetljeća Hrvati u Argentini uspjeli su etablirati prepoznatljiv identitet, a Hr-

vatsku se percipira kao kvalitetan europski brend. Tome je pridonijela i naša Komora baveći se institucionalnim organiziranjem hrvatskih gospodarstvenika i razvijanjem gospodarskih veza s Hrvatskom", kaže Matija Jerković, voditelj projekata međunarodne suradnje Argentinsko-hrvatske gospodarske komore.

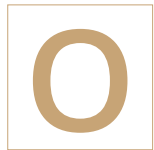
"U povodu obljetnice Komore u listopadu organiziramo turnir u golfu u Buenos Airesu na kojem će sudjelovati osamdesetak igrača, a tijekom ovih mjeseci stupili smo u kontakt s golferskim udruženjima u Zagrebu i Istri te će nas radovati ako tu suradnju uspijemo konkretizirati. Zatim smo za mlađu generaciju raspisali poziv za osnivanje nogometnog tima. Moram istaknuti da smo ostali zapanjeni odazivom. Primali smo više od stotinjak prijava mladića koji žele igrati za našu 'vatrenu' momčad u Argentini", ističe Matija Jerković. ■

ENG *The Argentinean-Croatian Chamber of Commerce is the first bi-national chamber established since Croatia won its independence and is celebrating its third decade of activity this year. The group staged a number of business, culture and sporting programmes to highlight its objectives.*

Vrhunski umjetnici na okupu

Ovaj festival pokrenut je kao plod dugogodišnje suradnje Hrvatske kulturne zajednice iz Švicarske, Hrvatske matice iseljenika – podružnice Vukovar i Ogranka Matice hrvatske u Vinkovcima, a na ustrajni poticaj i svesrdnu pomoć prof. Ivana Matarića, predsjednika HKZ iz Švicarske

Tekst i foto: **Silvio Jergović**

Od 4. do 8. rujna održan je sedmi po redu Vinkovački orguljaški festival - Organum Cibalae. Otvorenje festivala bilo je 4.

rujna u crkvi sv. Filipa i Jakova u Vukovaru uz koncert koji je priredio Trio Solemnis, a čine ga Nina Kobler – sopran, Krešimir Marmilić – violina i Milan Hibšer – orgulje. Na koncertu su izvođene skladbe Johanna Sebastiana Bacha, Georgea Friedricha Händela, Dietricha Buxtehudea, Ivana pl. Zajca, Paula Richarda Gläsera, Matije Ivšića, Antonija Vivaldija, Milana Hibšera), Miroslava Miletića i Wolfganga Amadeusa Mozarta. U nedjelju 5. rujna u središnjoj vinkovačkoj župnoj crkvi sv. Euzebija i Poliona, domaći crkveni zbor sv. Cecilije pod vodstvom orguljašice i voditeljice prof. Dubravke Vukovarac izveo je koncertnu misu prigodom obilježavanja 140. obljetnice rođenja isusovca Petra Perice. Isusovac Petar Perica ostao je zapamćen kao autor omiljenih hrvatskih vjerskih pjesama "Do nebesa nek se ori" i "Rajska Djevo, kraljice Hrvata", kojeg su mučki ubili partizani 1944. godine s još pedeset troje uglednih Dubrovčana na otoku Daksa. U utorak 7. rujna u cr-

Vukovarski župnik i gvardijan fra Josip Polet, Krešimir Marmilić, Nina Kobler i Milan Hibšer

kvi sv. Nikole biskupa u Vinkovcima održan je zajednički koncert mladih domaćih orguljaša Dragana Trajera, Martina Raguža i Lorene Herman, koji su pokazali da se i mladi odlučuju svirati orgulje, osim u liturgijske i u koncertne svrhe. Lorena Herman je mlada Vinkovčanka, studentica glazbene pedagogije na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, koja je odlučila paralelno pohađati Srednju glazbenu školu Vatroslava Lisinskog u Zagrebu. U Privlaci pokraj Vinkovaca u crkvi sv. Martina biskupa u srijedu 8. rujna održan je završni koncert ovog festivala koji su upriličili poznati violinist Goran Končar i svjetski poznati orguljaš Edmund Borić Andler.

Goran Končar, jedan od najistaknutijih hrvatskih violinista, studirao je na Muzičkoj akademiji u Zagrebu kod Martina Barića i Josipa Klime, a magistrirao 1978. u razredu Leonida Kogana na Konzervatoriju Čajkovski u Moskvi. Godine 2004. pokreće LAUS - ljetnu akademiju u Dubrovniku zajedno s najvećim svjetskim violinističkim imenima. Međunarodnu solističku karijeru započeo je 1982. Od 1987. do 2012. vodi Zagrebački kvartet, najstariji hrvatski komorni ansambl osnovan 1919. godine. U želji da promovira hrvatske graditelje gudačkih instrumenata 2005. inicirao je osnivanje Udruge profesionalnih gra-

ditelja i restauratora gudačkih instrumenata Hrvatske.

Edmund Borić Andler rođen je i odrastao u Zadru, a živi i djeluje u Zagrebu. Na Muzičkoj akademiji u Zagrebu diplomirao je klavir u klasi prof. Ide Gamulin, orgulje u klasi prof. Ljerke Očić, a magisterij orgulja u klasi prof. Marija Penzara. Godine 2010. dobitnik je Nagrade "Franjo Dugan" za poseban doprinos očuvanju i promociji orguljaške baštine. Umjetnički je voditelj festivala - Orgulje zagrebačke katedrale, AdventFesta u katedrali, bio je jedanaest godina ravnatelj međunarodnoga orguljaškog festivala Ars organi Sisciae u Sisku i tri godine ZRIN festivala. Od 2020. umjetnički je ravnatelj Prandau festivala u Donjem Miholjcu i Orguljaškog festivala u Banjoj Luci. Izdavačka kuća Croatia Records izdala mu je prvi solistički CD 2009. godine, koji je i nagrađen hrvatskom diskografskom nagradom Porin 2010. Godine 2015. dobitnik je diplome "Milka Trnina" HDGU-a za 2014. za promicanje orguljske umjetnosti. ■

Mlada orguljašica Lorena Herman

ENG The Organ Festival in Vinkovci was created as the fruit of many years of collaboration between the Croatian Culture Association of Switzerland, the Vukovar branch office of the Croatian Heritage Foundation and the Matrix Croatica chapter in Vinkovci, with the dedicated and wholehearted efforts of Ivan Matarić, president of the CCA of Switzerland. The event saw its seventh incarnation this year.

Baza prijevoda djela hrvatskih autora

Internetske platforme *Croatian - literature.hr* i *Filming in Croatia* dvije su platforme na Mreži koje će afirmirati hrvatsku kreativnu industriju u međunarodnom okružju

pandemije i smanjene mogućnosti organizacije i sudjelovanja u kulturnim događajima, Vlada Republike Hrvatske proglasila je 2021. godinu *Godinom čitanja* (<https://citaj.hr/>). Željeli bismo da i vi koji živite u anglofonom, frankofonom, hispanofonom i germanofonom području čitate što više kvalitetnih prijevoda hrvatskih autora, koji svojim djelima na specifičan način govore o hrvatskoj suvremenosti. S druge strane, kao višjezične osobe koje dobro znaju jezik svojih djedova i baka - hrvatski, zasigurno ćete biti i odlični kritičari zahtjevnoga prevodilačkog učinka u knjigama hrvatskih autora objavljenima na stranim jezicima u vašim domicilnim sredinama.

Internetska platforma *Croatian - literature.hr* može poslužiti hrvatskoj kulturnoj diplomaciji u poticanju prevođenja djela hrvatskih autora na strane jezike te objavljivanju i što boljej afirmaciji djela hrvatskih autora u inozemstvu. Klikni – Idem doma! Ova internetska stranica donosi portrete hrvatskih autora s oglednim prijevodima na strane jezike, preglednik prijevoda hrvatske književnosti i snimke razgovora s autorima te čitanja njihovih djela uz titlove na engleskome. Usto, na stranici zainteresirani prevoditelji i pisci mogu naći detaljne informacije o potporama koje Ministarstvo kulture i medija RH dodjeljuje inozemnim nakladnicima za objavljivanje prijevoda djela hrvatskih autora. Zanimljivo, stranica će posjetitelju otvoriti virtualni put do čarobnih postojećih književnih rezidencija u Hrvatskoj, koje su se pokazale kao fantastičan potez u

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina**

Tijekom Konferencije veleposlanika, generalnih konzula, konzula i vojnih izaslanika Ministarstva vanjskih i europskih poslova, nedavno održane u Zagrebu, ministrica kulture i medija dr. sc. Nina Obuljen Koržinek predstavila je hrvatskim diplomatima dvije važne internetske platforme za promidžbu hrvatske kulture. Posrijedi je mrežna stranica *Croatian - literature.hr* (<https://www.croatian-literature.hr/>) koja je osmišljena s ciljem afirmacije hrvatske književnosti u inozemstvu te internetska stranica *Filming in Croatia*, programirana za ulaganja u snimanja stranih produkcija u Hrvatskoj (<https://filmingincroatia.hr/>).

Inspirirani Nacionalnom strategijom poticanja čitanja, strateškim dokumentom razvoja kulture čitanja i pismenosti iz 2017. godine, kao i okolnostima

kojem je niz stranih književnika duže boravilo u Lijepoj Našoj, otkrivajući prirodne ljepote i upoznavajući suvremeni stil života hrvatskih ljudi, kao i cjelokupnu kulturnu ponudu našeg društva.

NAJBOLJI TRIILER U HRVATA

Među novostima na mrežnoj stranici *Croatian - literature.hr* trenutačno čitamo o uspjesima u Francuskoj književnika i novinara, Splitsanina sa zagrebačkom adresom, Jurice Pavičića (51), koji je početkom rujna osvojio za francuski prijevod svog romana "Crvena voda" tri nagrade, među kojima je *Grand Prix de Littérature Policière* za najbolji strani krimić u 2021. godini. Riječ je o prestižnoj književnoj nagradi koja se dodjeljuje od 1948. godine i to za najbolji francuski i za najbolji strani krimić. Među dosadašnjim dobitnicima nagrade za najbolji strani krimić u Francuskoj su, uz ostale, slavni pisci kao što su Patricia Highsmith, Stanisław Lem, Mary Higgins Clark, Elmore Leonard, P. D. James, Michael Connelly, Ian Rankin ili pak Camilla Läckberg. Pavičićev roman objavio je *Profil* (2017.), a na francuski ga je preveo

Olivier Lannuzel. Prijevod romana nedavno je tiskala izdavačka kuća *Agullo*. Pavičićev roman ubrzo je osvojio nagradu *Transfuge*, koju dodjeljuje istoimeni francuski mjesečnik za kulturu, te prestižnu nagradu *Le Point du Polar européen* na festivalu *Quais du Polar* u Lyonu za najbolji kriminalistički roman europskog autora, napisan na francuskom ili preveden na francuski jezik. Podsjetimo, Jurica Pavičić postigao je ovim romanom najprije uspjeh u Hrvatskoj. Dodijeljene su mu nagrade *Ksaver Šandor Đalski* i *Fric*. Pavičić se nada kako bi ove tri nagrade mogle potaknuti prijevod romana "Crvena voda" i na druge jezike. Prije francuskoga romana doživio je i njemačko izdanje.

Roman "Crvena voda" usredotočen je na jednu obiteljsku tragediju i potragu za odgovorima, a uz sudbine uključenih ljudi postaje i priča o Hrvatskoj i traumama našeg društva tijekom triju desetljeća, od rujna 1989. naovamo. Splitsanin, autor Jurica Pavičić diplomirao je povijest i svjetsku književnost na Sveučilištu u Zagrebu. Afirmirao se kao novinar i kolumnist uglednoga za-

grebačkoga *Jutarnjeg lista* te pisac duhovitih romana.

MISIJA INTERNETSKIH PLATFORMI

Internetske platforme *Croatian - literature.hr* i *Filming in Croatia*, kako nam epidemiološke mjere zbog pošasti koronavirusa mijenjaju ritam putovanja, pomoći će hrvatskoj kulturnoj diplomaciji da lakše kreiraju međunarodnu kulturnu suradnju. Uz potporu bazi književnih prijevoda, zanimljiva je i potpora ulaganju u snimanje filmova u Hrvatskoj suđeci prema bogatstvu sadržaja na internetskoj stranici *Filming in Croatia*, koju je diplomatima također predstavila ministrica kulture te izrazila nadu kako će razvitkom ovoga digitalnog alata interes stranih filmaša još više rasti za snimanje na tlu Lijepe Naše. "Primjerice, do kraja 2021. lokalna potrošnja od stranih produkcija procjenjuje se na više od 330 milijuna kuna. Osim značajnih izravnih financijskih ulaganja, strane produkcije često zapošljavaju veliki broj hrvatskih filmskih djelatnika te služe kao neprocjenjiva medijska potpora promociji Hrvatske i privlačenju posjetitelja", zaključila je ministrica Obuljen Koržinek predstavljajući hrvatskim diplomatima spomenute dvije internet-ske stranice. ■

A Database of Translated Croatian Literature

Culture and media minister Nina Obuljen Koržinek took part in a Croatian diplomacy conference in Zagreb where she presented a pair of prominent platforms promoting Croatian culture on the Internet. The first is the Croatian Literature website (<https://www.croatian-literature.hr/>), created to promote Croatian writers to foreign audiences. The second, *Filming in Croatia*, offers an incentive programme to promote our country as a venue for foreign mo-

vie and television location shooting (<https://filmingincroatia.hr/>).

Among the news on the Croatian Literature website is the latest success of writer Jurica Pavičić. The French translation of his crime novel *Crvena voda* ("Red Water") picked up a trio of prizes in September, including the *Grand Prix de Littérature Policière* for best foreign crime novel in 2021. Links: www.croatian-literature.hr; www.filmingincroatia.hr.

Vizionar moderne Hrvatske iz Venezuele

Odlazak Zdravka Sančevića - znanstvenika, poduzetnika, političara diplomata i pisca - čije životno djelo je višestruko utkano u temelje Lijepe Naše, ispunilo nas je tugom, ali i ponosom na njegovu bogatu intelektualnu ostavštinu

Tekst: **Vesna Kukavica**

Foto: **Arhiva HMI-ja**

U Caracasu, u devedesetoj godini života preminuo je čestiti patriot i počasn konzul Republike Hrvatske u Venezueli, dr. sc. Zdravko Sančević, 21. IX. 2021. Znanstvenik, poduzetnik, političar diplomat i pisac Zdravko Sančević rođen je u mjestu Crkvena (BiH) 20. I. 1931., gdje mu je otac ugledni gospodarstvenik Mirko

Sančević radio u području šumarstva i drvne industrije. Školovao se u rodnoj bosanskoj sredini, nastavivši obrazovanje u Hrvatskoj, Italiji, Sjedinjenim Američkim Državama i Venezueli, sve do doktorata i to na prestižnim gimnazijama i sveučilištima od Zagreba i Rima do Pittsburgha i Caracasa. Hrvatsku je napustio s roditeljima kao četrnaestogodišnji dječak 1945., preživjevši u djetinjstvu ne bez ožiljaka dvogodišnju izbjegličku dramu u logorima Austrije i Italije. U Venezuelu je stigao 1947. Stu-

dij naftnog inženjerstva počeo je u Caracasu, a završio u Coloradu 1957. Magistrirao je 1961. na državnom Sveučilištu Pennsylvania, a doktorirao 1976. na Središnjem venezuelanskom sveučilištu. U naftnoj industriji radio je čitav radni vijek (1953. - 1990.), napredujući kao vješt inženjer do vrhunskog menadžera u toj lukrativnoj branši. Kao znanstvenik eruditske naobrazbe, Sančević je utemeljitelj Naftnih studija na Sveučilištu u Caracasu, odgovivši naraštaje studenata.

DISIDENTSKA ETAPA

Uz karijeru, obitelj mu je bila na prvo-mjestu, prenoseći svojim milim kćerima i sinovima ljubav za vlastiti hrvatski narod te poštovanje prema venezuelanskim domaćinima. Dokazao se kao osnivač hrvatskih iseljeničkih organizacija i ustanova te kao urednik *Vijesti za Hrvate* (1970. - 1973.). Osobito je zapamćen kao dvadesetljetni izdavač *Vjesnika Centro Croata - Venezolano* (1974. - 1991.). Suosnivač je nacionalne udruge *Staro Društvo Hrvata u Venezueli* 1949., čiji je bio tajnik (1951.). Bio je predsjednik poduzeća *Hoger Croata C. A.* (1969. - 1971., 1988. - 1989.). Vodio je Hrvatsku katoličku zajednicu (1970. - 1974.). Bio je tajnik Hrvatsko-venezuelanskog centra (od 1975.) i na poslijetku predsjednik Hrvatskog odbora za Venezuelu od 1990. Jedan je od osnivača Hrvatskoga narodnog vijeća (HNV-a), planetarno slavne nadstranačke organizacije naše političke emigracije, osnovane u Torontu 1974. Surađivao je u najutjecajnijim iseljeničkim časopisima *Studia Croatica* i *Hrvatska revija*, značajno pridonijevši svojim javnim pragmatičnim napisima razumijevanju tzv. *hrvatskog pitanja* u inozemnim organizacijama za zaštitu ljudskih prava kakva je primjerice *Amnesty International*.

DOMOVINSKA DIONICA

U Hrvatsku se vratio tijekom Domovinskoga rata 1991. kao dragovoljac Zbora narodne garde. Obnašao je časno niz istaknutih savjetničkih funkcija u Zagrebu, od ministra za informiranje do dužnosti ministra za iseljeničtvo (1991. - 1992.). Bio je veleposlanik Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini (1992. - 1995.). Sudjelovao je u radu Petrolejskoga časnog bratstva. Obnašao je dužnost predsjednika Koordinacijskog odbora HDZ-a za Venezuelu i Južnu Ameriku (od 1990.). Bio je pukovnik Hrvatske vojske. Dokazao se kao blizak suradnik dr. sc. Franje Tuđmana, prvoga hrvatskog predsjednika, iz čijih je ruku kasnije primio najviša odličja Republike Hrvatske. Odlikovan je Redom kneza Branimira s ogrlicom i Redom Ante Starčevića. Nositelj je *Spomenice Domovinskoga rata*. Također, bio je predsjednik

Upravnog vijeća Sveučilišta u Zagrebu.

SREDNJOAMERIČKI POČASNI KRUG

Vrativši se 1999. u Venezuelu, ne miruje već u zlatnoj životnoj dobi odgovorno obnaša dužnost počasnog konzula RH. Posjedovao je jednu od najvećih biblioteka hrvatskih knjiga u dijaspori na više od 10 jezika. Osiguravao je rezidenciju u vlastitom domu znanstvenicima iz RH. Čitatelji hrvatskih časopisa, među kojima su *Matica* i *Hrvatski iseljenički zbornik*, rado se sjećanju njegovih članaka i knjiga poput one koja donosi zapise veleposlanika *Pogled u Bosnu* (1998.) ili one u kojoj na gotovo pet stotina stranica piše *Dopune hrvatske historiografije*, uključujući povijest našeg iseljeničtva u Srednjoj Americi (2015.).

Kozmopolit Sančević živio je u domovini u razdobljima 1931. - 1945. i 1991. - 1999., dok je najveći dio života, tj. punih 68 godina, proveo kao hrvatski emigrant, čiji se san za samostalnošću i slobodnom domovinom ostvario. Bio je zahvalan vjernik, brižan suprug i ponosni otac mnogobrojne obitelji te posebno nježan djed. Kao publicist Sančević je, uz niz inženjerskih inovacija, otkrio u američkim arhivima i povijesne izvore prve vrste koji upućuju na to da su Hrvati u karipskome području prisutni pola tisućljeća. Hrvati su na područja dviju Amerika prema tom otkriću ušli s Kariba 1502. Izdvojimo, nakon nestanka SFRJ i uspostave neovisne RH, Hrvati na području velikoga geografskog prostora Srednje Amerike, od Rio Grandea u Meksiku do Brazila, koji žive u tamošnjih 26 država, zahvaljujući doktoru Sančeviću imali su čvršće veze s matičnom zemljom. Povezanost Hrvata u Srednjoj Americi, upozoravao je netom preminuli svestrani hrvatski poklisar Sančević, otežava i jezična barijera jer se u tim zemljama govore razni jezici - od engleskog, španjolskog, francuskog do nizozemskog. I ovu aktivnost Zdravka Sančevića ne bismo smjeli zaboraviti! Hvala mu za sve što je činio kao počasni konzul za sve ljude dobre volje!

FILANTROP

Povijesni kontekst emancipacije suvremene hrvatske nacije u međunarodnom

okruženju nije moguće danas ocijeniti bez intelektualnoga i filantropskoga uloga Zdravka Sančevića, koji je vezan uz djelovanje nadstranačkoga Hrvatskoga narodnog vijeća koje se pojavilo na svjetskoj političkoj sceni u doba Hladnoga rata među našim fakultetski školovanim egzilantima nakon sloma Hrvatskog proljeća, a kojima su se priključili mladi intelektualci hrvatskih korijena rođeni u dijaspori. Vijeće je postalo naj-reprezentativnija politička organizacija iseljenih Hrvata poslije Drugoga svjetskog rata, među čijim je arhitektima bio i Zdravko Sančević. Za 16 godina djelovanja HNV-a, Vijeće je ostvarilo ključna lobistička postignuća prigodom rušenja Berlinskoga zida, što se dogodilo uoči međunarodnog priznanja RH i pobjede u Domovinskom ratu devedesetih godina 20. stoljeća. Misija HNV-a bila je suprotstaviti promidžbu za hrvatske protitke onoj jugoslavenskoj - unitarističkoj i totalitarnoj. Nakon Helsinške deklaracije (1975.), koju je potpisala ondašnja Jugoslavija, a koja je svim potpisnicima jamčila nepovredivost granica, kao i razvoj Europske zajednice, Hrvatskoj i Hrvatima u emigraciji su ostala samo dva polja rada: ljudska prava i samoodređenje naroda, koje su očito naši disidenti na Zapadu dobro prepoznali. Riječju, naraštaj doktora Sančevića neprocjenjivo je pridonio uspostavi moderne države Hrvatske. Zdravko Sančević bio je pravi čovjek na pravome mjestu - i to je svojim entuzijazmom, humanošću, filantropijom i znanjem znao kapitalizirati u korist svoga naroda, kao i svih plemenitih ljudi.

Svi djelatnici Hrvatske matice iseljenika izražavaju duboku sućut cijeloj obitelji našega cijenjenog doktora Zdravka Sančevića, skromnog, uzornog i čestitog prijatelja.

Počivao u miru Božjem! ■

ENG *Scholar, businessman, politician, diplomat and writer Zdravko Sančević passed away in the Venezuelan capital of Caracas in his ninetieth year. He made a great contribution to the effort to regain Croatian independence in the 1990s. We are deeply saddened by the news of his passing, but proud of his intellectual legacy to all people of good will. For his work Sančević received some of our country's top national decorations.*

S kijeveskom kroatistikom na Zoomu

U povodu Europskog dana jezika 2021. Centar za hrvatski jezik i kulturu i Katedra slavenske filologije Instituta filologije Kijevskog nacionalnog sveučilišta "Taras Ševčenko" predstavili su u online obliku e-susretom studij, predavače i studente kroatistike u Kijevu. Susret je održan u utorak, 28. rujna, u 10.30 sati po hrvatskom vremenu, na platformi Zoom

prof. Lesja Steblina (*Studij hrvatskog jezika i programi kroatistike u Kijevu*). O radu, ustroju i planovima Centra za hrvatski jezik i kulturu Katedre slavenske filologije KNU "Taras Ševčenko", kao i o promjenama i novim globalnim naglascima u programima i studijima slavistike i kroatistike, *online* gosti na predstavljanju kijevske kroatistike iz *pr(a)vih ruku* dobili su relevantne obavijesti o novim trendovima, novim studentskim programima i kratku i preglednu povijest poučavanja hrvatskoga jezika u Kijevu.

Svoja čitanja i iskustva hrvatskoga jezika i razmjenskih studentskih boravaka u Republici Hrvatskoj (stipendije Erasmus+ i Bilateral) svojim su slikovitim i razgovjetnim prezentacijama predstavile i izložile studentice prve godine poslijediplomskog magistarskog studija: Anastasija Korž (*Zagreb u pet slika*), Ana Astrolog (*Riječke razglednice*), Olga Taranuha (*Zagreb offline*) i Nataša Mikulina (*Hrvatska na daljinu i uživo*). O 'hiži', 'aufingeru' i inim purgerizmima, o Gornjem gradu i Cvjetnom naselju, o tomu što sve u Rijeci može značiti jedno malo i obično, 'šta da?', o tome kako nas ni potres ni prvi val korone i prva online nastava na Croaticumu nisu mogli prestrašiti, o tome kako *vlogom*, a kako iz blizine i uživo, izgleda Rijeka - Grad Koji Teče, doznali smo iz njihovih vedrih i opuštenih priča.

E-susret vodio je lektor hrvatskoga jezika u Kijevu Robert Bebek. ■

Tekst i foto: Robert Bebek

Zahvaljujući medijskom plasmanu najava, pozivnica i obavijesti o e-susretu, koji su zajedno pripremili Hrvatska matica iseljenika i Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, online predstavljanju kijevske kroatistike nažočili su i gosti sugovornici, kolegice i kolege predavači kroatisti, lektori, stručnjaci i zaljubljenici u slavistiku i kroatistiku iz Hrvatske i inozemstva: Riječka kroatistička škola Filozofskog fakulteta u Rijeci, Centar za hrvatske studije Filozofskog fakulteta u Splitu, članovi Hrvatske matice iseljenika, urednici i suradnici, Velesposlanstvo RH u Kijevu, Odjel za školstvo, znanost i sport Hrvatske matice iseljenika, lektorati u Bra-

tislavi i Szombathelyju, Centar za hrvatske studije iz Sydneya...

E-susret započeo je uvodnim slovom i pozdravom veleposlanice Republike Hrvatske u Kijevu gospođe Anice Djamić. Veleposlanica je uputila i iskrene čestitke profesorima i studentima, a posebno svim studentima prve godine, među kojima je i 10 budućih kroatistica.

U ime Katedre slavenske filologije goste, studente i kolegice i kolege predavače pozdravila je i zaželjela im puno uspjeha u akademskom studiju i radu pročelnica katedre prof. dr. sc. Olena Čmyr, istaknuvši činjenicu da ove godine studij kroatistike u Kijevu puni 28 godina rada.

Uvodna izlaganja održale su profesorice Katedre slavenske filologije prof. dr. sc. Olena Dziuba-Pogrebniak (*O Centru za hrvatski jezik i kulturu u Kijevu*) i

ENG The Croatian language and culture centre of the Slavic philology department of the Taras Shevchenko National University in the Ukrainian capital of Kiev was in the focus of an online presentation of teachers and students staged on the occasion of the European Day of Languages. The event was staged on 28 September via the online video conferencing service of the Zoom company. Thanks to the announcements advertised through the media, the invitations, and the notifications of this online meeting jointly developed by the Croatian Heritage Foundation and our science and education ministry, the event featured guest speakers, Croatian studies teachers, lectors, experts and Slavic and Croatian studies enthusiasts from Croatia and abroad. The online event was moderated by Croatian language lecturer in Kiev Robert Bebek.

Tekst: Ivana Buljan Foto: S. D.

U Splitu je 6. rujna s početkom nove školske godine - kada su školarci diljem Lijepe Naše sjeli u klupe - slavio tim povratnika iz Amerike, koji je otvorio prvu međunarodnu osnovnu školu na ovom području *Split International School*. U klupe je sjelo 40 učenika iz svih dijelova svijeta. Ima ondje učenika iz Hrvatske, SAD-a, Kanade, Engleske, Francuske, Njemačke, Švicarske, Mađarske i Rumunjske. Konačno, rekli bismo, jer je Split posljednjih godina postao ne samo turistička destinacija, nego i grad u kojemu sve više stranaca ostaje živjeti. Ako su pritom ti stranci i roditelji, najveći problem im je do sada predstavljala činjenica da nisu imali školu u koju bi upisali djecu. Često im je baš taj nedostatak škole na engleskom znao biti razlog da odustanu od života u Splitu i odsele se u gradove koji imaju međunarodne škole. A sad su napokon došli na svoje.

- Ideja zaista nije nova. Svi europski gradovi veličine Splita imaju međunarodne škole. To je dio prirode svijeta u kojem danas živimo. Toliko različitih tvrtki ima zaposlenike koji žive i rade na međunarodnoj razini, a međunarodne škole dopuštaju i podržavaju obitelji u takvim situacijama. Od iznimne su važnosti za gospodarski i društveni razvoj gradova - govori nam osnivač škole, dr. John Rogošić.

PRVOKLASNO NASTAVNO ISKUSTVO

John je, naime, rođen u New Yorku. Njegovi roditelji upoznali su se u SAD-u, a otac mu je prije nego što se odselio preko oceana živio u Dugopolju. Osnivač prve splitske međunarodne škole završio je prestižni MIT, a prije nego što se konačno odlučio vratiti u Hrvatsku niz godina je predavao kemiju, biologiju i robotiku u San Franciscu. Inicijativa za otvaranje škole, priča nam, započela je nakon razgovora nekoliko obitelji koje su se poželjele vratiti u Hrvatsku. Bili su, međutim, zabrinuti zbog prilagodbe djece s obzirom na to da nisu znala hrvatski jezik.

Poduzetničke inicijative u obrazovanju

Podrijetlom Dugopoljac, dr. sc. John Rogošić iz New Yorka preselio se u Split i otvorio prvu međunarodnu školu, čiji se kurikulum kreira prema međunarodnom IB programu, prepoznatom u 150 država, uključujući i Hrvatsku. Službeni jezici ovoga programa su engleski, francuski i španjolski.

Tim iz Međunarodne škole International School u Splitu
Hrvoje Budimir,
Rachel Aram,
Filip Elez, Jill
Budimir, dr.
John Rogošić

- Shvatili smo da u Splitsko-dalmatinskoj županiji nema registriranih osnovnih ni srednjih škola na engleskom jeziku. Najbliže takve škole bile su u Zagrebu, Ljubljani i Podgorici. Splitu je apsolutno bila potrebna međunarodna škola, a nakon daljnjih istraživanja procesa osnivanja škole te rasprava o tome kako bismo to trebali učiniti, zaključili smo da je to nešto što želimo ostvariti - rekao nam je John. Od ideje do realizacije prošlo je ukupno godinu dana, objašnjava nam. Trebalo je riješiti dokumentaciju, završiti pravni postupak. Zatim i pronaći prostor u koji će se smjestiti škola. Bili su, kaže, impresionirani profesionalnošću i činjenicom da su se svi posvetili ovome projektu.

- Najveći izazov bio nam je pronaći nekretninu prikladnu za školu. Split je postao grad posvećen turizmu i mnoge nekretnine prenamijenjene su za turistički najam, u hotele, restorane i slično, stoga nam nije ostalo mnogo prikladnih prostora na izbor - dodaje John. Sada su i to riješili pa će splitski školarci sjesti u

školske klupe u Bihaćkoj ulici.

Upisne kvote za ovu školsku godinu popunjene su, a škola nudi program za osnovnoškolce i srednjoškolce kako bi imali kontinuitet prije odlaska na fakultet. Svaki razred ograničen je na maksimalno 16 učenika kako bi se njihove potrebe i sposobnosti u potpunosti mogle prepoznati. Inače, kurikulum se temelji na međunarodnom IB programu, utemeljenom 1968. godine, prepoznatom u 150 država, uključujući i Hrvatsku. Službeni jezici ovoga programa su engleski, francuski i španjolski. Više je razreda osnovne škole nego srednje škole, ali kako učenici budu rasli, tako će se i proširivati srednjoškolski program, zaključuje John. ■

ENG John Rogošić moved to Croatia from the USA to found the International School in Split, currently teaching to forty enrolled students. Each classroom of this school is limited to sixteen people with the aim of fully developing their capacities. The curriculum is based on an international IB programme created in 1968 and present in 150 countries, including Croatia. The official languages of this programme are English, French and Spanish.

Početak nastave na hrvatskome jeziku u Britanskoj Kolumbiji

Postignut je sporazum obrazovnih institucija iz Kanade i RH koji će učenicima srednjih škola u Britanskoj Kolumbiji omogućiti učenje hrvatskoga jezika kao izbornoga predmeta, što će pozicionirati ovu pokrajinu uz bok Ontariju gdje se hrvatski jezik uči tri desetljeća

Vancouver – interes za učenje hrvatskog jezika u BC raste

Tekst: **Ana Bačić** Foto: **Arhiva HMI-ja**

Vancouver, Britanska Kolumbija, Kanada, 23. rujna 2021. – U suradnji sa Sveučilištem u Britanskoj Kolumbiji (UBC), Sveučilište u Zagrebu, Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske i udruge hrvatske zajednice u Kanadi postigli su u Vancouveru 23. rujna ove godine sporazum koji će učenicima srednjih škola u Britanskoj Kolumbiji omogućiti učenje hrvatskoga jezika kao izbornoga predmeta. Nakon završetka programa uspješnim polaznicima tečaja bit će dodijeljena diploma (potvrda) s četiri ECTS boda prema Europskome sustavu prijenosa i prikupljanja bodova. Time će studentima biti priznat hrvatski jezik kao drugi ili strani jezik za prijam na UBC i kao izborni predmet u srednjoj školi.

Program učenja hrvatskoga jezika izvodit će Croaticum – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Ova akreditirana visokoškolska ustanova

organizirat će sinkroni interaktivni internetski tečaj. Nastava će se održavati nedjeljom u podne prema pacifičkom vremenu, od listopada do svibnja. Croaticum će nakon završetka tečaja izdati posebnu diplomu (potvrdu) o uspješnom završetku programa u kojoj će biti navedena pohađana razina i postignuta ocjena.

Odjel za središnje, istočne i sjeverne studije Sveučilišta u Britanskoj Kolumbiji (UBC) uzet će u obzir četiri ECTS boda za

one studente koji uspješno polože Croaticumove tečajeve za dobivanje kvalifikacije na njihovu fakultetu.

Dr. sc. David Gramling, profesor i voditelj Odjela za središnje, istočne i sjeverne studije na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Britanskoj Kolumbiji, objašnjava: "Ovdje u Kanadi, ali i na Sveučilištu u Britanskoj Kolumbiji, rjeđe poučavani jezici poput hrvatskoga nisu ništa manje važni od njemačkoga, španjolskoga ili mandarinskoga. Oni su riznice znanja, iskustava i značenja nebrojenih generacija i bez njih ne možemo. Mi na Odjelu, ali i na Filozofskome fakultetu, radujemo se ovom partnerstvu koje će dodatno osnažiti našu posvećenost proučavanju Jugoistočne Europe u svojoj njezinoj složenosti. Ujedno se nadamo da će ovaj program osnažiti zajednice koje govore hrvatski te im otvoriti dodatne mogućnosti u Britanskoj Kolumbiji."

"Radujemo se što srednjoškolcima iz Britanske Kolumbije možemo ponudi-

Vedute kulturnog središta Vancouvera, BC, Kanada

ti mogućnost učenja hrvatskoga jezika i dobivanja diplome (potvrde) Sveučilišta u Zagrebu. U dijaspori često nema dovoljno tečajeva hrvatskoga jezika za srednjoškolce. Ovom ćemo suradnjom oživiti hrvatske jezične programe u Britanskoj Kolumbiji i pozicionirati Britansku Kolumbiju uz bok Ontariju gdje se hrvatski jezik u srednjim školama kontinuirano uči od 1988.", rekla je Ana Bačić, mag. ed., koordinatorica za programe na hrvatskome jeziku u Kanadi iz Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

Dr. sc. Darko Matovac, lektor i znanstveni suradnik u Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, objašnjava: "Croaticum – najstarija je i najveća ustanova na kojoj se poučava te znanstveno i stručno proučava i opisuje hrvatski kao drugi, strani i nasljedni jezik. Jedna od temeljnih Croaticumovih misija je i aktivno pomagati hrvatskim zajednicama izvan Republike Hrvatske da se nastave aktivno služiti hrvatskim jezikom te da ostanu u živom kontaktu s hrvatskom kulturom. Zbog toga smo iznimno sretni i ponosni što nam se pružila mogućnost sudjelovati u ovom projektu te što popisu sveučilišta s kojima surađujemo možemo dodati i Sveučilište u Britanskoj Kolumbiji. Vjerujemo da u suradnji s takvim kvalitetnim partnerom možemo postići zajednički cilj ojačavanja hrvatske zajednice u Britanskoj Kolumbiji te povećanja vidljivosti hrvatskoga jezika."

POČETAK NASTAVE

Ove školske godine nastava počinje 17. listopada i završava 15. svibnja. U školskoj godini nastava će se održati ukupno dvadeset puta, svaki put u trajanju od dva i pol sata, uz pauzu od 15 minuta. Dodatno, učenici će biti uključeni u projektnu nastavu.

"Jezik nije samo sredstvo komuniciranja, jezik je dio identiteta svake osobe. Učenje hrvatskoga jezika izvan domovine od velike je važnosti. Samo tako možemo spasiti vlastiti identitet. Novostvoreni program učenja hrvatskoga jezika u Britanskoj Kolumbiji je obećavajući korak za buduće generacije hrvatskoga identiteta", rekla je Katarina Tomas, profesorica hrvatskoga jezika u široj regiji Vancouvera, BC.

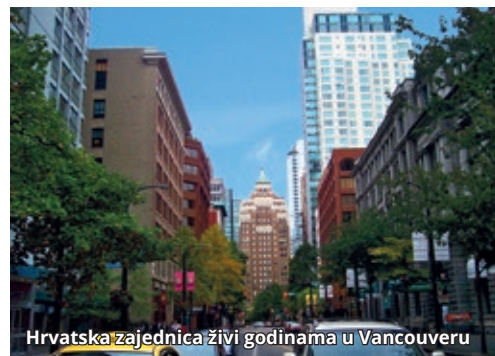
Za dodatne informacije o programu i načinu prijave posjetite internet-sku stranicu na ovoj poveznici: <https://bccroatian.ca/ubc-prihvaca-hrvatski-jezik-kao-uvjet-za-prijem/>.

Sve odgovore vezano uz ovu temu možete dobiti od ovih dviju profesorica:

Katarine Tomas (e-mail: katarina.tomas@bccroatian.ca) te Ane Bačić (e-mail: ana.bacic@bccroatian.ca).

KOZMOPOLITSKO OZRAČJE

Kanada pripada skupini gospodarski najrazvijenijih država svijeta, s uzornom parlamentarnom demokracijom, u čijem blagostanju živi multikulturno društvo koje pogoduje razvitku hrvatske zajednice i njezine specifične kulture, sudeći prema najnovijim vijestima iz Kanade. Udjel hrvatskog stanovništva

u Kanadi koje govori ili zna hrvatski jezik nije zanemariv. Hrvatska zajednica u Kanadi najljepši je primjer očuvanja identiteta u multietničkom okruženju, od svih naših iseljeničkih zajednica u četrdesetak zemalja svijeta u kojima, iz godine u godinu, opada broj govornika hrvatskoga jezika. Kanada je trenutno domovina 110.880 Hrvata i građana hrvatskog podrijetla.

INTERESI NA ZAPADNOJ OBALI

Lijepo je što će hrvatski učiti mladi koji žive u Vancouveru, jednom od najvećih metropolitanskih područja na zapadnoj obali Kanade. Prema procjenama poslovnih časopisa, ovo obalno i turističko središte visoko je rangirano kao "najugodniji grad za život u svijetu". Zanimljivo, Port Metro Vancouver je najprometnije i najveće pristanište danas u Kanadi, ali i jedna od najvećih luka u Sjevernoj Americi. Okolicu Vancouvera krasi živopisna priroda, što turizam čini drugom najvećom gospodarskom granom. Usto, Vancouver se na sjevernoameričkome kontinentu afirmirao i kao filmski grad, ali i sveučilišni centar. Stanovništvo je etnički raznoliko pa tu živi 52% ljudi kojima engleski nije materinski jezik, kao i mnogobrojna hrvatska zajednica koja je tu duže od stoljeća – a kojoj će ovaj hvalevrijedan iskorak obrazovnih institucija Kanade i Hrvatske i te kako dobro doći! ■

ENG An agreement hammered out by education institutions in Canada and Croatia will see secondary school pupils in the province of British Columbia have the option of learning the Croatian language as an elective subject. Ontario, another Canadian province, has offered Croatian programmes for the past three decades. Classes will begin in October of this year and there are still openings available.

U prijestolnici s najstarijom podzemnom željeznicom u Europi

Katedra za kroatistiku pri Sveučilištu ELTE u Budimpešti počela je djelovati 1894. godine kao samostalna katedra. Danas kroatistika na sveučilištu ELTE ima status odsjeka i dio je Katedre za slavensku i baltičku filologiju.

Studenti 1. godine 2020./2021. akademsku godinu

jezgre – Lančanog mosta, Parlamenta, Citadele.

Među zanimljivijim kombinacijama jezika koje odabiru studenti hrvatskoga jezika su one korejskog i hrvatskog te turskog i hrvatskog. Česte su kombinacije s drugim slavenskim jezicima. U svakoj generaciji ima pokoji student s predznanjem hrvatskog jezika koji je završio hrvatsku školu ili imao mogućnost u školi na području gdje još ima hrvatske manjine izbornu slušati nastavu hrvatskog jezika. Rjeđi su primjeri studenata kojima netko od predaka govori hrvatski jezik; ima ih troje iz različitih dijelova Mađarske. Prije pandemije mogao se uočiti primjetan rast interesa za

hrvatski jezik te je prošlogodišnji upis petnaestero studenata unatrag petnaest godina, koliko pamti jedan od predavača, bio najveći broj studenata hrvatskog jezika. Raste i broj studenata kojima je Hrvatski jezik glavni predmet, kao i zainteresiranih za nastavak studija hrvatskog nakon treće godine, odnosno diplomski studij. Ove godine troje studenata upisuje završnu godinu diplomskog studija hrvatskoga jezika. Većina studenata hrvatskoga jezika dolazi u Hrvatsku, a nekima je "sličnost s talijanskim" bila motivacija za studiranje. Mađarski studenti općenito imaju pozitivno mišljenje o životu u Hrvatskoj i žele doći u školu stranih jezika, na studij

Protivno uobičajenom mišljenju, manji broj studenata hrvatskoga jezika je hrvatskog podrijetla.

Tekst i foto: **Katarina Novak**

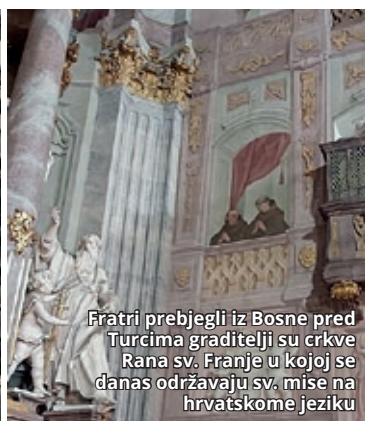
Sveučilište ELTE je najstarije mađarsko sveučilište koje je dalo pet nobelovaca. Osnovao ga je i Hrvatskoj dobro poznat biskup Péter Pázmány 1635. kao Katoličko sveučilište za teologiju i filozofiju. Lektorat u Budimpešti dio je kroatističkog odsjeka Instituta za slavenske i baltičke filologije Sveučilišta Eötvösa Loránda u Budimpešti. S preko sedamdeset jezika Sveučilište ELTE ulazi u sam vrh svjetskih sveučilišta prema broju stranih jezika koje studenti mogu studirati. Institut za baltoslavistiku Sveučilišta ELTE smješten je u središtu Budimpešte, nedaleko od povijesne

Druženje u zajednici Hrvata sa studenticama osječkog fakulteta na studentskoj razmjeni u Budimpešti

Knjižnica ELTE-a

Fratři prebjegli iz Bosne pred Turcima graditelji su crkve Rana sv. Franje u kojoj se danas održavaju sv. mise na hrvatskome jeziku

Odsjek za hrvatski jezik surađuje s Veleposlanstvom Republike Hrvatske u Budimpešti, Croaticom - Društvom za promicanje hrvatske kulture i znanosti, Hrvatskom katoličkom zajednicom u Budimpešti, hrvatskim obrazovnim centrom HOŠIG-om, odnosno svim organizacijama zainteresiranim za promoviranje hrvatskoga jezika i kulture u Budimpešti.

pa i ostati dulje u Lijepoj Našoj.

Struktura studija je, od uvođenja bolonjskog procesa obrazovanja, različita u odnosu na hrvatski sustav te dvopredmetni studij nisu studiji jednake važnosti, već je jedan predmet glavni i nositelj budućeg zvanja, a drugi tzv. *minor*. Po završetku dodiplomskog studija, može se upisati diplomski studij i iz područja koje nije prethodno studirano te *minora*. Studenti su motivirani za nastavak studija jer po završetku diplomskog studija dobivaju tzv. jezični ispit, odnosno potvrdu o iznimno do-

brom poznavanju i uporabi stranog jezika, što se bitno odražava na buduća primanja.

Primaran zadatak lektora u Budimpešti je održavanje nastave hrvatskoga jezika. Uz nastavu, lektori sudjeluju u kulturnim događajima i organiziraju ih te animiraju studente za sudjelovanje u kulturnim i književnim manifestacijama. Književni susreti unutar fakulteta ELTE uglavnom se održavaju u prostoriji Knjižnice, najljepšoj prostoriji Fakulteta, opremljenoj namještajem fizičara i sveučilišnog profesora, baruna Loránd Eötvösa po kojem je Sveučilište imenovano 1950. Hrvata je oko deset tisuća u Budimpešti, no gotovo ih je nemoguće vidjeti više od pedeset okupljenih na jednome mjestu. Problem s kojim sam se, kao i lektori prije mene, i sama susrela, bio je pronalaženje odgovarajućeg smještaja u Budimpešti jer su cijene stanova visoke, a Sveučilište ugovorom podmiruje jedva polovicu uobičajene najamnine za garsonijeru pa mnogi stanodavci ne žele iznajmiti stan pod tim uvjetima. U mom slučaju osobnog lektorskog iskustva, problem s rješavanjem smještaja rezultirao je neželjenim privlačenjem pozornosti. Kako je kolegica s postdiplomskog studija, kojoj je mađarski uz hrvatski materinji je-

Katarina Novak rodom Ludbrežanka, rođena je 1979. u Varaždinu. 2014. godine je obranom rada *Fonetika i fonologija kajkavskih govora bukovečkog područja u ludbreškoj Podravini* završila Poslijediplomski doktorski studij hrvatske kulture Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Radila je na više projekata vezanih uz povijest i razvoj hrvatskoga jezika - projektu digitalizacije hrvatske glagoljske baštine Staroslavenskoga instituta i istraživanjima kajkavskih govora za jezični atlas Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Predavala je hrvatski jezik i kulturu na gotovo svim obrazovnim razinama, od osnovnoškolske do sveučilišne. Kao suradnica Varaždinskog veleučilišta predavala je *Kulturološko razumijevanje i izražavanje*, a u suradnji s Učiteljskim fakultetom *Dijalektologiju hrvatskog jezika*. Završila je lektorski mandat u Mađarskoj, a predložena je za lektorat u Litvi.

Glazbena fontana na Margitinom otoku, popularnom mjestu okupljanja kako turista, tako i studenata

zik, podučavala hrvatske časne sestre u Budimpešti mađarskome jeziku, časne sestre su mi omogućile stanovanje u dijelu svog samostanskog kompleksa, u kojem je i smještaj za odgajateljice koje tamo rade, pa mi je uobičajen način upoznavanja novih kolega na Fakultetu glasio otprilike: "A Vi živite u samostanu?" na što je bilo najjednostavnije odgovoriti: "Da. I zovem se Katarina. Drago mi je." ■

ENG The office of the Croatian language lector in the Hungarian capital of Budapest is part of the Croatian studies section of the Institute of Slavic and Baltic Philology of the Eötvös Loránd University (ELTE), Hungary's oldest university, which has produced five Nobel prize winners. Offering over seventy languages, ELTE is among the top universities in the world in terms of the number of languages available for study. The Institute of Slavic and Baltic Philology is located in the heart of Budapest.

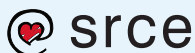
Glagoljica iz pera budimpeštanskih studenata 1. godine

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

HIT-1

**Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga
kao drugoga i stranoga jezika**

*The first on-line course of Croatian as second
and foreign language*

Proljetni semestar / Spring semester

7. ožujka – 29. svibnja 2022.
(prijave do 25. veljače 2022.)

March 7 – May 29, 2022

(application deadline is February 25, 2022)

Jesenski semestar / Autumn semester

12. rujna – 4. prosinca 2022.
(prijave do 2. rujna 2022.)

September 12 – December 4, 2022

(application deadline is September 2, 2022)

■ 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)	■ 7 learning units in the Moodle-based e-learning system
■ 150 nastavnih aktivnosti	■ 150 learning activities
■ 24 sata online nastave u živo	■ 24 hours of real-time communication online
■ iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik	■ experienced language instructors, specialists in Croatian as L2
■ interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika	■ an interactive, communicative and individual approach to language learning
■ mogućnost stipendije	■ the possibility of a scholarship

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

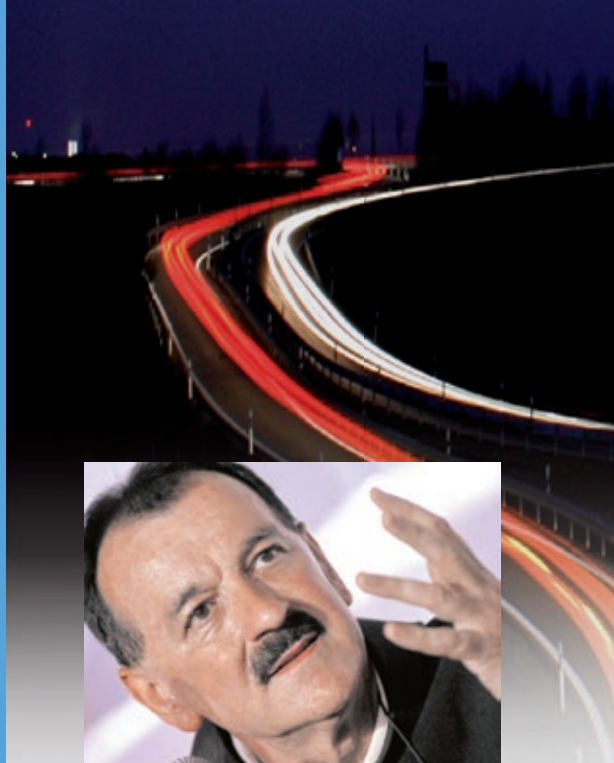
Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Piše: fra Šimun Šito Ćorić
s_coric@bluewin.ch

O no o čemu se o BiH od 2000. nije moglo ni razgovarati s predstavnicima međunarodnih administracija, danas je općeprihvaćena činjenica upravo ono što iznosi novi visoki predstavnik Christian Schmidt, koji ističe nužnost prestanka narušavanja konstitutivnosti Hrvata. Pri tome se "mora osigurati da se poštuju odluke Suda za ljudska prava Izbornog zakona BiH tako da Hrvati mogu birati svoje predstavnike u sve institucije". Izgleda da su konačno vidjeli u EU i SAD da su njihove i velikobošnjačke politike "tovarile mrtvog tovara" i dovele državu BiH do ruba propasti. Nepravda prema Hrvatima u BiH nastavila se i s te strane nakon izbora 2000. Međunarodna zajednica tada je nasilno krenula u stvaranje projekta unitarno-građanske vlasti u FBiH. Najprije je R. Barry, šef misije OEES-a u BiH, omogućio da hrvatske izaslanike u federalnom Domu naroda mogu birati Bošnjaci. Nakon tako programiranih izbora 11. studenoga 2000., takozvana Demokratska alijansa za promjene osnovana je u siječnju 2001. Dva mjeseca kasnije stvorena je Vlada FBiH s koalicijom bošnjačkih stranaka jer od svih hrvatskih stranaka uz njih su iz pohlepe za vlašću pristale samo NHI i HSS, a koje nisu ima-

Osviještenost EU-a i SAD-a?

Međunarodna zajednica ciljano je gazila Ustav BiH koji je bio sastavni dio Daytonskog sporazuma, a koji su potpisali čelnici triju država, ali i triju naroda u BiH. Naroda, a ne građana!

Ile niti 5% potpore hrvatskih birača. Vrhunac procesa dekonstituiranja Hrvata u BiH uslijedio je amandmanima na Ustav FBiH, koji su nametnuti od OHR-a. Čak su njih 69 nametnuli visoki predstavnici - Austrijanac W. Petritsch i Englez P. Ashdown - između 2002. i 2004. Tako su u kao tobože nacionalno koncipirane domove naroda bili upisani čak i Anel i Edim koji su se preko noći očitovali kao Hrvati, a i u Klubu "ostalih" bili su samo lažno predstavljeni Bošnjaci. FBiH, koja je prema Washingtonskom sporazumu trebala ući u konfederaciju s RH, preko noći je u praksi postala bošnjački entitet.

Uz to, presude Ustavnoga suda jasno su govorile da izabrani dužnosnici moraju biti izraz volje jednoga od triju konstitutivnih naroda. I pri tome nije apsolutno nužno da to bude Bošnjak, Srbin i Hrvat. Politika EU-a i SAD-a time je nanijela golemo zlo BiH, a da ima pravde, netko bi morao za to na nekom sudu i odgovarati! Kad je objavljena statistika o zaposlenima u institucijama BiH, vidi se da se i tu teško krši ustavni princip. U FBiH Bošnjaci drže više od 70% mjesta, a Hrvati, Srbi i svi ostali – ostatak. Što se tiče rukovodećih mjesta, Bošnjaci ih drže dvaput više nego Hrvati. Kad se pogleda cijela država BiH, Hrvati umjesto trećine mjesta imaju tek šestinu.

Kako RS-u i Miloradu Dodigu ne mogu odbiti ni pera, Bošnjaci od FBiH političkim smicalicama, nanoseći golemu štetu svome narodu i općim društvenim odnosima, pokušavaju napraviti svoj pašaluk gazeći Hrvate, unatoč tome što im je Ustavom i Daytonskim sporazumom zajamčena ravnopravnost s ostalima u BiH. Pri tome koriste dvojicu notornih Komšića i još nekih takvih likova na sramotu naroda iz kojeg su potekli, kao očite neprijatelje nedvojbenih hrvatskih interesa!

Premda su prema Ustavu i Daytonu konstitutivan narod, Hrvati u BiH su nakon 1992. i ratnih stradanja i u miru izloženi raznim oblicima pravnog, političkog, institucionalnog i medijskog nasilja i to s vrlo jasnim ciljem - umanjiti pa ukinuti konstitutivnost Hrvata u BiH. Jednako kako im to nije uspjelo u ratu, neće im uspjeti ni drugi pokušaji u miru usmjereni općenito prema Hrvatima, primjerice kao što je reakcija na Pelješki most kada su se pred cijelim svijetom samo sramotili. O takvome nesigurnom stanju govore ovih dana i američki State Department i britansko Ministarstvo vanjskih poslo-

va (Foreign and Commonwealth Office), koji zbog mudžahedinskog sindroma svoje državljane koji borave u BiH upozoravaju na mogućnost terorističkih napada. Međunarodna zajednica je preko visokog predstavnika Christiana Schmidta, ali i poštujući glasove RH preko institucija predsjednika Milanovića i premijera Plenkovića, konačno krenula putem prava i pravde te spašavanja BiH kao države. Najnovije poruke koje

U velikobošnjačkoj politici ispod građanske fasade izbijaju goli (veliko) bošnjački nacionalizam, bosanski šovinizam, pa i šerijatski ciljevi.

dolaze od predstavnika međunarodne zajednice unose optimizam i vraćaju vjeru da dolazi do načela legitimnog predstavljanja naroda. Napadi političkog Sarajeva na to bili su predvidljivi...

Čvrsto se nadamo da će provođenje načela legitimnog predstavljanja naroda uspjeti, koristeći se iskustvima belgijskog i švicarskog modela države različitih nacija, jezika, specifičnih drugih kulturnih naslijeđa i vjera! Tako će svi u toj i našoj državi moći živjeti u miru, čuvati svoju baštinu i rasti u dobru! ■

VOLONTERI IZ SVIJETA NA STAROGRADSKOM POLJU

U biseru svjetske baštine - Starogradskom polju na otoku Hvaru - održana je od 1. do 12. rujna radionica UNESCO-ova Centra za svjetsku baštinu. Riječ je o inicijativi Hrvatskog povjerenstva za UNESCO pri Ministarstvu kulture RH, koje je u sklopu kampanje Volontera svjetske baštine (WHV) 2020. – 2021. Pod nadzorom arheologa i arhitekata volonteri su sudjelovali u rekonstrukciji suhozida budući da je cilj projekta bio obnoviti suhozide s pomoću tradicionalne tehnologije gradnje. Nastojalo se izvesti cjelovitu obnovu zemljišta nazvanog *striga*, kao u vrijeme grčke kolonizacije i podjele Starogradskog polja. U sklopu projekta na Starogradskom polju volonteri svjetske baštine učili su o važnosti i ulozi dobara svjetske baštine, kao i ulozi lokalne zajednice u očuvanju baštine. U ovoj kampanji sudjelovali su studenti građevine, arhitekture, umjetnosti i povijesti umjetnosti iz Francuske, Italije, Španjolske, Egipta, Rumunjske i Hrvatske, kojima se u rekonstrukciji suhozida pridružio i ravnatelj Uprave za zaštitu kulturnih dobara, arhitekt Davor Trupković.

DANI EUROPSKE BAŠTINE DILJEM LIJEPE NAŠE

Manifestacija Dani europske baštine održava se tijekom rujna i listopada. Ovo su jedni od najbogatijih Dana europske baštine do sada. Uključeno je preko stotinu organizatora, mnogobrojnih ustanova u kulturi, od arhiva, knjižnica, muzeja, osnovnih i srednjih škola, sveučilišta, strukovnih udruženja, do pojedinaca. Događaji se održavaju u 43 naselja, među njima i u Krapini, gdje se nala-

zi Muzej krapinskih neandertalaca, jedinstveni hrvatski muzej koji nosi *Oznaku europske baštine*. Ministrica kulture i medija Nina Obuljen Koržinek znakovito je 11. IX. 2021. održala medijsku najavu ovogodišnjih Dana europske baštine baš u tome iznimnome Muzeju krapinskih neandertalaca i to u sklopu Tjedna kajkavske kulture.

SPLITSKI PRIČIGIN – MAGIČNA PRIČA DIGITALNE EPOHE

Festival pričanja priča *Pričigin* održava se svake godine početkom jeseni u Splitu na slavnim Bačvicama i to programom pod naslovom "Pun kufer" u kojemu su sudjelovali hrvatski autori i autorice 21. rujna 2021. Publika je uživala u zgodama koje su pripovijedali slavni i manje slavni hrvatski pisci i znanstvenici, uz moderiranje Patricije Horvat. Splitski pisci Dragan Bursać, Boris Dežulović, Zlatko Gall, Saša Ljubičić, Andrea Topić i Silvana Uzinić pričali su duhovito o "književnim perima u službi stranih i domaćih režima". Hrvatsko-slovenske književne veze osnažene su u programu "Dežela priča" u organizaciji slovenske Založbe GOGA iz Novoga Mesta, a pričali su pisci Ivana Djilas, Ervin Hladnik Milharčić, Vlado Kreslin i Jedrt L. Maležić te kao moderatorica Jedrt Jež Furlan. "Vlaške priče, u nas je tako običaj" na programu su bile trećega dana festivala kada je nastupio fotograf i književnik Jure Divić, glumac Marijan Grbavac te arheolog i glazbenik Ljubomir Gu-

delj, pisac i umirovljeni dekan zagrebačkoga Fakulteta farmacije Nikola Kujundžić te umirovljeni karikaturist Joško Marušić. Večer je zatvorio Zlatan Stipišić Gibonni koji je pripovijedao i pjevao na temu "Svi moji punti". Posljednjeg dana festivala posjetitelji su mogli poslušati zašto znanosti ipak treba vjerovati u kojoj je Petar Filipić ugostio fizičara s Instituta Ruđer Bošković Sašu Cecija, pjesnikinju i popularizatoricu znanosti Moniku Herceg, fizičara, astronoma i splitskoga gradonačelnika Ivicu Puljka te matematičara Zvonimira Šikića.

ČAROBNA LEPOGLAVSKA ČIPKA

Okruglim stolom o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti lepoglavske čipke, u Lepoglavi je ovih dana početkom rujna održan višednevni jubilarni 25. međunarodni festival čipke. Posjetitelji su imali priliku vidjeti najljepše primjerke lepoglavske čipke, ali i čipke iz deset europskih zemalja među kojima je i Mađarska, ovogodišnja zemlja partner festivala. Lepoglavski gradonačelnik Marijan Škvarić poručio je kako je bogatstvo ovogodišnjeg festivala raznolikost mjesta iz kojih čipke dolaze, rekavši: "Zahvaljujući čipki, u ovih 25 festivalskih godina stekli smo mnoge prijatelje koji s nama dijele istu strast prema njezinoj krasoti i promoviraju ovu vrijednu kulturnu baštinu." Na otvorenju je bio i veleposlanik Mađarske Csaba Demcsak koji je naglasio da odnosi Hrvatske i Mađarske sežu u daleku prošlost te da dvije nacije dobro povezuju zajednička vjera i kultura. Festival slavi rukotvorstvo, koje su prije više od 1400 godina pavlini donijeli na ove prostore. Uz rukotvorstvo iz Mađarske, posjetitelje i vrijedne čipkarice oduševio je Sajam tradicijskog rukotvorstva i starih zanata.

ONE SU HODILE...

Na spomen *mlekaricama* i svim ženama koje su teško radile Turistička zajednica općine Matulji simbolično je tabelama i kamenim klupicama označila *Mlekarški put* i "*počivala*", koji je otvoren na Svjetski dan turizma, 27. rujna. Šetnjom od Zvoneće do Rukavca (5,8 km) sudionici su odali počast svim mlekaricama koje su, uz velika odricanja, imale značajnu ulogu u promicanju međusobnog poštovanja te stvarale prilike i omogućile razvoj turizma na području cijele Opatijske rivijere.

Priču o *mlekaricama*, nekoliko anegdota i zanimljivosti, zorno je prenio Milovan Matetić, u čijoj je obitelji pranova Tonka bila mlekarica i vrijedna žena tog doba, a o njoj je napisana i knjiga. Saznali smo da su *mlekarice* radile od mraka do mraka i raznošenje mlijeka bio je samo jedan od poslova koje su u danu morale obaviti. *Mlekarica*, koja je 20-ak godina u 10 km udaljenu Opatiju nosila mlijeko, za svog je života pješice prošla cijenu zemljinu kuglu.

BOGATSTVO VINKOVAČKIH JESENI

Glazbeno-scenskom priredbom "Ide dika, kapu najerio" u Vinkovcima su 17. rujna 2021. svečano otvorene 56. vinkovačke jeseni, manifestacija tradicijske kulture. Na velikoj pozornici na vinkovačkom Trgu bana Josipa Šokčevića nastupila su mnogobrojna kulturno-umjetnička društva pjevačke i tamburaške skupine te glumci koji su, pod redateljskom palicom Marka Sabljakovića, uprizarili prijeratni vinkovački korzo s početka dvadesetih godina dvadesetog stoljeća, na kojem se održavao sav društveni život građanskih Vinkovaca. Vinkovačke jeseni, 56. po redu, održavale su se u gradu na Bosutu sedam dana te su posebno ugostile Županijsku smotru folkloru i prikazale fascinantne Dječje vinkovačke jeseni, uz najspektakularniju priredbu, svečani mimohod sudionika i reviju konjskih zaprega u kojoj je ove godine bilo 70-ak folklornih skupina iz Hrvatske i inozemstva koje njeguju izvorni hrvatski folklor.

To vrijeme daleko je iz nas, ali u svima nama duh je jedne *mlekarice* koja nam je pružila ovo što sada imamo, s čim se ponosimo i što s ljubavlju i veseljem prenosimo na nove generacije jer tko zaboravi na svoj korijen i s ponosom ga ne ističe - gubi svoj identitet i vezu s precima.

JORDAN UVEO KUKOČA U KOŠARKAŠKU KUĆU SLAVNIH

Bivši hrvatski košarkaški reprezentativac Toni Kukoč uvršten je 12. rujna u Košarkašku kuću slavnih u Springfieldu, a uveo ga je jedan od najboljih košarkaša svih vremena i njegov suigrač u Chicago Bullsima Michael Jordan. Kukoč je peti Hrvat koji ima svoje mjesto u toj kući. Prije njega ta je čast iskazana Krešimiru Ćosiću 1996. godine, Draženu Petroviću 2002. godine, Mirku Novoselu 2007. i Dinu Rađi 2018. godine. Uz Kukoča u Kuću slavnih primljeni su Bill Russell kao trener te Paul Pierce, Chris Webber i Chris Bosh kao igrači.

EP BEJZBOL: HRVATSKA OSVOJILA SEDMO MJESTO

Hrvatska bejzbolska reprezentacija osvojila je u rujnu sedmo mjesto na Europskom prvenstvu u Italiji nakon što je pobijedila Belgiju s 12 - 8. Hrvatska je na EP-u odigrala šest utakmica ostvarivši tri pobjede i tri poraza. U skupini je pobijedila Njemačku (8 - 2) i Ukrajinu (9 - 3), a zatim u susretu za prvo mjesto izgubila od Španjolske 0

- 12. U četvrtfinalu hrvatska vrsta pružila je odličan otpor favoriziranim Talijanima izgubivši 5 - 8, da bi u prvom dvoboju razigravanja za redoslijed od petog do osmog mjesta izgubila od Češke 2 - 17. Hrvatska je turnir zaključila pobjedom protiv Belgije i sedmim mjestom ostvarila dosad najbolji rezultat na europskim prvenstvima.

EP ODBOJKA - HRVATSKA BEZ ČETVRTFINALA

Hrvatski odbojkaši nisu se uspjeli plasirati u četvrtfinale Europskog prvenstva nakon što su u dvoboju osmine finala u Ostravi izgubili od aktualnoga europskog dopravnika Slovenije 1 - 3. Bio je to četvrti nastup Hrvatske na europskim prvenstvima i prvi put su naši odbojkaši prošli grupnu fazu te otišli u drugi krug. Na debitantskom nastupu na EP-u 2005. godine Hrvatska je bila osma, ali tada je bio i drukčiji sustav natjecanja i manje reprezentacija. Slovenija je pak na posljednjem EP-u 2019., kojemu je bila jedan od suorganizatora (uz Belgiju, Nizozemsku i Francusku), osvojila srebro, a druga je bila i 2015. U grupnoj fazi naši su odbojkaši izgubili od Njemačke i Francuske s po 0 - 3 te pobijedili Latviju 3 - 2, istim rezultatom i Estoniju te u zadnjem kolu Slovačku 3 - 1.

HANŽEK - JEDAN SVJETSKI I ČETIRI REKORDA MITINGA

Jedan svjetski i četiri rekorda mitinga obilježili su 71. izdanje Memorijala Boris Hanžeković - Continental Tour Gold atletskog mitinga koji je održan na stadionu Mladosti uz Savu. Prvi put u povijesti zagrebačkog mitinga na "Hanžeku" je istrčan i svjetski rekord. Francine Niyonsaba iz Burundija pobijedila je na 2.000 metara s rezultatom 5.21,56. Utrka na 2 km nije olimpijska disciplina niti se trči na svjetskim prvenstvima, no tijekom povijesti ovu su disciplinu trčale neke od najvećih svjetskih srednjoprugašica - Sonia O'Sullivan, Maricica Puica, Tatjana Kazankina, Zola Budd... Rekordi mitinga postavljeni su na 400 m i skoku s motkom u atletičara te na 200 m i troskoku u žena.

"VATRENI" ZAKOMPLICIRALI KVALIFIKACIJE ZA KATAR

Hrvatska nogometna reprezentacija je 11. listopada, u susretu 8. kola skupine H kvalifikacija za odlazak na Svjetsko prvenstvo 2022. u Kataru, u Osijeku remizirala sa Slovačkom 2-2, a strijelci su za Hrvatsku bili Kramarić i Modrić. Tri dana ranije "vatreni" su golovima Perišića, Gvardiola i Livaja kao gosti pobijedili Cipar 3-0. Remijem protiv Slovačke naša je reprezentacija izgubila vodeće mjesto u skupini, sada je Rusija prva s 19 bodova, Hrvatska druga sa 17, a Slovenija i Slovačka imaju po 10 bodova i bez šansi su za plasman na SP. Do kraja kvalifikacija Hrvatska će u studenome još igrati s Maltom i Rusijom, a plasman na SP 2022. izborit će pobjednik skupine, dok će drugoplasirana reprezentacija u dodatne kvalifikacije.

LOVRO ZVONAREK POTPISAO ZA BAYERN MÜNCHEN

Talentirani hrvatski veznjak Lovro Zvonarek, dosadašnji igrač Slaven Belupa, potpisao je ugovor za njemačkoga nogometnog velikana Bayern, objavio je klub iz Münchena. Zvonarek će do kraja ove sezone ostati u Slavenu kao igrač Bayern, a u München se seli u srpnju 2022. Ovaj šesnaestogodišnjak bio je najmlađi debitant u povijesti Slaven Belupa te drugi najmlađi u povijesti HNL-a, a sada je ostvario transfer u klub koji je jedan od svjetskih velikana.

IVANA MARTINČIĆ PRVA ŽENA GLAVNI SUDAC NA OGLEDU 1. HNL

Ivana Martinčić, 36-godišnja hrvatska nogometna sutkinja, 10. rujna postala je prva žena glavni sudac na jednoj utakmici 1. HNL, sudila je susret između Gorice i Hrvatskog dragovoljca. Time je Hrvatska postala peta zemlja u Europi gdje je žena glavni sudac na nekoj od utakmica elitnog razreda natjecanja. Prije Hrvatske, dužnost glavnog suca na utakmicama elitnog ranga žene su obavljale u Francuskoj, Walesu, Češkoj i Ukrajini. Ivana Martinčić, inače sutkinja iz Koprivnice, od 2019. godine je međunarodna sutkinja elitne skupine.

EL: PORAZ I POBJEDA DINAMA

Nakon što je natjecanje u skupini H Europske lige otvorio domaćim porazom od West Hama (0 - 2), Dinamo je u drugom kolu pružio sjajnu predstavu ostvarivši uvjerljivu pobjedu 3 - 0 u Belgiji protiv Genka koji je u prvoj utakmici srušio Rapid u Beču s 1 - 0. Na ljestvici vodi West Ham sa šest bodova, koji je nakon Dinama porazio i bečki Rapid, Dinamo i Genk imaju po tri boda, dok je na začelju Rapid koji je izgubio obje utakmice. U trećem kolu koje je na rasporedu 21. listopada Dinamo gostuje u Beču kod Rapida.

NOGOMETAŠICE OSIJEKA BEZ LIGE PRVAKINJA

Nogometašice Osijeka nisu se uspjele plasirati u natjecanje po skupinama Lige prvakinja, u uzvratnom dvoboju posljednjeg 2. pretkola Osječanke su izgubile od islandskoga Breidablika u Kopavoguru 0 - 3, a kako je prvi dvoboj u Osijeku okončan rezultatom 1 - 1, Breidablik je prošao dalje. U prvoj fazi kvalifikacija za Ligu prvakinja naše su igračice na turniru u Osijeku svladale crnogorsku Brezicu 5 - 0 i favorizirani belgijski Anderlecht 1 - 0.

Adam Dworski: Mediteranski krajolik

(keramika, privatna zbirka)

Foto: Ljerka Galic

